Coğrafya

3. FASİKÜL

10. SINIF

Nüfus - Ulaşım
Doğal Afetler

- 293 soru
- Kavram Yanılgıları
- Bilgi Teknolojileri Uyarlamaları
- PISA Tarzı Sorular
- ÖSYM Çıkmış Sınav Soruları
- Video Çözümler

ÇAP
çap yayınları®

Teşekkürler...

Değerli öğretmenlerimiz
***Ayşe DOĞAN, Tansu GÜRKAN, Eyüp AY** ve*
***Seher YILDIZ**'a katkılarından dolayı*
teşekkür ederiz.

Bu kitap **MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI**'nın
19.01.2018 tarih ve 26 sayılı kararı ile belirlenen
ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA DERS PROGRAMINA
GÖRE HAZIRLANMIŞTIR.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Oğuz GÜMÜŞ

EDİTÖR
Hazal ÖZNAR

DİZGİ
Çap Yayınları Dizgi Birimi

SAYFA TASARIM - KAPAK
F. Özgür OFLAZ

1. BASKI
Eylül 2018

İLETİŞİM

ÇAP YAYINLARI®

Ostim Mah. 1207 Sokak
No: 3/C–D Ostim / Ankara

Tel: 0312 395 13 36
Fax: 0312 394 10 04

www.capyayinlari.com.tr
bilgi@capyayinlari.com.tr
twitter.com/capyayinlari
facebook.com/capyayinlari
instagram.com/capyayinlari

Gelecek için hazırlanan vatan evlâtlarına, hiçbir güçlük karşısında yılmayarak tam bir sabır ve metanetle çalışmalarını ve öğrenim gören çocuklarımızın ana ve babalarına da yavrularının öğreniminin tamamlanması için hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini tavsiye ederim.

K. Atatürk

Ön Söz

Değerli Öğrenciler,

Çap Yayınları olarak konuları en iyi şekilde kavrayabilmeniz için yeni bir anlayışla elinizdeki fasikülleri oluşturduk. Fasiküllerimiz aşağıdaki içeriklere sahiptir:

Kazanım Sayfası: Bir konunun hangi sırayla ve toplam kaç kazanımda anlatılacağını gösterir.

Bilgi Sayfası: Her alt konu ile ilgili gerekli bilgilerin ve kısa örneklerin yer aldığı sayfalardan oluşmuştur.

Aktif Öğrenme: Her konuda, gördüğünüz kavramları kullanarak konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır.

Uygulama Alanı: Konu içinde öğrenilen kavramların pekiştirilmesi için hazırlanan etkinlikler ile kazanımlar daha net anlaşılacaktır.

Pekiştirme Testleri: Anlatılan konuların sizin tarafınızdan iyice pekiştirilmesini sağlamak için biraz da farklı sorulara yer verilerek oluşturulmuştur.

PISA: Ünite bitiminde sizin okulda öğrendiğiniz bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma, okuduğunuzu anlama ve yorumlama becerinizi ölçmek için hazırlanmıştır.

Tam Tur: Karma testlere geçmeden önce ünitede öğrettiğiniz tüm bilgileri toplu halde bulabilmeniz ve konu tekrarlarında öğrencilerinize yardımcı olması amacıyla hazırlanan bölümdür.

Acemi, Amatör, Uzman ve Şampiyon testleri: Ünite bitiminde dört ayrı zorluk seviyesine göre oluşturulmuş TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ olan karma sorulardan oluşmaktadır. Öğrencilerinizi acemi seviyesinden alıp şampiyon seviyesine taşımak hedeflenmiştir.

ÖSYM Soruları: Üniversite giriş sınavlarında sorulmuş sorular, en son yapılan sınavdan geriye doğru ve yine TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ bir şekilde sunulmuştur.

Yayınevimize ait olan akıllı telefon uygulamasını (cApp) indirip soruların video çözümlerine ulaşabilirsiniz.

Hepimizin ortak amacı olan eğitimli ve vicdanlı bir toplum için daha verimli eğitim materyallerinin oluşturulmasında görüş ve önerilerinizi bizimle paylaşacağınızı düşünerek sağlıklı ve huzurlu bir öğretim yılı diliyoruz.

Bülent POLAT

bpolat@capyayinlari.com.tr

Kemal İLKAY

kilkay@capyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

KAZANIMLAR

Kazanım **1** : 10.1.1. Dünya’nın tektonik oluşumunu açıklar.

a) Dünya’nın iç yapısı ile ilgili temel bilgiler verilir.

b) Levha tektoniği kuramına yer verilir.

Kazanım **2** : 10.1.2. Jeolojik zamanların özelliklerini tektonik olaylarla ilişkilendirerek açıklar.

a) Jeolojik zamanların adlandırılması Türkçe olarak da yapılır.

b) Jeolojik zamanların özelliklerine yer verilirken Türkiye’nin jeolojik geçmişine değinilir.

c) Türkiye'nin tektonizmasına yer verilir.

Kazanım **3** : 10.1.3. İç kuvvetleri; yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.

Kazanım **4** : 10.1.4. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir.

Kayaçların kullanım alanlarına yönelik örneklere yer verilir.

Kazanım **5** : 10.1.5. Türkiye’deki yer şekillerinin oluşum sürecine iç kuvvetlerin etkisini açıklar.

Türkiye’deki faylar, levha hareketleri ve depremler arasındaki ilişkiye yer verilir.

Anahtar Kelimeler

Nüfus Sayımı	İşçi Göçü	Deprem
Nüfus Artışı	Birincil Sektör	Heyelan
Bağımlı Nüfus	İkincil Sektör	Tsunami
Doğurganlık	Üçüncül Sektör	Volkan
Sıçrama Dönemi	Gelişmiş Ülke	Salgın Hastalık
Mübadele	Geri Kalmış Ülke	Erozyon
Kavimler göçü	Doğal Afet	Çığ

Bilgi ve İletişim Teknolojisi Kullanımı

Bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. cihazlarınızdan

https://www.eba.gov.tr

sitelerinden herhangi birine girerek, denklem çözümü, eşitsizlik çözümü, grafik çizimi vb. işlemleri yaparak öğrendiğiniz konularla ilgili daha detaylı ve görsel bilgilere ulaşabilirsiniz.

A. NÜFUSUN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

Sınırları belli bir alanda belli bir anda yaşayan insan sayısına **nüfus** denir. Nüfus hakkındaki bilgiler nüfus sayımları yapılarak elde edilir. Nüfus sayımı belli bir alanda yaşayan insanların sayısı ile sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesidir.

1. Nüfus Sayımları

Sınırları belirli olan bir alanda yaşayan insanların belirli bir tarihte sayılması işine **nüfus sayımı** denir. Bir ülkenin nüfusunun nitelik ve nicelikleri nüfus sayımları yoluyla belirlenir. Böylece, nüfustaki değişimler, cinsiyet yapısı, eğitim durumu, yaş yapısı, işsizlik oranı, çalışan nüfusun sektörlere dağılımı, kır-kent nüfus oranı gibi bilgilere ulaşılır. Nüfus sayımlarıyla elde edilen bilgiler ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi verir. Ayrıca geleceğe yönelik yatırımlarda bu verilerden yararlanılır.

Dünyada nüfus sayımlarında iki yöntem uygulanır. İnsanların sayım gününde bulundukları yerin nüfusuna eklenmesine dayalı olarak gerçekleşen yönteme **de facto**, nüfus sayımının sürekli ikamet adresinin esas alınmasına dayalı olarak gerçekleşen yönteme ise **de jure** denir.

AKLINDA OLSUN

Tarih boyunca birçok ülkede nüfus sayımları yapılmıştır. Eski Çin'de ya da Roma'da vergi verecek insanların ve askere alınacak erkeklerin tespiti için nüfus sayımları yapılmıştır. Modern anlamda ilk nüfus sayımları ise 17. yy'da İskandinav ülkelerinde (İsveç, Danimarka ve Finlandiya) yapılmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki ilk nüfus sayımı 1831'de II. Mahmut döneminde gerçekleştirilmiştir.

2. Nüfusun Yapısal Özellikleri

Nüfusun yapısal özellikleri sosyal ve ekonomik olarak ikiye ayrılabilir. Nüfusun sosyal özellikleri arasında nüfusun cinsiyet yapısı, doğurganlık oranı, ölüm oranı, yaş guruplarına dağılımı, eğitimi, ortalama yaşam süresi, kır-kent oranı gibi özellikler sıralanabilir. Çalışanların oranı, sektörlere dağılımı, işsizlik oranı, beslenme, bağımlı nüfus ve kişi başına düşen milli gelir de ekonomik özellikleri oluşturur.

a. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

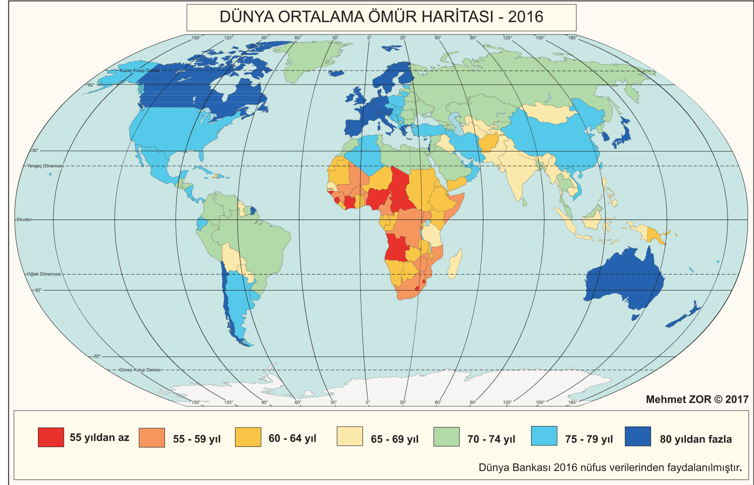
Nüfustaki kadın ile erkek arasındaki orana **cinsiyet yapısı** denir. Genel olarak dünya nüfusu içinde kadın ve erkek oranı birbirine yakındır. Bugün dünya nüfusunun % 50.45'i erkek, % 49.55'i kadınlardan oluşur. Yani yaklaşık her 100 kadın başına, 102 erkek bulunmaktadır.

Bazı sosyal, ekonomik yada siyasi olaylar kadın nüfusu ile erkek nüfus arasında dengesizliğe yol açabilir. Yakın bir geçmişte savaş yaşayan bir ülkede kadın nüfus erkek nüfustan daha fazladır. Çünkü genellikle erkek nüfus cephede öleceği için sayısında bir azalma görülür. Yine genellikle göç veren bölgelerde kadın, göç alan bölgelerde ise erkek nüfus daha fazladır. Çünkü göç hareketine erkekler daha çok katılmaktadır.

b. Ortalama Ömür

Bir ülkedeki insanların toplam yaşama umudunu ifade eder. Ortalama ömür ülkelerin gelişmişlik seviyesiyle doğru orantılı olarak değişir. Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetlerine ulaşma olanağı daha fazla olduğu için ortalama ömür yükselir. Geri kalmış ülkelerde ortalama ömür daha düşüktür. Japonya'da ortalama ömür 84 yılken, Nijer'de 59 yıldır.

2017 Dünya Bankası verilerine göre ortalama yaşama umudu 72 yıldır. Bu oran kadınlarda biraz daha yüksek (75 yıl), erkeklerde biraz daha düşüktür (70 yıl). Ancak tarihsel süreçte ortalama ömür çok daha düşüktü. 1800'lü yıllara kadar ortalama ömür 35-40 yaş aralığındaydı. Ancak sağlık alanında yaşanan gelişmelerle bu oran sürekli yükselmiştir.

AKLINDA OLSUN

Bağımlı nüfus bakımından gelişmiş ülkelerle geri kalmış ülkeler arasında fark vardır. Gelişmiş ülkelerde sağlık imkanlarının yüksek olmasına bağlı olarak yaşlı bağımlı nüfus oranı fazladır. Ancak geri kalmış ülkelerde doğum oranlarının yüksek olmasına bağlı olarak genç bağımlı nüfus oranı yüksektir.

c. Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılışı

Genel olarak nüfus üç yaş aralığına ayrılarak incelenir. 0-14 yaş grubu çocuk, 15-64 yaş grubu yetişkin ve 65 yaş ve üzeri ise yaşlı nüfustur. Çocuk nüfusa **genç bağımlı nüfus**, yaşlı nüfusa **yaşlı bağımlı nüfus** ve yetişkinlere ise **aktif nüfus** denir.

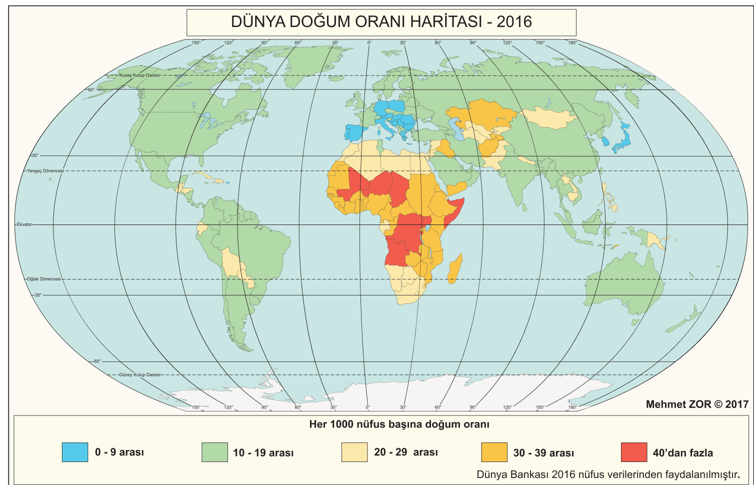
Bir ülkede çalışma çağında olan aktif nüfusun fazla olması avantajdır. Bağımlı nüfus oranı arttıkça ülke ekonomik olarak fakirleşmeye başlar.

d. Okuryazarlık Oranı

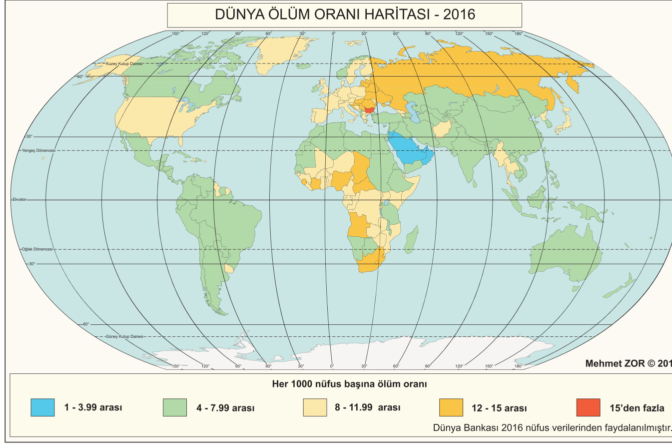
Ülkelerin kalkınmışlık durumunu belirlemede önemli bir ölçüt okuryazarlık oranıdır. 2015 yılında dünya nüfusunu % 86'sı okuryazardır. Ancak gelişmiş ülkelerde bu oran daha yüksekken, geri kalmış ülkelerde daha düşüktür. Batı Avrupa, ABD, Japonya ve Singapur gibi ülkelerin nüfusunun tamamı okuryazardır. Ancak Nijer, Tanzanya ve Bhutan gibi ülkelerde bu oran % 50'lere düşmektedir.

e. Doğum ve Ölüm Oranları

Bir ülkede yıl içerisinde meydana gelen canlı doğumların nüfusa oranına **doğum oranı** denir. Gelişmiş ülkelerde doğurganlık oranı düşükken, geri kalmış ülkelerde bu oran daha yüksektir. Bu durum geri kalmış ülkelerde gelir düzeyinin giderek düşmesine, ekonomik gelişmenin yavaşlamasına neden olmaktadır. 2016 yılında dünyada doğum oranı ‰ 18.8'dir.

Bir ülkede yıl içinde meydana gelen ölümlerin nüfusa oranına **ölüm oranı** denir. Sağlık ve beslenme alanında yaşanan gelişmeler son yıllarda ölüm oranının azalmasına ve ortalama ömrün artmasına neden olmuştur. Bu durum nüfus artış hızının yükselmesine yol açmaktadır. 2016 yılında dünyada ölüm oranı ‰ 7.6'dır.

AKLINDA OLSUN

Doğum oranının ülkeler arasında farklı olması üzerinde eğitim durumu, evlenme yaşı, din ve kültür özellikleri, kadının çalışma hayatında yer alıp almadığı, ülkelerin uyguladığı nüfus politikaları, bebek ve çocuk ölümleri gibi faktörler etkilidir.

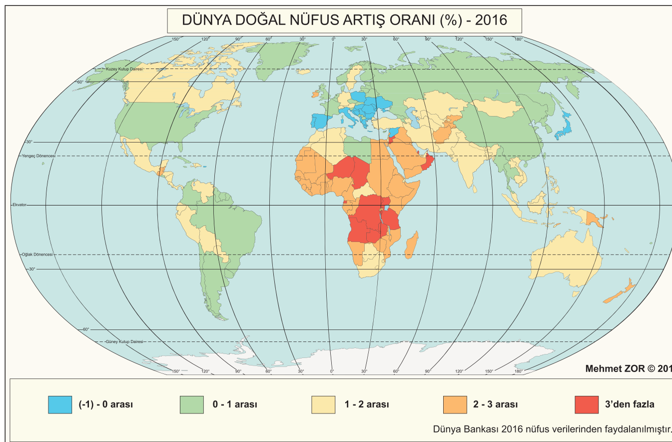
f. Nüfus Artış Oranları

Nüfustaki değişimi, doğumlar ile ölümler arasındaki fark belirler. Doğumların ölümlerden fazla olduğu durumda nüfus artarken, doğum ve ölüm oranlarının aynı olduğu durumda nüfus artışı yaşanmaz. Ölümlerin doğumlardan fazla olduğu durumda ise nüfusta azalma geçekleşir. Bunun yanında göçler, salgın hastalıklar, doğal afetler, savaşlar, sınır değişimleri de bir yerin nüfus değişimi üzerinde zaman zaman etkili olur.

NÜFUS NASIL DEĞİŞİR?

Nüfus artışı iki yolla olur. Doğum oranları ölüm oranlarından fazla olmasıyla gerçekleşen artışa **doğal nüfus artışı** denir. Doğal nüfus artışına göçlerinde eklenmesiyle gerçekleşen artışa ise **gerçek nüfus artışı** denir. 2017 yılında dünya nüfus artı oranı %1.15 olmuştur.

Nüfus artış hızının yüksek ve düşük olmasının bir takım olumlu ve olumsuz sonuçları vardır. Ülkelerin gelişmiş durumlarına göre farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Genellikle geri kalmış tarım ekonomisi ön planda olan ülkelerde nüfus artış hızı yüksekken, gelişmiş sanayi ve hizmet ekonomisi ön planda olan ülkelerde nüfus artış hızı düşüktür.

Geri kalmış ülkelerde nüfus artış hızı bir takım problemleri beraberinde getirir. Bu ülkelerde sağlık, beslenme ve eğitim gibi demografik yatırımların yükselmesine neden olduğu için ülkenin kalkınma hızı ve kişi başına düşen milli gelir düşer. Nüfus hızla arttığı için işsizlik artmakta bu da iç ve dış göçlerin artmasına neden olur. Bu ülkeler aynı zamanda yüksek beyin göçü verme oranına da sahip olur.

AKLINDA OLSUN

Nüfus artış hızının yüksek olmasının olumlu sonuçları arasında iş gücü potansiyeli artmakta, işverenler düşük ücretle işçi çalıştırdıkları için maliyetler azalmakta ve mal ile hizmetlere talep artmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızının düşük olmasının olumlu ve olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Nüfus artış hızının düşük olduğu ülkelerde eğitim, sağlık ve ulaştırma hizmetlerinin kalitesi artmaktadır. Sağlık hizmetlerinin gelişmiş olmasıyla anne ve çocuk sağlığına yatırım yapılmaktadır. Çocuk ölüm oranları düşük ve ortalama yaşam yüksektir. Ancak nüfus artış hızının düşük olması nüfusun yaşlanmasına neden olmakta ve iş gücü problemi yaşanmaktadır. Bu nedenle ülkeye dışarıdan işçi göçü yaşanır. Bu durum kültürel problemlere neden olmaktadır.

g. Kır ve Kent Nüfusu

Bugün dünya nüfusunun % 54'ü kentlerde, % 46'sı kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. Gelişmiş ülkelerde kentli nüfus oranı yüksekken, geri kalmış ülkelerde kır nüfusu oranı fazladır. Gelişmiş ülkelerde nüfusun büyük bir kısmı sanayi ve hizmet sektöründe çalıştığı için insanlar daha çok şehirlerde yaşamaktadır. Geri kalmış ülkelerde birincil sektörde yani tarım, hayvancılık ve ormancılık sektöründe çalışanların oranı daha fazla olduğu için kırsal nüfus oranı yükselmiştir. Bugün Kuzey Amerika'da nüfusun % 83'ü kentlerde yaşarken, Afrika'da nüfusun % 40'ı kentlerde yaşamaktadır.

h. Nüfusun İş Kollarına Dağılışı

Bugün dünya nüfusunun yarısı hizmet sektöründe çalışırken, diğer yarısı sanayi ve tarım sektöründe çalışmaktadır. Nüfusun sektörel dağılımı ülkelerin gelişmişlik seviyesi hakkında önemli bilgiler verir. Gelişmiş ülkelerde nüfusun büyük kısmı hizmet sektöründe çalışırken, geri kalmış ülkelerde tarım sektöründe çalışmaktadır.

B. DÜNYA NÜFUSUNUN TARİHSEL SÜREÇTEKİ DEĞİŞİMİ

Nüfus artışları tarihin her döneminde aynı hızla olmamıştır. Nüfusta aniden yaşanan büyük artışlara **sıçrama dönemi** denir. Nüfusta geçmişten günümüze doğru üç büyük sıçrama dönemi yaşanmıştır.

1. Birinci Sıçrama Dönemi

Günümüzden iki milyon yıl önce insanların alet yapımını keşfettiği dönemdir. Alet yapımının keşfiyle, vahşi doğada hayvanlara karşı bir güç elde etmiştir. Bu sayede avlanması insanlar, besinlerini daha kolay elde etmeye başlayınca nüfus artış hızı yükselmiştir.

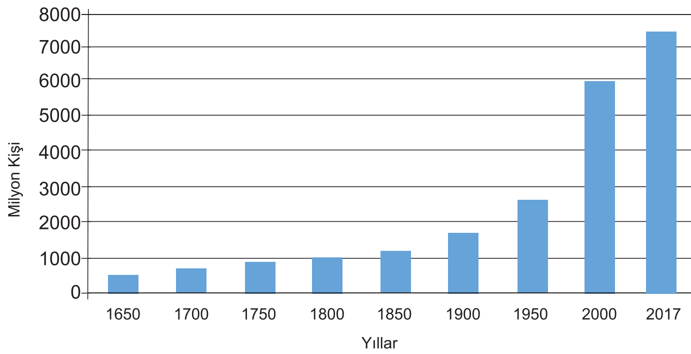
2. İkinci Sıçrama Dönemi

Dünya nüfusundaki ikinci sıçrama günümüzden 10.000 yıl önce insanların bitkileri kültüre alıp hayvanları evcilleştirerek yerleşik hayata geçmeleridir. Bu şekilde daha kolay gıda elde edip, bunları depolamaya başlamıştır. Böylece kış aylarında yaşanan gıda sorunu da azalmıştır. Gıda güvenliğinin sağlanması ikinci sıçramaya neden olmuştur.

3. Üçüncü Sıçrama Dönemi

Üçüncü sıçrama Sanayi Devrimi'yle gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi Avrupa'da zenginliğin artmasını, beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesini sağlamıştır. Sanayi Devrimi'yle birlikte özellikle Avrupa'da ham madde ve pazar bulma olanaklarının artması diğer alanları da etkilemiş, eğitim, tıp ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler ölümlerin azalmasına ve ortalama insan ömrünün artmasına neden olmuştur.

1950-2000 yılları arasında nüfus çok hızlı bir şekilde artmıştır. Ancak 1970'li yıllardan itibaren artış yavaşlamaya başlamıştır. Bugün gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşükken gelişmekte olan ülkelerde bu hız daha yüksektir. Son yıllarda nüfus artış hızının düşmesinde ekonomik kalkınma, şehirleşme oranlarının yükselmesi, nüfus planlaması faaliyetleri ve kadının çalışma hayatına girmesi etkili olmuştur.

Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar dünya nüfusu 8,5 kat artarak 800 milyondan 7.6 milyara yükselmiştir. Birleşmiş Milletler'in tahminine göre dünya nüfusu 2050 yılında 8,9 milyara ulaşacaktır. Dünya nüfusundaki bu artışın 50-100 yıl kadar daha süreceği ve 10-15 milyardan sonra artık artmayacağı tahmin edilmektedir.

C. DÜNYADA NÜFUSUN DAĞILIŞI

Nüfusun yeryüzüne dağılışı eşit değildir. Kıtalara ve ülkelere göre çeşitli farklılıklar göze çarpmaktadır. Kıta nüfusları, nüfus artışına bağlı olarak sürekli artmış ve değişmiştir. Nüfus dağılışı üzerinde doğal, beşeri ve tarihi etmenler etkili olmaktadır.

Dünyada nüfusun dağılışını etkileyen en önemli iki doğal etmen iklim ve yer şekilleridir. Dünya nüfusunun yaklaşık % 90'ı ılıman iklim bölgelerindeki ovalık alanlara yerleşmiştir.

AKLINDA OLSUN

Olumsuz iklim koşullarına sahip alanlar ile dağlık alanlar genellikle tenha yerlerdir. Yine su kaynakları, toprak, bitki örtüsü ve yeraltı kaynakları nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan doğal etmenlerdir.

1. Doğal Faktörler

Doğal faktörler daha çok yerleşmeleri sınırlandırma yönünde etki etmektedir. Ancak insanoğlu gelişen teknoloji sayesinde doğal faktörlerin olumsuz etkisini yenmektedir. Geri kalmış ülkelerde nüfus doğal faktörlerin izin verdiği alanlarda toplanmışken, gelişmiş ülkelerde nüfus nispeten daha düzenli dağılmaktadır.

a. İklim: Ilıman iklim koşullarına sahip alanlar daha yoğun nüfuslanmıştır. Bir bölgede sıcaklık değerlerinin aşırı yükselmesi yada düşmesi yada yağışın azalması nüfus yoğunluğunun düşmesine neden olur.

Ekvatoral bölgede 1000 metre yüksekliğe kadar olanlar sıcak ve nemli olduğu için seyrek nüfuslanmış alanlardır. Bu bölgede nüfus genellikle 1000 - 4000 m yükseltileri arasında yaşamaktadır. Kuzey Afrika'da Sahra ve Avustralya'nın iç kısımları çöl olduğu için yüksek sıcaklık ve yağış azlığına bağlı olarak seyrek nüfuslanmıştır. Kutup çevreleri ise düşük sıcaklığa bağlı olarak seyrek nüfuslanmış alanlardır.

b. Yer Şekilleri: İnsanlar genellikle ekonomik faaliyetlerini kolayca yapabilmek için düz alanlara yerleşmeyi tercih ederler. Ovalık alanlar tarım, ulaşım ve sanayi gibi faaliyetler için uygun alanlardır. Dağlık ve engebeli alanlarda ekonomik faaliyetlerin zorlaşması, ulaşımın sınırlı olması ve iklim koşullarının sertleşmesine bağlı olarak seyrek nüfuslanmıştır. Bugün Himalaya Dağları, Pamir Platosu gibi alanlar yüksek ve engebeli olduğu için seyrek nüfuslanmış alanlardır.

c. Toprak Yapısı: Genellikle verimli toprakların bulunduğu alüvyal yada tektonik ovalar tarım faaliyetlerine elverişi olduğu için yoğun nüfuslanmış alanlardır. Ancak verimsiz toprakları yer aldığı çöl ve tundra bölgeleri seyrek nüfuslanmış alanlardır.

d. Kara ve Denizlerin Dağılışı: Kara ve denizlerin dağılışı nüfusun yeryüzüne dağılışını etkilemektedir. Dünya karalarının büyük bir kısmı Kuzey Yarım Küre'de yer aldığı için bu yarım kürede nüfus miktarı da fazladır. Dünya nüfusunun 2/3'si Kuzey Yarım Küre'nin Orta Kuşağı'nda yaşamaktadır.

e. Su Kaynakları: İnsanoğlunun birçok yaşamsal ve ekonomik faaliyeti için suya gereksinimi bulunmaktadır. Bu nedenle insanlar ilk yerleşik hayata geçtikleri dönemden beri su kaynaklarına yakın alanlara yerleşmişlerdir. Su kaynakları bakımından zengin olan Güneydoğu Asya , Mezopotamya ve Nil Vadisi bu nedenle tarih boyunca yoğun olarak yerleşilen alanlar olmuştur.

2. Beşeri Faktörler

Beşeri faktörler genellikle bir bölgenin yoğun nüfuslanmasına etki etmektedir.

a. Tarihi Faktörler: Doğal koşulların elverişli olduğu tarihi yerleşim alanları bugünde yoğun nüfuslu alanlardır. Genellikle eski kültür merkezi yada dini merkezler bugünde yoğun nüfuslanmıştır. Doğu ve Güneydoğu Asya, Hindistan, Mezopotamya ve Nil Vadi tarihin ilk dönemlerinden beri yoğun nüfuslanmış alanlardır. Avustralya günümüze yakın dönemde keşfedildiği için bugün seyrek nüfuslu bir alandır.

b. Tarım: Tarımsal faaliyetler insanın yerleşik hayata geçmesine neden olmuştur. 1800'lü yıllara kadar insanoğlunun yeryüzüne dağılışını kontrol eden en önemi kalıp verimli tarım alanları olmuştur. Günümüzde bile Güney Avrupa, Mezopotamya Ovası, Mısır Deltası, Hindistan, Çin, Brezilya ve Arjantin'in verimli tarım alanlarına sahip bölgeleri yoğun nüfuslu alanlar arasında gösterilir.

c. Sanayi: 1750 yılında buhar makinesinin keşfiyle birlikte başlayan sanayi faaliyetleri bugün insanların yeryüzüne dağılışını kontrol eden en önemli faktördür. Sanayi Devrimi'yle birlikte insanlar kırsal alanlardan sanayinin geliştiği şehirlere doğru göç ederek yerleşmiş ve dar alanlarda çok büyük nüfus kütleleri toplanmıştır. Bugün Kuzeybatı Avrupa, ABD ve Kanada'nın doğusu Brezilya'nın bazı bölümleri, Güney Afrika, Malezya, Japonya, Güney Kore ve Çin'in bazı bölgeleri sanayi faaliyetlerine bağlı olarak yoğun nüfuslanmıştır.

d. Madencilik: Sanayi Devrimi'yle birlikte inanların ham maddeye duydukları ihtiyaç artmıştır. Bu nedenle önemli madenler ve enerji kaynaklarına sahip alanlar yoğun nüfuslanmıştır. Bugün elverişsiz doğal koşullara sahip bazı alalar sahip oldukları yeraltı kaynaklarına bağlı olarak nüfuslanmışlardır. Bugün Rusya'da Ural Dağları çevresi, ABD'de Apalaş Dağları çevresi, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Johannesburg ve Almanya'da Ruhr Havzası zengin yeraltı kaynaklarına bağlı olarak yoğun nüfuslanmış alanlardır.

e. Turizm: Son yıllarda turizm faaliyetleri hızla gelişme sürecine girmiştir. Bu nedenle deniz, kış, doğa yada tarihi ve kültür turizmi açısından elverişli alanlar yoğun nüfuslanmaya başlamıştır.

g. Ulaşım: Günümüzde ulaşım sanayi ve ticaretin can damarıdır. Ulaşımın geliştiği alanlar bu nedenle yoğun nüfuslanmıştır. Önemli kara, hava, deniz ve demir yollarına sahip alanlar önemli nüfus toplanma alanları haline gelmiştir.

f. Ticaret: Ticari faaliyetlerin geliştiği alanlar ekonomik açıdan daha kalkınmış alanlardır. Bu nedenle bu bölgeler de nüfus toplanma alanlarıdır.

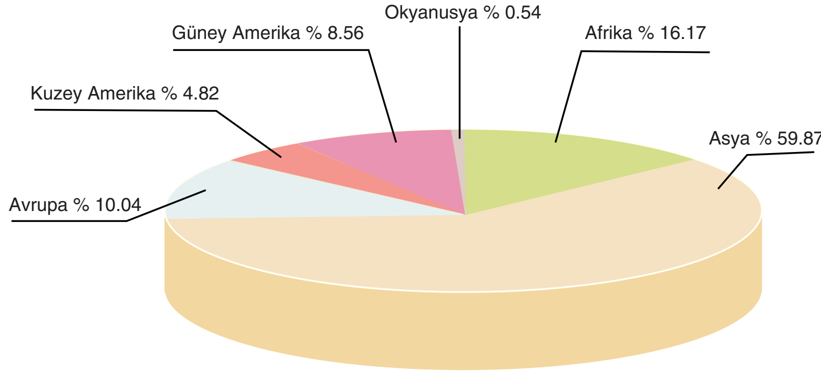

AKLINDA OLSUN

İzmir ile Antalya arasındaki kıyı kesimi 1980'li yıllara kadar çok tenha iken bugün deniz turizmine bağlı olarak yoğun nüfuslanmıştır.

3. Dünya Nüfusunun Kıtalara Dağılışı

Dünya nüfusu kıtalara eşit dağılmamıştır. Dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ı Asya Kıtası'nda yaşar. Asya'nın doğusu ve güneyinde Muson ikliminin etkili olduğu alanlar dünyanın en yoğun nüfuslu alanlarıdır. Asya'da yer alan ve dünyanın en kalabalık ilk iki ülkesi olan Çin ve Hindistan dünya nüfusunun üçte birine sahiptir. Asya'da Himalaya Dağları, Pamir Platosu ve Sibirya seyrek nüfuslu alanlardır.

Dünya nüfusunun yaklaşık %16'sı Afrika Kıtası'nda yaşamaktadır. Afrika'da Nijerya, Etiyopya, Mısır ve Tanzanya en kalabalık alanlardır. Afrika'da Sahra ve Kalahari çölleriyle Kongo Havzası seyrek nüfuslu alanlardır.

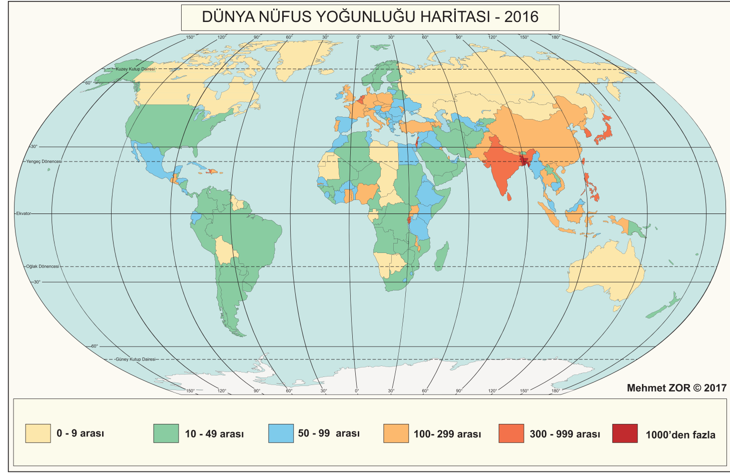
Dünya nüfusunun yaklaşık %10'unu Avrupa Kıtası'nda yaşar. Avrupa'nın özellikle kuzeybatısı ve Akdeniz kıyıları yoğun nüfuslanmıştır. Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa nüfusu en fazla olan ülkelerdir. Avrupa daha çok sanayi ve hizmet sektörüne bağlı olarak nüfuslanmıştır.

Dünya nüfusunun % 8.5'u Güney Amerika'da yaşar. Güney Amerika'da Brezilya ve Arjantin en kalabalık ülkelerdir. Güney Amerika'da Amazon Havzası, Atakama Çölü ve Andların yüksek kesimleri seyrek nüfuslu alanlardır.

Dünya nüfusunun % 4.8'i Kuzey Amerika'da yaşar. Bu kıtada ABD ve Kanada'nın doğu kıyıları yoğun nüfusludur. Kanada'nın kuzey kesimleri seyrek nüfuslanmıştır.

Dünya nüfusunun yaklaşık %0,5'i Okyanusya Kıtası'nda yaşar. Bu kıtada nüfusun büyük çoğunluğu Avustralya ve Yeni Zelanda'da yaşamaktadır. Avustralya'nın iç kısımları geniş çöllerle kaplı olduğu için seyrek nüfuslanmıştır.

Belirli bir alanda yaşayan nüfusun yüz ölçümüne bölünmesine aritmetik **nüfus yoğunluğu** denir. Dünyanın her yeri aynı derecede nüfuslanmamıştır. 2017 yılında yeryüzünde her bir kilometrekare alana yaklaşık 51 kişi düşmektedir. Ancak her bir kilometrekareye Asya'da 146 kişi, Afrika'da 43, Avrupa'da 34, Güney Amerika'da 32, Kuzey Amerika'da 20 ve Okyanusya'da 5 kişiş düşmektedir.

D. NÜFUS PİRAMİTLERİ

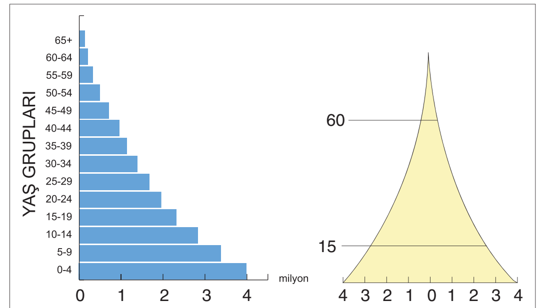
Nüfus piramidi, bir yerin nüfus özelliklerini göstermeye yarayan bir çeşit grafiktir. Bu grafikler o alanın nüfusuyla ilgili kadın-erkek oranı, yaşlara dağılım ve ekonomik özellikler ve tarihsel gelişim hakkında bilgi verir. Nüfus piramitleri beşer yıllık yaş grupları kullanılarak oluşturulur. Yaş gruplarının en genç nüfustan başlayarak yatay kolonlar halinde üst üste gösterildiği piramitlerde, her yaş grubundaki erkek sayısı diyagramın sol kısmında, kadın sayısı da sağ kısmında işaretlenir.

Ülkelerin nüfusları piramidin şekline göre, gelişen (1. ve 2. tip), gerileyen (3. tip), durağan (4. tip) ve orta (5. tip) olmak üzere dörde ayrılır. Bir ülkenin nüfus piramitleri zaman içinde değişiklik gösterilebilir.

1. Piramit Çeşitleri

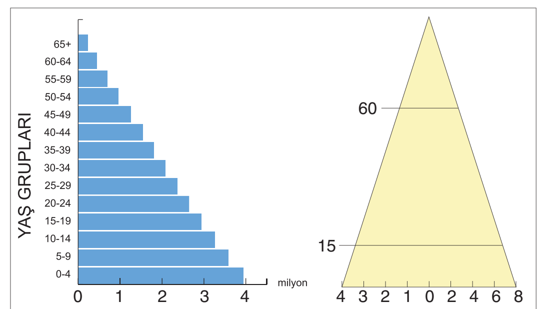
a. Kenarları İçe Çökük Üçgen Piramit (Geri kalmış Ülke)

Kenarları içe çökük üçgen halindeki birinci piramit yüksek doğum ve ölüm oranlarına sahip ülkelere aittir. Eskiden birçok ülkenin nüfus yapısını gösteren bu piramit tipi, Sanayi Devrimi öncesi İngiltere'si, bugün ise Bangladeş, Somali, Pakistan gibi yüksek doğum ve ölüm oranı olan ülkeler için geçerlidir.

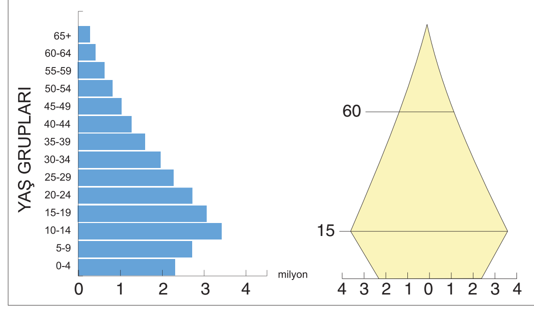
b. İkizkenar Üçgen Piramit (Gelişmekte olan ülke)

İkizkenar üçgen şeklindeki bu tip piramit özellikle 0-5 yaş grubundaki ölüm oranlarının düşmeye başladığı, buna karşılık doğum oranlarının yüksek olduğu ülkelerin tipik piramididir. Bu piramit tipi günümüzde Bolivya, Hindistan ve İran gibi ülkeler için geçerlidir.

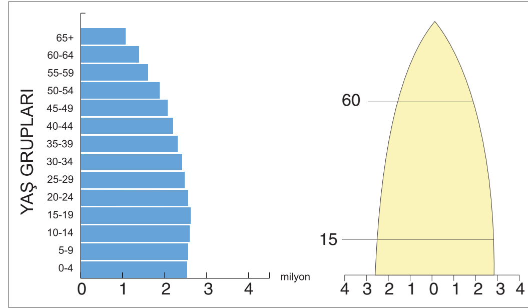
c. Asimetrik Şekilli Piramit (Nüfus artış hızı azalan ülke)

Doğurganlık oranında dikkati çeken hızlı bir düşüşün olduğu bu piramit Çin, Bangladeş ve Brezilya gibi ülkelerde görülür. Piramidin tabanındaki daralma doğum oranlarındaki azalmayı gösterir.

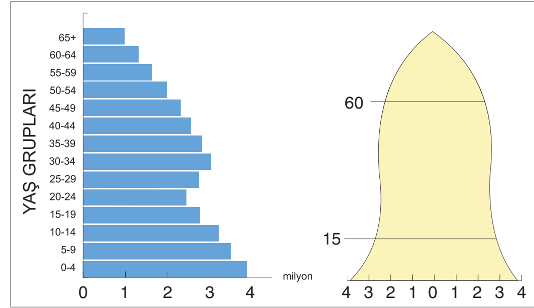
d. Arı Kovanı Şekilli Piramit (Gelişmiş ülke)

Arıkovanı şeklindeki bu piramit tipi düşük doğum oranları ve düşük ölüm oranları olan ülkeleri gösterir. İsveç, İngiltere, Almanya ve Fransa bu piramit tipiyle gösterilen ülkelere en iyi iki örneklerdir.

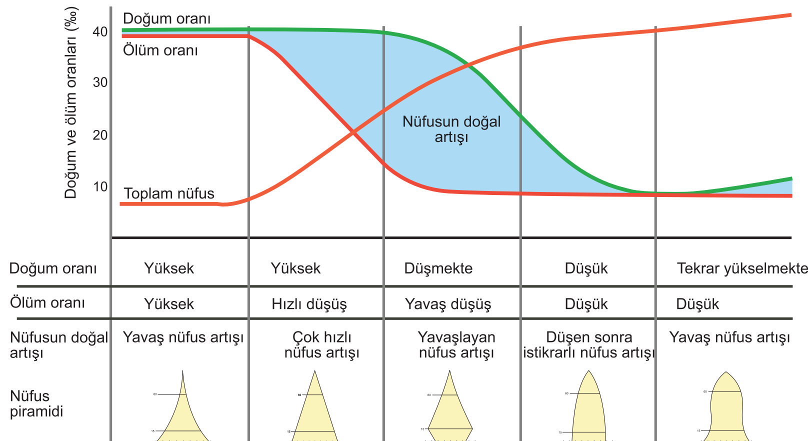
e. Çan Şeklindeki Piramit (Nüfusu artan gelişmiş ülke)

Çan şeklindeki piramit oldukça uzun bir süre düşük doğum ve ölüm oranları denendikten sonra doğum oranını artıran bir nüfusu göstermektedir. Bu tür piramit Kanada, ABD, Rusya ve İrlanda gibi gelişmiş ülkelere özgüdür.

2. Demografik Dönüşüm Modeli

Demografik döngü ya da demografik geçiş olarak adlandırılan bu tür nüfus gelişme aşamaları, bazı Avrupa ülkelerinin deneyimlerine dayandırılarak, dört devre halinde ayırt edilmektedir. Bunlar yüksek doğurganlık dönemi, ilk yayılma aşaması, geç yayılma aşaması ve düşük doğurganlı dönemidir.

Doğum oranı	Yüksek	Yüksek	Düşmekte	Düşük	Tekrar yükselmekte
Ölüm oranı	Yüksek	Hızlı düşüş	Yavaş düşüş	Düşük	Düşük
Nüfusun doğal artışı	Yavaş nüfus artışı	Çok hızlı nüfus artışı	Yavaşlayan nüfus artışı	Düşen sonra istikrarlı nüfus artışı	Yavaş nüfus artışı
Nüfus piramidi					

AKTİF ÖĞRENME

Ünite kazanımlarıyla ile ilgili aşağıdaki konu özetinde boş bırakılan yerleri kavram tablosunda verilen sözcüklerle uygun şekilde tamamlayınız.

tarım
doğum oranı
nüfus sayımı
sıcak ve nemli
İskandinav
Gelişmiş
sıcak ve nemli
Asya
de facto
savaş
nüfus
ölüm
kentli, kır
sıcak ve nemli
yüksek ve engebeli
Nüfus piramitleri
sosyal
gerçek nüfus artışı
Birinci Sıçrama Dönemi
Tarım

1. Sınırları belli bir alanda belli bir anda yaşayan insan sayısına .... denir.
2. Sınırları belirli olan bir alanda yaşayan insanların belirli bir tarihte sayılması işine .... denir.
3. İnsanların sayım gününde bulundukları yerin nüfusuna eklenmesine dayalı olarak gerçekleşen yönteme .... denir.
4. Modern anlamda ilk nüfus sayımları ise 17. yy'da .... ülkelerinde yapılmıştır..
5. Nüfusun .... özellikleri arasında nüfusun cinsiyet yapısı, doğurganlık oranı, ölüm oranı, yaş guruplarına dağılımı, eğitimi, ortalama yaşam süresi, kır-kent oranı gibi özellikler sıralanabilir.
6. Yakın bir geçmişte .... yaşayan bir ülkede kadın nüfus erkek nüfustan daha fazladır.
7. .... ülkelerde sağlık hizmetlerine ulaşma olanağı daha fazla olduğu için ortalama ömür yükselir.
8. Gelişmiş ülkelerde sağlık imkanlarının yüksek olmasına bağlı olarak .... bağımlı nüfus oranı fazladır.
9. Bir ülkede yıl içerisinde meydana gelen canlı doğumların nüfusa oranına .... denir.
10. Sağlık ve beslenme alanında yaşanan gelişmeler son yıllarda .... oranının azalmasına ve ortalama ömrün artmasına neden olmuştur.
11. Doğum oranları ölüm oranlarından fazla olmasıyla gerçekleşen artışa .... denir.
12. Doğal nüfus artışına göçlerinde eklenmesiyle gerçekleşen artışa ise .... denir.
13. Gelişmiş ülkelerde .... nüfus oranı yüksekken, geri kalmış ülkelerde .... nüfusu oranı fazladır.
14. Günümüzden iki milyon yıl önce insanların alet yapımını keşfedilmesiyle nüfusta .... yaşanmıştır.
15. Dünya nüfusundaki ikinci sıçrama günümüzden 10.000 yıl önce .... Devrimi ile gerçekleşmiştir.
16. Ekvatoral bölgede 1000 metre yüksekliğe kadar olanlar .... iklime sahip olduğu için seyrek nüfuslanmış alanlardır.
17. Himalaya Dağları, Pamir Platosu gibi alanlar .... olduğu için seyrek nüfuslanmış alanlardır.
18. 1800'lü yıllara kadar insanoğlunun yeryüzüne dağılışını kontrol eden en önemi kalıp verimli .... alanları olmuştur.
19. Dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ı .... Kıtası'nda yaşar.
20. .... o alanın nüfusuyla ilgili kadın-erkek oranı, yaşlara dağılım ve ekonomik özellikler ve tarihsel gelişim hakkında bilgi verir.

UYGULAMA ALANI

1 Aşağıda verilen tanımlamalar ile kavramları uygun şekilde eşleştiriniz.

- Nüfus
- Aktif nüfus
- Nüfus piramidi
- Nüfus artışı
- Nüfusun özellikleri
- Demografi
- Nüfus sayımı
- Doğum oranı
- Bağımlı nüfus
- Nüfus yoğunluğu

1 Nüfusun cinsiyet yapısı, doğurganlık oranı, ölüm oranı, yaş gruplarına dağılışı gibi niteliklerine verilen isimdir.

……………………………..

2 0-14 ile 65 yaş ve üstü yaş grubundaki nüfustur.

……………………………..

3 Belirli bir alanda yaşayan nüfusun o alana oranına denir.

……………………………..

4 Ülkeye ekonomik değer katan, 15-64 yaş arasındaki nüfustur.

……………………………..

5 Belirli bir alanda yaşayan insanların sayısı ile sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesidir.

……………………………..

6 Bir ülkede yıl içinde meydana gelen canlı doğumların nüfusu oranına denir.

……………………………..

7 Dünya'da veya bir ülkede bulunan nüfusun yapısını, durumunu, dinamik özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.

……………………………..

8 Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısıdır.

……………………………..

9 Nüfusun yaş ve cinsiyet durumunu göstermek amacıyla hazırlanan grafiklerdir.

……………………………..

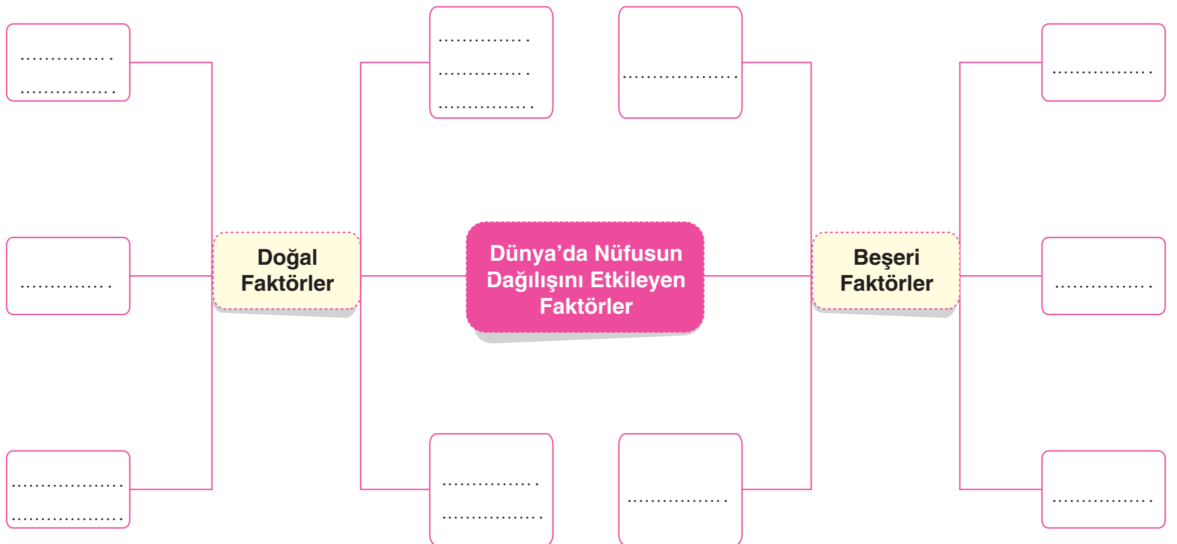
10 Sınırları belli bir alanda, belirli bir süre içinde meydana gelen insan sayısındaki değişimdir.

……………………………..

2 **Aşağıda nüfus artış hızının "artıran" ve "azaltan" faktörler numaralandırılarak verilmiştir. Bu faktörleri ait olduğu grupla uygun şekilde eşleştiriniz.**

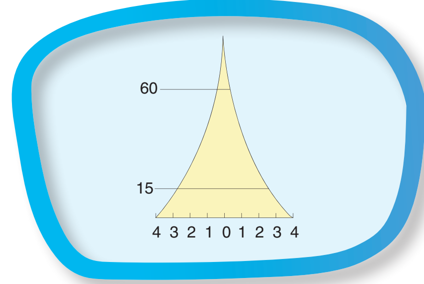
3 **Dünya'da nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerle ilgili aşağıdaki şemayı uygun şekilde tamamlayınız.**

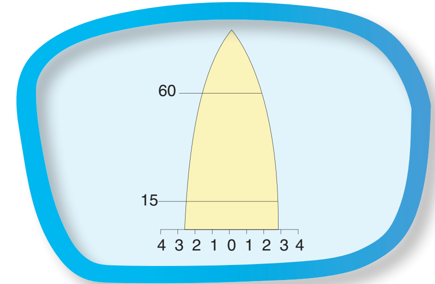
UYGULAMA ALANI

4 **Aşağıda dört farklı ülkeye ait nüfus piramitleri verilmiştir. Piramitleri verilen özelliklerle uygun şekilde eşleştiriniz.**

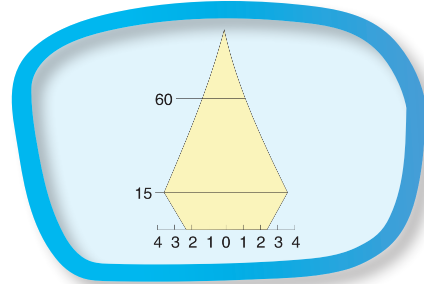
1. Son dönemlerde doğum oranında yeniden artış yaşanmıştır.
2. 60 yaş üzerindeki nüfusun oranı oldukça azdır.
3. ABD - Kanada gibi ülkelerde görülür.
4. Genç - bağımlı nüfus oranı yüksektir.
5. Son yıllarda doğum oranlarında hızlı bir düşüş yaşanmıştır.
6. Somali, Bangladeş gibi ülkelerde görülür.
7. Düşük doğum ve ölüm oranlarının yaşandığı ülkelerde görülür.
8. Japonya'nın nüfus piramit yapısıdır.

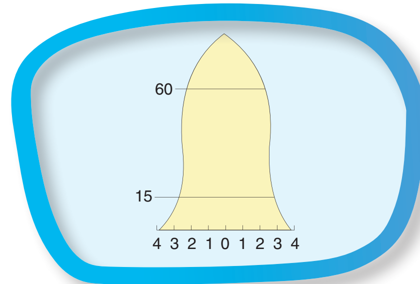
A ....

B ....

C ....

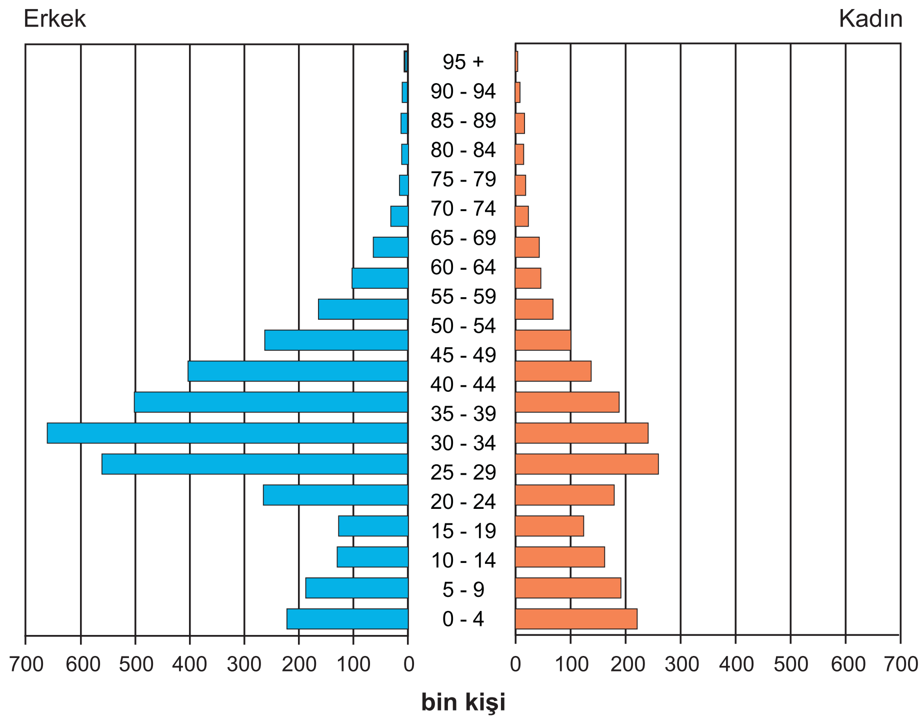

D ....

PISA

Nüfusun yapısının daha ayrıntılı incelenebilmesi, aynı zamanda cinsiyete göre değerlendirmeler yapılması için dar aralıklı yaş grupları kullanılır. Dar aralıklı yaş grupları 0-4, 5-9, 10-14…. gibi 5 yaşlı dilimler halinde oluşturulur ve 90'lı yaşlara kadar çıkarılabilir. Bu şekilde oluşturulan yaş grupları vasıtasıyla yaş ve cinsiyet grafikleri, başka bir ifade ile nüfus piramitleri oluşturulur. Her piramit temsil ettiği nüfus kitlesinin yaş, cinsiyet, bağımlılık, doğumlar, ölümler vb. değerlerini yansıtır. Aşağıda Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2012 yılı nüfus piramidi verilmiştir.

1. **Birleşik Arap Emirlikleri'nin nüfusunun yaklaşık kaç kişi olduğunu belirleyiniz.**

…………………………………………………………………………………………………… .

2. **Birleşik Arap Emirlikleri'nde son 20 yıl içinde doğumlarda nasıl bir değişim yaşanmıştır.**

……

3. **Erkek nüfusun çok bariz bir şekilde fazla olmasının nedenini belirtiniz.**

………

1

PEKİŞTİRME TESTİ

1. Nüfus, her an değişen dinamik bir olaydır. Bir yandan doğumlar, diğer taraftan ölümler gerçeklemektedir. Ayrıca göçler yaşanmakta, insanların kültür özellikleri zamanla değişmekte, hepsinden önemlisi nüfusun miktarı ve niteliklerinin dağılışında değişiklikler söz konusu olmaktadır.

Aşağıdaki tarihsel süreçlerin hangisinin bu tip büyük nüfus değişimlerine sebep olduğu söylenemez?

A) İlk aletlerin yapılması

B) Fransız Devrimi

C) Sanayi Devrimi

D) Neolotik Devrim

E) Üçüncü Tarım Devrimi

2. Nüfus artış hızı, gelişmiş ülkelerde % 0,5-1 civarında artarken, gelişmekte olan ülkelerde ise % 2-3 hatta gelişememiş ülkelerde % 3- 5 kadar çıkmaktadır. Bu durum gelişememiş ve gelişmekte olan ülkeler de bazı sorunlara yol açmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisini bu olumsuz sonuçlar arasında değerlendirilemez?

A) Kaynakların yetmemesi

B) Kalkınma hızlarının yavaşlaması

C) Ekonomik ve sosyal sorunların artması

D) Milli gelirdeki pay sayısının artması

E) Genç nüfus oranın yükselmesi

3. ve 4. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Dünya nüfusu son 100 bin yılda üç ana aşamada hızlı bir artış yani sıçrama göstermiştir. İlk aşamada aletlerin yapılması sonucunda gerçekleşmiştir. İkinci aşama günümüzden 10 bin yıl önce, bitki ve hayvan ıslahıyla başlamıştır ki, bu radikal değişim, Tarım Devrimi olarak bilinir. Son aşama ise, üretimde makine kullanımını sağlayan fosil yakıtların enerjiye dönüştürülmesiyle ortaya çıkan Endüstri Devrimi sayesinde gerçekleşmiştir.

3. **Parçada belirtilen üç büyük aşamaya neden olan gelişmeler dikkate alınacak olursa; aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri değildir?**

A) Bazı kayaçların keskin alet yapımında kullanılması

B) Ateşin bulunup kontrol altına alınması

C) Sabanın icat edilerek tarımda kullanılması

D) Telefon ve telgrafın bulunarak iletişimin yaygınlaşması

E) Buharlı makinenin fabrikalarda ve ulaşım sistemlerinde kullanılması

4. **Parçada belirtilen ilk aşamada alet yapımının öğrenilmesi;**

I. Yabani hayvan saldırılarından korunarak ölümlerin azalması

II. Daha fazla hayvan avlanarak besin kaynaklarının arttırılması

III. Kabileler arası savaşlarda kullanılarak üstünlük kazanılması

gibi gelişmelerden hangileri nüfus sıçramasına sebep olduğu söylenebilir?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve II E) II ve III

5. Almanya, İngiltere, Fransa gibi gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde aşağıdaki gelişmelere rağmen ölüm oranı yüksektir.

- Ortalama ömür yüksektir.
- Sağlık sektörü gelişmiştir.
- Refah seviyeleri yüksektir.
- Sağlık imkânları gelişmiştir.
- İş, barınma gibi sorunlar çok azdır.

Bu durum, Batı Avrupa ülkelerinde;

I. Yaşlı nüfus oranlarının fazla olması

II. İç karışıklıklar ve terör olaylarının yaşaması

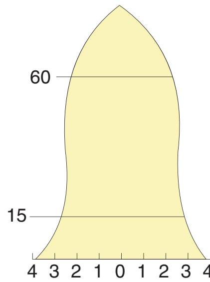
III. Çevre kıta ve ülkelerden göç alması

IV. Salgın hastalıkların yaygın olması

gibi durumlardan hangilerinin yaşandığının kanıtı olarak kullanılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve IV E) III ve IV

6. Yandaki şekilde, nüfusun yaş durumu gösterilmiştir.

Bu nüfus özelliklerine sahip ülkeler uzun yıllar düşük doğum politikası uyguladıkları için yaşlı nüfus oranı artmış, ancak sonrasında nüfusu artırıcı politikaların izlenmesi genç nüfus oranının artmasına neden olmuştur.

Aşağıdaki ülkelerden hangisi bu tip nüfus özelliğine sahiptir?

A) Japonya B) Kanada C) Türkiye D) Nijerya E) Moğolistan

7. Nüfusun yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişimi sonucunda, o toplumdaki çocuk ve genç nüfus payının azalarak, yaşlı nüfus (60 yaş üstü veya 65 yaş üstü) payının göreceli olarak artmasıdır. Küresel yaşlanma süreci "demografik değişim" olarak da adlandırılmaktadır. Geçtiğimiz yüzyılda gelişmiş ülkelerde başlayan demografik değişimin, gelişmekte olan ülkelerde de yaşanmaya başladığı görülmektedir.

Buna göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülke nüfuslarının giderek yaşlanmaları;

I. Yaşam süresinin uzaması

II. Doğum oranlarının düşmesi

III. Sağlık sektörünün ilerlemesi

IV. Doğal kaynak tüketimin artması

V. Küreselleşmenin yaygınlaşması

gibi hangi nedenlere doğrudan bağlanabilir?

A) I ve III B) II ve III C) II ve V D) III ve IV E) I, II ve III

8. Osmanlı Devleti'nde ilk genel nüfus sayımı II. Mahmut Dönemi'nde 1830-1831 yıllarında yapıldı. Vergi ve askerlik yükümlülükleri tespit edilmeye çalışıldığı için yalnızca erkekler ile binek, küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar sayılmıştır.

Yukarıda verilen bilgilere bakılarak Osmanlı Devleti'nde;

I. Yalnızca erkekler askere alınmaktadır.

II. Kadınlardan vergi alınmamaktadır.

III. Erkek egemen toplum yapısı bulunmaktadır.

IV. Binek, büyük ve küçükbaş hayvanlar devletin malıdır.

yargılarından hangilerine <u>varılamaz</u>?

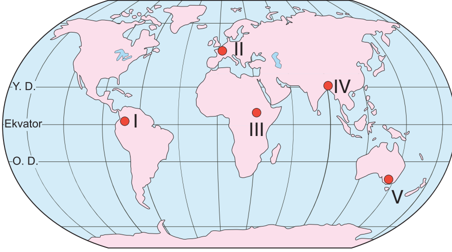
A) Yalnız II B) Yalnız IV C) I ve II D) II ve IV E) III ve IV

ÇAP

2 PEKİŞTİRME TESTİ

1. Dünyada, gelişmiş ülkelerde nüfus bilgileri yıllık olarak yenilenir. Ancak geri kalmış bazı ülkede nüfus tespiti yapmak zordur. Bu alanlarda nüfus daha çok tahminlere dayandığı gibi henüz sayım yapılmamış, belirli dönemler veya arada sırada nüfusu saptanmaya çalışılan yerler mevcuttur. O nedenle belirli bir zaman için dünya nüfusunu tam olarak bilebilmek mümkün olamamakta, ancak tahminler yapılmaktadır.

Buna göre haritada hangi işaretli alanlarda yaşayan nüfusun tespiti daha sağlıklı istatistiklere dayanır?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV
D) II ve V E) III ve V

2. I. İlk sayımlar MÖ 3000-2750 yılları arasında Çin, Sümer ve Mısır'da vergi toplamak ve askere almak amacıyla yapılmıştır.
II. Osmanlıda ilk nüfus sayımı 1453'de yeni kurulan ordu için asker potansiyeli tespiti amacıyla yapılmıştır.
III. 1749 yılında İskandinav ülkelerinden İsveç'te modern anlamda ilk nüfus sayımları yapılmıştır.
IV. 1927 yılında Türkiye Cumhuriyetinde ilk resmî nüfus sayımı yapılmıştır.

Yukarıda verilen tarihsel nüfus sayım dönemlerinin hangisi hakkında <u>yanlış</u> bir bilgi verilmiştir?

A) Yalnız II B) Yalnız IV C) I ve II
D) II ve III E) III ve IV

3. Aşağıdaki tabloda, X ve Y ülkelerinde gerçekleşen doğal ve gerçek nüfus artış oranları binde (‰) olarak verilmiştir.

	Doğal nüfus artışı (‰)	Gerçek nüfus artışı (‰)
X ülkesi	45	30
Y ülkesi	20	40

Buna göre tabloya bakılarak X ve Y ülkeleri için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) X ülkesinde kadın başına düşen doğum oranı daha fazladır.
B) Y ülkesinde toplam nüfus artış hızı daha fazladır.
C) Y ülkesi göçler sonucunda dışarıdan göç almıştır.
D) X ülkesinde ölüm veya göçlerle nüfus kayı oranı daha fazladır.
E) X ülkesinde nüfus miktarı ve yoğunluğu daha fazladır.

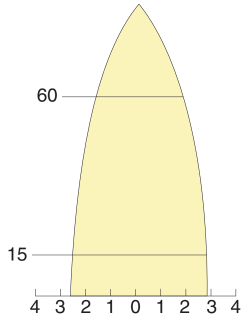
4. Dünyanın en fazla nüfusunun Asya kıtasında bulunmasında;

I. Uygun iklim koşulları olan alanların fazlalığı
II. Toplam alan genişliğinin fazlalığı
III. Yüksek ve engebeli alanlara sahip olması
IV. Tatlı su kaynaklarına sahip alanlarının fazla olması

gibi özelliklerinden hangileri ile bağlantısı <u>kurulamaz</u>?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve IV E) III ve IV

5. Aşağıda, bir ülkeye ait nüfus piramidi verilmiştir.

Bu ülke için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Gelişmekte olan bir ülkedir.

B) Nüfus artış hızı yüksektir

C) Genç nüfus oranı yüksektir.

D) Sağlık hizmetleri gelişmiştir.

E) İstihdam oranı düşüktür.

4. Önümüzdeki yıllarda nüfus artışı dünya genelinde düşecektir. Hatta bir çok ülkede nüfus azalması yaşanacaktır. 2050 itibariyle nüfus azalmasının Japonya'da %20, Rusya'da %16.6, Almanya'da %14, Ukrayna'da %23, Bulgaristan'da %23, Beyaz Rusya'da %24.5, Moldova'da %24 oranında olacağı tahmin edilmektedir.

Buna göre söz konusu ülkelerde gelecek yıllardaki nüfus azalmasına sebep olabilecek en önemli gelişme aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Sağlık koşullarının giderek gelişmesi

B) Kişi başına düşen gelirin artması

C) Yaşlı nüfus oranın giderek artması

D) Savaş ve anarşinin yaygınlaşması

E) Salgın hastalıkların yayılması

7. 1650 yılında beş yüz milyon dolayında olduğu sanılan dünya nüfusu 1700'de 623, 1750'de 728, 1800'de 906, 1850'de ise 1 milyarı ancak bulmuştu. Ancak 1950'de dünya nüfusu iki milyarı geçmiş hatta günümüzde 7 milyarı aşmıştır.

Bu durumda;

I. Salgın hastalıkların azalması

II. Sağlık sektöründe gelişmelerin yaşanması

III. Ortalama yaşam süresinin uzaması

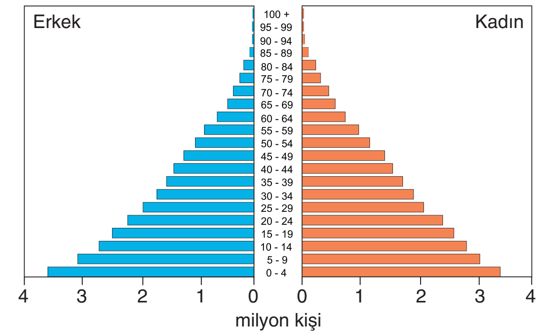
IV. Kadınların ekonomik hayata katılımlarının artması

gibi gelişmelerden hangilerinin 1850'lerden günümüze kadar geçen sürede dünya nüfusunun hızla armasında etkili olduğu söylenemez?

A) Yalnız II B) Yalnız IV C) I ve III

D) II ve IV E) III ve IV

8. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri nüfus yapıları üzerinde etkili olmaktadır.

Buna göre grafikte verilen ülke için aşağıdaki ekonomik gelişimlerden hangisi söylenemez?

A) Kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşüktür.

B) İhracatında daha çok ham madde ürünleri yer almaktadır.

C) Aktif nüfus oranı yüksek bağımlı nüfus oranı düşüktür.

D) Aktif nüfus daha çok I. ekonomik sektörde yer almaktadır.

E) Eğitim ve sağlık hizmetleri yetersizdir.

ÇAP

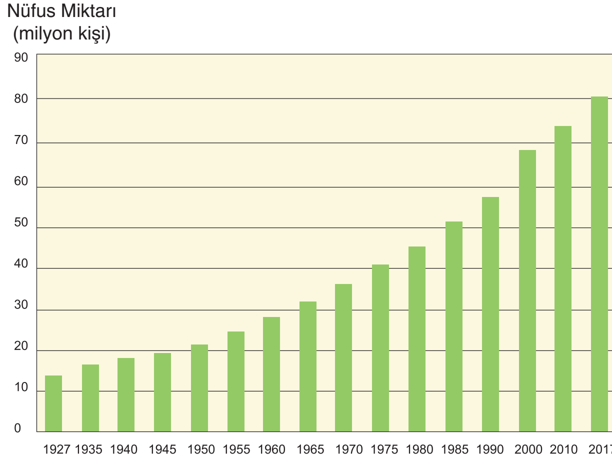

A. TÜRKİYE'DE NÜFUSUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünya nüfusu gibi Türkiye nüfusu da sürekli bir değişim ve artış içindedir. Nüfus artışı hızını kaybetmekle birlikte halen sürmektedir. Nüfus artışları belirli aralıklarla yapılan nüfus sayımlarıyla belirlenmektedir.

1. Türkiye'de Nüfus Sayımları

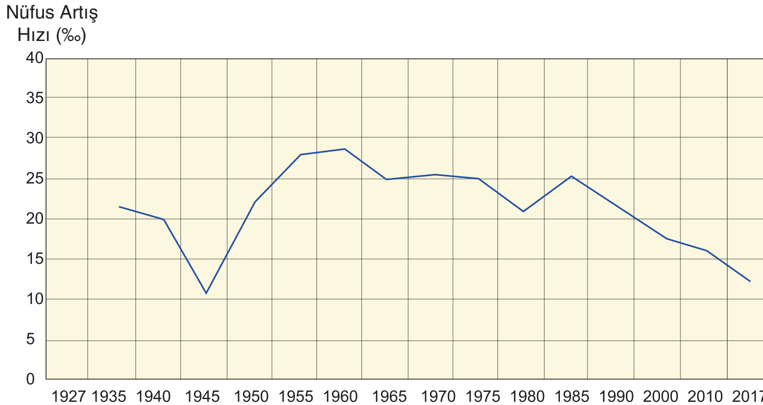
Osmanlı Devleti döneminde ilk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmut döneminde yapılmıştır. İkinci sayım ise Sultan Abdulmecit döneminde 1844 yılında kimlik verilecek nüfusun tespit edilmesi için yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında ülke nüfusunun 13.6 milyon civarında olduğu görülmüştür. İkinci sayım ise 1935 yılında yapılmıştır. Bu tarihten sonra sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda nüfus sayımları tekrar edilmiştir.

1990 yılında nüfus sayımlarının 10 yılda bir yapılması kararı alınmıştır. Ancak 1997 yılında seçmen kayıtlarının yenilenmesi için bir nüfus tespiti yapılmıştır. 2000 yılında son genel sayım yapıldıktan sonra 2007 yılında adrese dayalı nüfus sayım sistemiyle (ADKNS) her yıl Türkiye nüfusu belirlenmektedir.

2. Türkiye'de Nüfusun Yıllara Göre Değişimi

Doğumlar ve alınan göçler nüfusu arttırırken, ölümler ve verilen göçler nüfusu azaltmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında 1927'de 13,6 milyon olan Türkiye nüfusu 1985 yılında 50,6 milyona ulaşmış ve 2017 yılında ise 80.8 milyon olmuştur.

Türkiye nüfusu hızlı bir şekilde artarak yaklaşık 30 yılda iki katına çıkmaktadır. 1927 yılında 13,6 milyon olan nüfus yaklaşık 33 yılda iki katına çıkarak 1960 yılında 27,7 milyona, 1990'da ise 56,5 milyona ulaşmıştır. Bu tarihten sonra ise nüfus artışında bir azalış söz konusudur.

1927 – 2017 yılları arasında Türkiye nüfusundaki değişime bakıldığında;

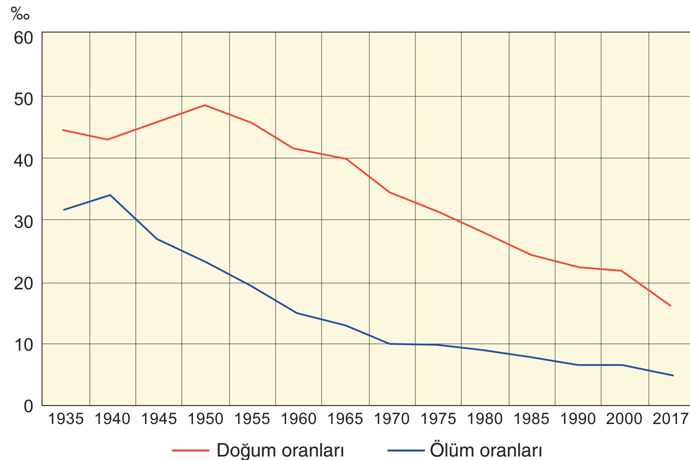
- Nüfusun hızla arttığı,
- Erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu,
- Şehirde yaşayanların oranı kırlarda yaşanlardan fazla olduğu,
- Eğitim seviyesinin yükseldiği,
- İç ve dış göçlerin arttığı,
- Doğum oranları daha az, ölüm oranlarının ise daha hızlı düştüğü,

dikkat çekmektedir.

Türkiye'de görülen nüfus değişimlerini üç dönem hâlinde incelemek mümkündür.

a. 1927-1960 Dönemi

Bu dönemde Türkiye nüfusu yaklaşık 11 milyon kişi artmıştır. Bu dönemde büyük savaşlardan çıkan Türkiye'de nüfusu arttırıcı politikalar uygulanmıştır. Dönem başında cephede ölen erkek nüfustan dolayı kadın nüfus erkek nüfustan fazladır. Bu dönemde aynı zamanda Osmanlı döneminde kaybedilen topraklardan gelen Türkler ve Müslümanlar da nüfusun artmasına neden olmuştur. Ayrıca 1939 yılında Hatay'ın ana vatana katılması da nüfusun artmasını sağlamıştır. 1940-1945 döneminde II. Dünya Savaşı yıllarında erkek nüfus silah altında tutulduğu için doğum oranları çok azalmış ve nüfus‰ 10.5 gibi çok düşük bir artış yaşanmıştır. Ancak 1950'li yıllarda ekonomik gelişmeler ve sağlık alanında yaşanan iyileşmelere bağlı olarak nüfus artış hızı yükselmiş ve 1955-1960 arasında ‰ 28 ile Cumhuriyet Dönemi'nin en yüksek nüfus artış hızı yakalanmıştır.

b. 1960-1985 Dönemi

Bu dönemin başlarında başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine doğru yaşanan işçi göçlerine bağlı olarak nüfus artış hızı düşük çıkmıştır. Bu dönemde ilk defa hızlı nüfus artışı ülkenin kalkınmasının önünde engel olarak görülmüş ve aile planlamasıyla aileler bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaya teşvik edilmiştir. yılları arasındaki dönemi kapsar. Bu dönemin sonunda Türkiye nüfusu 50 milyona ulaşmıştır.

c. 1985 Sonrası Dönem

1985 sonrası dönemde Türkiye'de nüfus artış hızı önemi oranda düşmüştür. Bu dönem Türkiye'de şehirleşmede ve sanayileşmede büyük gelişmelerin yaşandığı dönemdir. Aynı zamanda kadınlar daha fazla ekonomik hayatta rol almaya başlamıştır. Bu olaylar da doğum oranlarının düşmesine neden olmuştur. Türkiye'de bu dönemde eğitim seviyesinin yükselmesi ve sosyal değişimlere bağlı olarak evlenme yaşının da yükselmesi bu olay üzerinde etkili olmuştur.

B. TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞI

Türkiye'de nüfusun dağılışında doğal ve beşeri faktörler etkili olmaktadır. Doğal faktörler nüfusun dağılışını sınırlarken, beşeri ve tarihi süreçler nüfusun gelişmesinde ve değişmesinde etkili olmaktadır.

1. Doğal Faktörler

Yer şekilleri nüfus dağılışını belirleyen önemli faktörlerden biridir. Dağlık ve engebeli alanlar az yerleşilmiş ve seyrek nüfuslu bölgelerdir. Dağlık alanlarda nüfus yoğunluğunu düşüren en önemli faktör eğim değerlerinin beşeri faaliyetleri sınırlandırmasıdır. Dağlık arazilerin fazla alan kapladığı Türkiye'nin kuzey ve doğu kesimlerinde yerleşme ve nüfus yoğunluğu azalmaktadır. Dağların güneye bakan yamaçlarında nüfus yoğunluğu daha fazladır.

İklim, nüfus dağılışını belirleyen en önemli faktördür. Sıcaklık değerlerinin düşük olduğu dağlık arazilerde nüfus yoğunluğu azalırken, sıcaklık değerlerinin daha uygun olduğu kıyı ve alçak ovalık alanlarda yoğunlaşma yaşanmıştır. Yağış şeklinin uygun ve yağış miktarının tarımsal faaliyetler için yeterli olduğu bölgeler nüfusun yoğunlaştığı alanlardır. Ancak yüksek kuraklığın olduğu Tuz Gölü çevresi yeryüzü şekillerinin uygun olmasına karşın oldukça tenhadır.

Su kaynaklarının bol olduğu verimli delta ovalarında nüfus yoğunluğu artmaktadır. Örneğin Çukurova, Bafra ve Gediz deltaları gibi alanlar bu olanaklar nedeniyle yoğun yerleşilmiş alanlardır. Ormanlık alanlarda insanların ekonomik faaliyetleri sınırlandığından nüfus daha seyrektir.

Mehmet ZOR © 2018

TÜRKİYE'NİN NÜFUS YOĞUNLUĞU - 2017
(km² düşen kişi sayısı)

25 kişiden az | 25 - 50 kişi | 50 - 100 kişi | 100 - 200 kişi | 200 - 1.000 kişi | 1.000 kişiden fazla

2. Beşeri Faktörler

Tarihi dönemlerde mevcut olan şehirler büyüyerek nüfuslarını artırmışlardır. İstanbul, Konya, Kayseri, Diyarbakır ve Van gibi kentler tarih boyunca önemli yerleşim birimleri olmuştur.

Bilim ve teknolojideki ilerlemelere bağlı olarak sanayi alanında yaşanan gelişmeler sanayi kentlerinin büyümesine ve aşırı nüfuslanmasına neden olmuştur. Bugün İstanbul, İzmit, Sakarya, Bursa ve Eskişehir gibi illerin büyüyüp nüfuslanmasında bilimsel ve teknolojik gelişmeler önemli bir role sahiptir.

Göç alan yerlerde nüfus artıp kentler büyümekteyken, göç veren yerlerde nüfus azalmakta ve yerleşmeler küçülmektedir. Türkiye'nin doğu ve iç kesimleri verdikleri yoğun göçe bağlı olarak nüfusça azalırken, yerleşmeler de gelişip büyüyememektedir. Buna karşın, Türkiye'nin batısı ve güneyindeki alanlar aldıkları göçler yüzünden yoğun bir şekilde nüfuslanmakta, yerleşmeden yoksun alanlar bile hızla şehirsel alanlara dönüşmektedir.

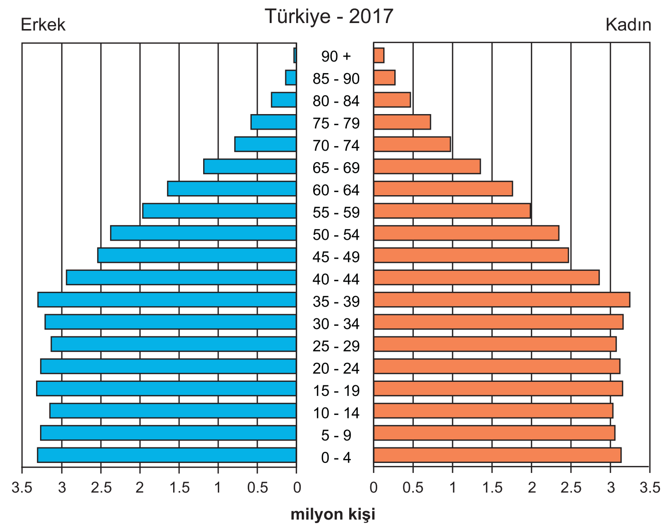
Ulaşım açısından elverişli koşullara sahip alanlar daha hızlı nüfuslanmaktadır. Bu açıdan eskiden beri kara, deniz, demir ve hava yolu ulaşımının geliştiği alanlar Türkiye'de ve dünyada en yoğun yerleşilmiş ve nüfuslanmış alanlardır.

Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm, ticaret, madencilik, balıkçılık ve ormancılık gibi ekonomik faaliyetlerin geliştiği ve sürdürülebildiği alanlar iş imkânlarının artışı nedeniyle kırsal alanlardan nüfusu çekmektedir. Türkiye'de Marmara Bölgesi sanayi, Akdeniz Bölgesi'nin batısı turizm, doğusu tarım, Zonguldak ve çevresi madencilik, İstanbul ve diğer büyük kentler ticaret faaliyetlerine bağlı olarak yoğun nüfuslanmış alanlardır. Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kuşağı balıkçılığa, iç ve yüksek kesimleri ormancılığa, yüksek yaylaları ise kısa süreli de olsa yaylacılık şeklinde hayvancılığa bağlı olarak nüfuslanmış ve yerleşilmiş alanlardır.

C. TÜRKİYE'DE NÜFUSUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Bir ülkede nüfus sayısı kadar nüfusun yapısal özellikleri de önemlidir. Bu nedenle nüfus sayımları sırasında nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı, nüfusun eğitim durumu, kır ve kentlerde yaşayan nüfus oranları da tespit edilir.

1. Nüfusun Yaş Guruplarına Göre Dağılışı

Türkiye genç nüfuslu bir ülkedir. Türkiye nüfusunun yarıya yakını 0-25 yaş arasındaki gençlerden oluşur. Nüfusu bu şekilde genç olan ülkeler ekonomik ve stratejik yönden avantajlıdır. Fakat genç nüfus bazen de dezavantajdır. Çünkü bu genç nüfus için eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve yeni iş alanları için demografik yatırımların yapılması ülke ekonomisinde büyük yer tutmaktadır.

Türkiye nüfusunun % 23.7'si 0 – 14 yaş arasındaki çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye nüfusunun % 68'i 15 – 64 yaş gurubu içerisindeki yetişkinlerden oluşmaktadır. Bu grup ekonomik olarak faal nüfusu oluşturur. Türkiye'de faal nüfusun fazla olması üretim açısından önemli bir güç kaynağıdır. Fakat nüfusla birlikte iş olanaklarının paralel artmaması durumunda işsizlik sorunu ortaya çıkar. İdeal olan nüfus artışıyla birlikte ekonomik gelişmenin de sağlanmasıdır.

Türkiye nüfusunda 65 yaş ve üzerindeki yaşlı nüfus oranı % 8.3'dür. Yaşlı nüfusun fazlalığı da bağımlı nüfus oranını arttırmaktadır. Önceki sayımlara göre 2017 adrese dayalı nüfus kayıtlarına göre Türkiye'de çocuk nüfus oranı azalırken, yaşlı nüfus oranı artmıştır.

2. Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı

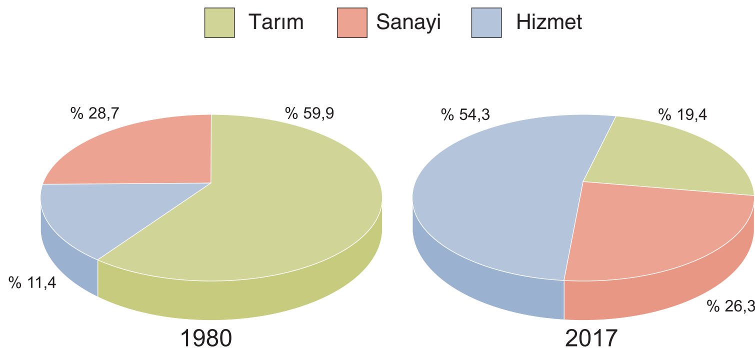
Nüfus sayımlarından nüfusun cinsiyet yapısı hakkında veriler de elde edilir. Kısaca nüfustaki kadın ve erkek dağılımı olan cinsiyet yapısı sanayi, göç alıp verme, askeri birliklerin varlığı ve yakın geçmişte yaşanan savaşlardan etkilenir. Türkiye'nin İstanbul, Kocaeli ve İzmir gibi göç alan merkezlerinde erkek nüfus oranı daha fazlayken, Ardahan, Kars ve Gümüşhane gibi göç veren merkezlerinde kadın nüfusu daha fazladır. 2017 sayımlarına göre Türkiye nüfusunun % 50,2'si erkeklerden oluşurken % 49,8'i kadınlardan oluşmaktadır.

3. Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Çalışma çağındaki 15 – 64 yaş aralığında bulunanlara **faal** yani **çalışabilir nüfus** denir. Faal nüfus içerisindeki herhangi bir işe sahip olanlara **çalışan nüfus** denir. Faal nüfus içerisinde bulunduğu halde herhangi bir işi olmayan nüfusa **işsiz nüfus** denir. 2017 yılında Türkiye'de faal nüfusun % 10,9'u işsiz nüfustur.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren önemli ölçütlerden biri çalışan nüfusun oranı ve bu nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımıdır. 2017 yılında Türkiye nüfusunun % 52;8'i çalışmaktadır. Bu oran kadınlarda daha düşük, erkeklerde ise daha yüksektir.

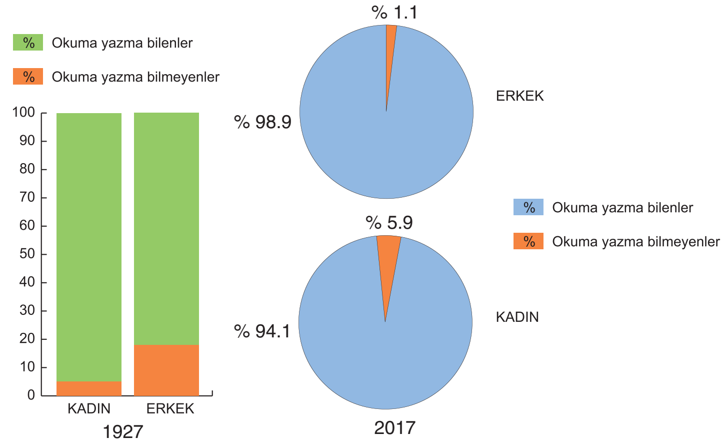
Çalışan nüfusun sektörel dağılımına baktığımızda Türkiye'de çalışan nüfusun % 54.3'ü hizmet, % 19.4'ü tarım ve % 26.3'ü sanayi ve inşaat sektöründe çalışmaktadır. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında tarım ve sanayi sektörlerinde çalışanlar oransal olarak azalırken, hizmet sektöründe çalışanların oranı artmıştır. Bu da Türkiye ekonomisindeki yapısal değişimi gelişmeyi göstermektedir.

4. Türkiye Nüfusunun Eğitim Durumu

Ülkelerin kalkınmışlığını gösteren en önemli parametre eğitim düzeyidir. Bu özellik nüfusun sosyal ve kültürel yapısını belirler. Nüfusun eğitim düzeyi, okuryazar olan ve olmayan, ayrıca okuryazarların eğitim düzeylerine göre sınıflandırılmasıyla ortaya konur.

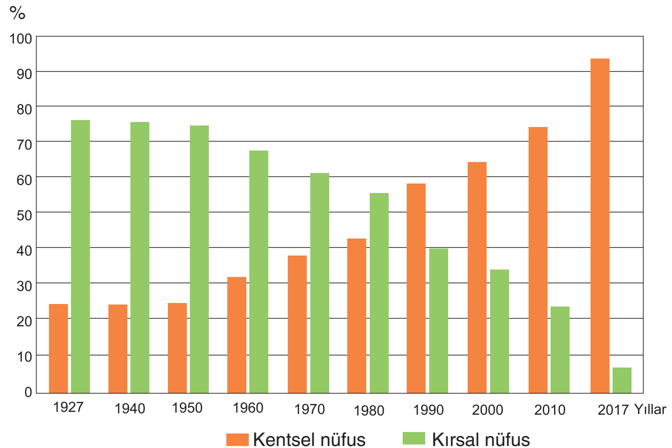
Cumhuriyetin ilk yıllarında okuryazarlık oranı çok düşükken 2017 yılında Türkiye nüfusunun % 96.74'ü okuryazardır. Okuryazar olmayanlar % 3.26'dır. Türkiye'de erkek nüfusta okuryazarlık oranı kadın nüfustakine oranla daha yüksektir.

2016 yılında okuryazar nüfusun öğretim basamaklarına dağılımına bakıldığında 15 yaş ve üzeri nüfusta ilkokul mezunu % 24.15, ilköğretim mezunu % 14.21, ortaokul mezunu % 12.69, lise ve dengi okulu mezunu % 22.97, fakülte ve yüksekokul mezunu % 14.94, yüksek lisans mezun % 1.13 ve doktora mezun % 0.29 oldu.

5. Türkiye'de Kır ve Kent Nüfusu

Türkiye'de kır ve kentlerde yaşayan nüfus oranı sürekli olarak şehirler lehine değişmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye nüfusunun yaklaşık % 20'si şehirli iken geriye kalanı kırsal yerleşmelerde yaşıyordu. İlk defa 1985 sayımlarında kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranını geçmiştir. 2017 yılında toplam nüfusun % 92.5'i il ve ilçe merkezlerinde yani şehirlerde, % 7.5'i belde ve köylerde yaşamaktadır.

AKTİF ÖĞRENME

Ünite kazanımlarıyla ile ilgili aşağıdaki konu özetinde boş bırakılan yerleri kavram tablosunda verilen sözcüklerle uygun şekilde tamamlayınız.

1. Osmanlı Devleti döneminde ilk nüfus sayımı 1831 yılında .... döneminde yapılmıştır.
2. Cumhuriyet döneminde .... yılında yapılan ilk nüfus sayımında ülke nüfusunun 13.6 milyon civarında olduğu görülmüştür.
3. Türkiye nüfusu hızlı bir şekilde artarak yaklaşık ..... yılda iki katına çıkmaktadır.
4. 1927-1960 dönemi başında .... ölen erkek nüfustan dolayı kadın nüfus erkek nüfustan fazladır.
5. .... döneminde II. Dünya Savaşı yıllarında erkek nüfus silah altında tutulduğu için doğum oranları çok azalmış ve nüfus‰ 10.5 gibi çok düşük bir artış yaşanmıştır.
6. Türkiye'de aile planlamasıyla ilgili ilk görüşler .... Planı'nda yer almıştır.
7. 1985 yılından sonra Türkiye'de .... çalışma hayatına daha fazla girmesi doğum oranlarının azalmasına neden olmuştur.
8. .... arazilerin fazla alan kapladığı Türkiye’nin Kuzey ve Doğu kesimlerinde yerleşme ve nüfus yoğunluğu azalmaktadır.
9. Yüksek kuraklığın görüldüğü .... çevresi yeryüzü şekillerinin uygun olmasına karşın oldukça tenhadır.
10. .... ve .... gibi kentler tarihi dönemlerden beri yerleşildiği için bugün yoğun nüfuslu alanlardır.
11. Türkiye’nin batısı ve güneyindeki alanlar aldıkları .... yüzünden yoğun bir şekilde nüfuslanmaktadır.
12. Türkiye’nin İstanbul, Kocaeli ve İzmir gibi göç alan merkezlerinde .... nüfus oranı daha fazladır.
13. Faal nüfus içerisindeki herhangi bir işe sahip olanlara .... denir.
14. Çalışan nüfusun sektörel dağılımına baktığımızda Türkiye’de çalışan nüfusun büyük bir kısmı .... sektöründe çalışmaktadır.
15. 2017 yılında Türkiye toplam nüfusun .... 'i il ve ilçe merkezlerinde yani şehirlerde yaşamaktadır.
16. Türkiye'de nüfusun büyük bir kısmının sanayi ve hizmet sektöründe çalışması ülkenin .... göstermektedir.
17. 2017 adrese dayalı nüfus kayıtlarına göre Türkiye’de çocuk nüfus oranı azalırken, ... nüfus oranı artmıştır.
18. Teke ve Taşeli platolarında .... yapı yüzeyde su problemine neden olduğu için nüfus yoğunluğu azalmıştır.
19. Türkiye'de Zonguldak ve Divriği çevresi .... faaliyetlerine bağlı olarak nüfuslanmıştır.
20. Türkiye'de 1985 yılından sonra .... yaşının yükselmesi doğum oranlarının düşmesine neden olmuştur.

kadının
Tuz Gölü
hizmet
II. Mahmut
% 92.5
geliştiğini
1927
Diyarbakır, Kayseri
çalışan nüfus
evlenme
yaşlı
göçler
karstik
30
Dağlık
madencilik
1940-1945
cephede
I. Beş Yıllık Kalkınma
erkek

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıda Türkiye'de nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan bazı olumlu ve olumsuz sonuçlar verilmiştir. Bunların hangi gruba ait olduğunu numaralarını yazarak belirtiniz.**

1. Bölgeler arasında nüfusun dağılışımı dengesiz olur.
2. İşçi ücretleri ucuzlar.
3. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesi düşer.
4. Üretim miktarı artar.
5. Ekonomik kalkınma hızı yavaşlar.
6. Devletin vergi gelirleri artar.
7. İş gücü potansiyeli artar.
8. Doğal kaynaktüketiminde artış yaşanır.
9. Üretilen mal ve hizmetlere talep artar.

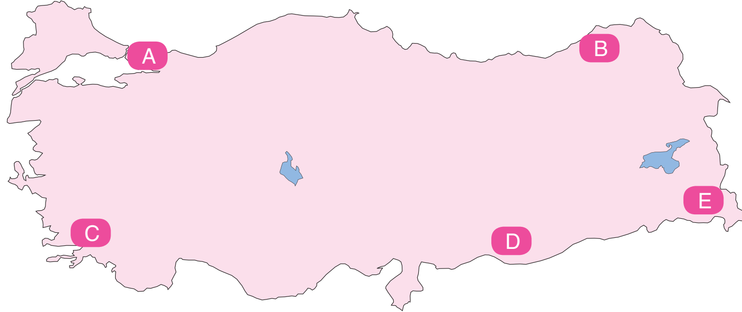
Olumsuz Sonuçlar

....

Olumlu Sonuçlar

....

2 **Aşağıdaki soruları, Türkiye haritasında numaralandırılmış yörelerle eşleştirerek yanıtlayınız.**

1. Hangi yörelerde üçüncül faaliyetlerde çalışan nüfus oranı fazladır? ....
2. Hangi yörede kırsal alanla yaşayan nüfus oranı en fazladır? .....
3. Hangi yörede mevsimlik nüfus oranı değişimi en fazladır? .....
4. Hangi yöreler belli mevsimlerde tarımsal işçi göçü alır? ....
5. Hangi yörede okur-yazar oranı en düşüktür? ....
6. Hangi yörede doğal nüfus artış hızı en fazladır? ....

3 Aşağıdaki tabloda Türkiye'de iç göçler üzerinde etkili olan itici ve çekici olan faktörler verilmiştir. Bunların hangi gruba ait olduklarını işaretleyerek gösteriniz.

	İç Göçler Üzerinde Etkili Olan Faktörler	İtici faktör	Çekici faktör
1	Hızlı nüfus artışı		
2	Güvenlik sorunları		
3	Erozyon nedeniyle tarım sahalarında verimin azalması		
4	Kentsel yaşam alanlarının cazibesi		
5	Makineli tarımın yaygınlaşmasıyla insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması		
6	Tarım arazilerinin miras yoluyla giderek küçülmesi		
7	Kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterli ve gelişmiş olması		
8	Kırsal alanlarda geçim kaynakları ve iş olanaklarının yetersiz olması		
9	Sel, kuraklık, deprem gibi doğal afetlerin yaşanması		
10	İş gücüne duyulan ihtiyacın fazla olması ve iş imkanlarının gelişmiş olması		

4 Aşağıda Türkiye nüfusunun yapısal özellikleriyle ilgili bazı özellikler verilmiştir. Bu özelliklerin hangi gruba ait olduğunu belirtiniz.

A Nüfusun yaş ve cinsiyet özelliği

B Nüfusun eğitim durumu

C Çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

1 Türkiye'nin okuma yazma oranı % 94,6'dır. .....

2 2017'de Türkiye'nin ortanca yaşı 31,7 olmuştur. .....

3 İstanbul, Bursa, Gaziantep gibi şehirlerde erkek nüfus fazladır. .....

4 Yaz aylarında turizm alanında istihtam oranı artmaktadır. .....

5 2016'da yaklaşık olarak her 5 kişiden 1'i tarım işçisidir. .....

6 Türkiye'de 65 ve üzeri yaşlarda kadınların oranı fazladır. .....

7 2016'da ortaöğretimde okullaşma oranı % 80'dir. .....

8 Hizmet sektöründe çalışanların oranı tarımda çalışanlardır. .....

5 **Aşağıdaki kutucuklar Türkiye'de bugüne kadar yaşanan nüfus değişimlerinin dönemlerini göstermektedir. Numaralı değişim özelliklerini ait olduğu kutucuklara yerleştiriniz.**

Birinci Dönem (1927-1960)	İkinci Dönem (1960-1985)	Üçüncü Dönem (1985 sonrası)
....	....	....

1. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi ülke nüfusunu olumsuz etkileyen olayların yaşandığı dönemdir.
2. Türkiye'nin nüfus artış hızında ciddi bir düşüşün yaşandığı dönemdir.
3. Aile planlamasına yönelik ciddi çalışmalar yapılmıştır.
4. Cumhuriyet'in ilk yıllarına denk gelen bu dönemde doğum oranlarını artırıcı politikalar uygulanmıştır.
5. Dış ülkelere, özellikle Almanya, yapılan işçi göçleri nedeniyle nüfus artış hızı düşmüştür.
6. Şehirleşme, kadınların iş hayatına girmesi, evlilik yaşının yükselmesi gibi değişimler nüfus artış hızının düşmesine etkili olmuştur.
7. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla erkeklerin uzun süreli olarak askere alınması nüfus artış hızının azalmasına neden olmuştur.
8. Eğitimdeki ilerlemeler ve tarım dışı sektörlerde istihdam artışı nüfus artış hızını düşürmüştür.

6 **Aşağıda Türkiye'de nüfus artış hızını azaltan ya da artıran bazı olaylar verilmiştir. Bunları "artırır" ve "azaltır" şeklinde belirtiniz.**

Yüksekokul mezunlarının sayısının artması
A ....

Aile planlaması uygulamalarının yaygınlaşması
B ....

Evlenme yaşının düşürülmesi
C ....

Sağlık koşullarında iyileşmelerin yaşanması
D ....

Şehirleşme oranının hızlı bir şekilde artması
E ....

Doğum oranlarının artarken bebek ölümlerinin azalması
F ....

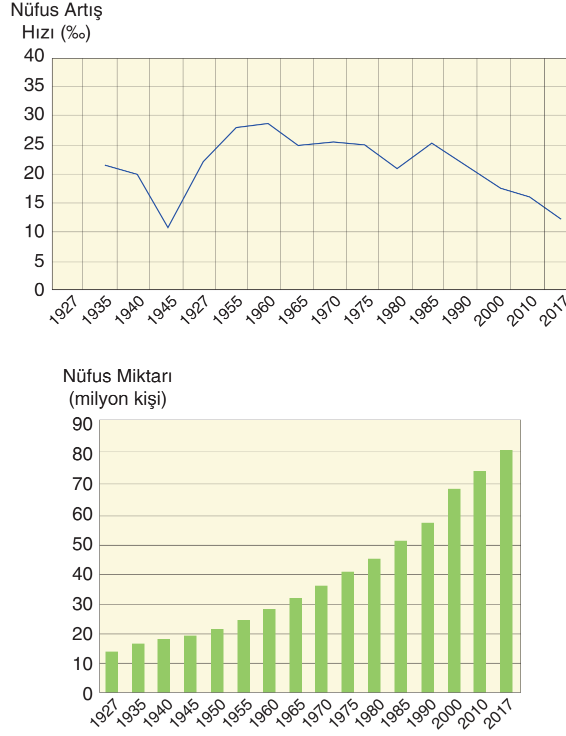
Kadınların çalışma hayatındaki oranlarının artması
G ....

Çok çocuklu ailelerin belli vergilerden muafiyeti
H ....

PISA

Nüfus artışını doğumlarla ölümler arasındaki fark belirler. Doğumların ölümlerden daha yüksek olduğu alanlarda yada göç alan bölgelerde nüfus artar. Türkiye'de doğal nüfus artışı önemlidir. Ancak Cumhuriyet Dönemi'nde nüfus artışında artma ve azalmalar görülmüştür. Aşağıdaki iki grafikte nüfus artış hızı ve sayım dönemlerindeki nüfus miktarları verilmiştir.

1. Türkiye'de nüfus artışının en düşük olduğu dönemi ve bunun temel nedenini belirtiniz.

....
....

2. Türkiye'de nüfus artışının en yüksek olduğu dönemi ve bunun temel nedenini belirtiniz.

....
....

3. Türkiye'de hangi dönemden sonra nüfus artış hızı düzenli olarak azalmaya başlamıştır. Bu durumun nedenleri nelerdir.

....
....

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. I. Cumhuriyet yıllarında ilk nüfus sayımı 1935 yılında yapılmıştır.

II. Cumhuriyet sonrası Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen göçler nüfusu arttırmıştır.

III. Cumhuriyet başlarından 1960 yılına kadar nüfusu azaltmak için politikalar üretilmiştir.

IV. İkinci Dünya Savaşı yıllarında nüfus artış hızı belirgin bir şekilde düşmüştür.

V. 1950 ile 1960 yılları arasında nüfus artış hızında belirgin artış görülmüştür.

Yukarıda verilen Türkiye nüfus özelliklerinden hangileri yanlıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve IV E) IV ve V

B. P. Cev

2. Padişah II. Mahmut dönemde 1831 ve 1844 yıllarında nüfus sayımları yapılmıştır. Ancak bu sayımlar 1844 sayımı tamamlanamamış 1831 sayımında ise sadece erkek nüfus değerlendirmeye alınmıştır.

Bu dönemlerde sadece erkek nüfusun sayılması;

I. Kurulacak yeni ordu için asker potansiyelinin değerlendirilmesi

II. Vergi mükelleflerinin belirlenmesi

III. Saray hizmetinde değerlendirilebilecek nüfus tespiti

IV. Evlilik çağında olan nüfusun tespiti

gibi nedenlerden hangisine bağlanabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

3. 1927 genel nüfus sayımı verilerine göre Türkiye'de yabancı ülkelerde doğanların sayısı 439 bin kişidir. Buna göre o yıllarda Türkiye nüfusunun yaklaşık %3.2'si ülke dışında doğanlardan oluşmuştur. Bunlar arasında Rusya (%41), Bulgaristan (%23), Yunanistan (% 17), Sırbistan (%5) ve Romanya (%4) doğumlular ilk sıradadır.

Bu durumun oluşmasına aşağıdaki gelişmelerden hangi gelişme kanıt gösterilebilir?

A) Yüz ölçümünün küçüldüğü

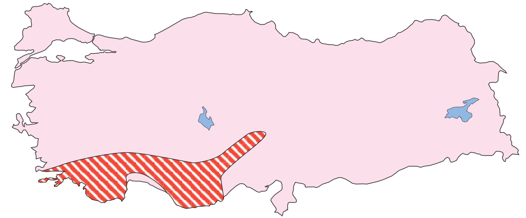
B) Komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurduğu

C) Dışarıdan yoğun bir şekilde göç aldığı

D) Antlaşmalarla nüfus mübadelesi yaptığı

E) Ekonomik çekim merkezi olduğu

4. Haritada işaretli alanlarda iklim koşulları uygun olmasına rağmen Türkiye'de nüfuslanmanın en az olduğu bölgeler içerinde yer almaktadır.

Bu durumun nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Toprak yapısının suyu tutamaması

B) Kireç taşı ve kaya tuzunun yaygın olması

C) Yer şekillerinin genel olarak sarp olması

D) Maki ve çalılık alanların yaygın olması

E) Ulaşımın zor ve yol yapım maliyetinin yüksek olması

5. Türkiye'de doğal ve beşeri faktörlerin olumlu olduğu alanlarda nüfusun toplandığı gözlemlenirken, diğer alanlarda genellikle seyrek nüfuslanma görülmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de sık nüfuslanmaya neden olan özelliklerinden <u>biri değildir</u>?

A) Engebeli yer şekillerine sahiptir.

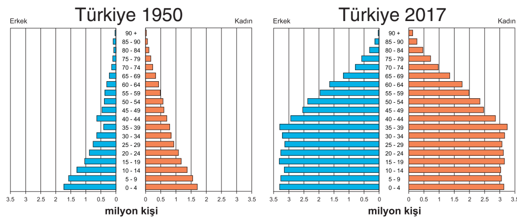
B) İklim koşulları uygundur.

C) Ulaşım imkânları gelişmiştir.

D) Sanayi ve hizmet sektörleri gelişmiştir.

E) Kamu ve özel sektör yatırımları fazladır.

6. Aşağıda Türkiye'nin 1950 ve 2017 yıllarına ait nüfus piramitleri verilmiştir.

Nüfus piramitleri dikkate alındığında;

I. Bebek ölüm oranları azalmıştır.

II. Kilometre kareye düşen kişi sayısı artmıştır.

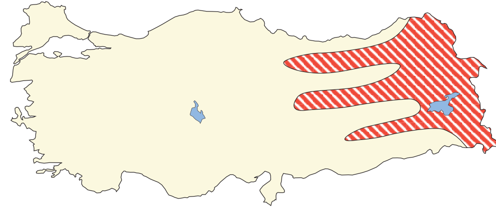
III. Kadın nüfusu erkek nüfusu geçmiştir.

IV. Nüfus artış hızı artmıştır.

yargılarından hangilerine <u>varılamaz</u>?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

7. Aşağıdaki haritada Türkiye'nin bir alanı taranarak gösterilmiştir.

Gösterilen alanda nüfus yoğunluğunun düşük olmasında aşağıdakilerden hangisi etkili <u>değildir</u>?

A) İklimin sert olması

B) Kış sıcaklıklarının düşük olması

C) Bitki örtüsünün bozkır ve çayır olması

D) Yer şekillerinin engebeli olması

E) Ortalama yükseltinin fazla olması

8. Ülkelerin birçok sosyal ve ekonomik özellikleri gelişmişlik seviyeleriyle doğrudan ilişkilidir.

Türkiye'nin aşağıdaki sosyal ve ekonomik özelliklerinden hangisi gelişmekte olan bir ekonomiye sahip olmasıyla ilişkili <u>değildir</u>?

A) Dış ticaret hacminin artmaktadır.

B) Kentsel nüfus oranı artmaktadır.

C) Kadınların ekonomiye katılım oranı artmaktadır.

D) Ortalama yaşam süresi uzamaktadır.

E) Aritmetik nüfus yoğunluğu artmaktadır.

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. • Bebek ölüm oranlarında önemli oranda azalma görülmüştür.
   • Kentlere olan göçlerde yoğunluk artmıştır.
   • Tarımda makineleşme süreci artmıştır.
   • Devlet tarafından kalabalık aileler teşvik edilmiştir.
   • Sağlık sektöründe önemli gelişimler yaşanmıştır.

   Yukarıda verilen Türkiye'de bir dönemde yaşanan demografik gelişimler aşağıdaki hangi tarihleri kapsamaktadır?

   A) 1921 – 1935
   B) 1940 – 1945
   C) 1950 – 1960
   D) 1960 – 1970
   E) 1970 – 1980

2. Aşağıdaki haritada nüfusun seyrek olduğu alanlar gösterilmiştir.

   Bu durumun <u>temel nedeni</u> aşağıdakilerden hangisidir?

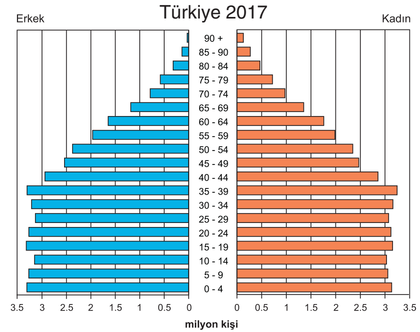
   A) İklim koşullarının elverişsiz olması
   B) Karstik alanların yaygın olması
   C) Engebeye bağlı olarak ulaşımın gelişmemesi
   D) Tarım arazilerinin verimsiz olması
   E) Deprem olaylarının yaygın olması

3. I. II. Mahmut döneminde yapılan sayımda kadın nüfusu sayılmamıştır.
   II. İlk genel nüfus sayımı 1930 yılında yapılmıştır.
   III. 1935-1990 arası her beş yıllık dönemde sayımlar tekrar edilmiştir.
   IV. Günümüzde adrese dayalı sayım sistemi uygulanmaktadır.

   Türkiye'nin nüfus sayım dönemlerine ait yukarıdaki bilgilerden hangileri <u>yanlıştır</u>?

   A) Yalnız II
   B) Yalnız IV
   C) I ve II
   D) II ve III
   E) III ve IV

4. Nüfus grafikleri ülkelerin nüfus özelliklerini göstermede kullanılan en yaygın araçlardandır.

   Buna göre Türkiye'nin yukarıdaki 2017 yılı nüfus grafiğine bakılarak;

   I. Doğum ve ölüm oranları
   II. Yaş grupları ve cinsiyet durumu
   III. İç ve dış ticaret faaliyetleri
   IV. Coğrafi konum ve yer şekilleri

   gibi özelliklerinden hangileri hakkında doğrudan bilgi <u>edinilemez</u>?

   A) I ve II
   B) I ve III
   C) II ve III
   D) II ve IV
   E) III ve IV

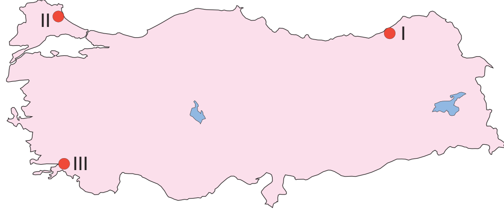
ÇAP

5. Aşağıdaki bazı yöreler harflerle belirtilmiş ve bunlara ait nüfus özellikleri verilmiştir.

K yöresi: Kıyı ile dağlar arasındaki dar sahada nüfus yoğunluğu fazladır.

L yöresi: Yaz turizmine bağlı olarak mevsimsel nüfus yoğunluğu değişmektedir.

M Yöresi: Uygun iklim koşullarına sahip olmasına rağmen yer şekillerinin olumsuzluğundan dolayı seyrek nüfusludur.

Buna göre yukarıda verilen özellikler ile haritada işaretli alanların aşağıdaki eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

	K	L	M
A)	I	II	III
B)	II	I	III
C)	II	III	I
D)	I	III	II
E)	III	II	I

6. Türkiye'de kışların ılık ve yağışlı geçtiği ılıman iklim bölgelerde nüfus yoğunluğu yüksektir.

I. İzmir

II. Aydın

III. Muğla

IV. Adana

Yukarıda verilen illerden hangisi bu genellemeye uymaz?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve III

D) II ve IV E) III ve IV

7. Türkiye'de en fazla nüfus artış dönemi 1950 – 1960 yılları arasında gerçekleşmiştir.

Bu dönemde nüfus artış hızının yüksek çıkmasında aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

A) Bebek ölümlerinin azalmıştır.

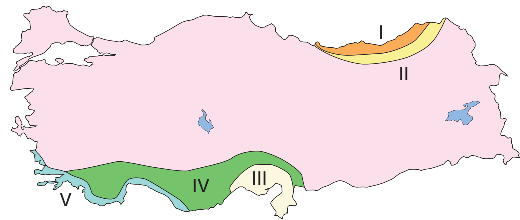
B) Sağlık sektöründe gelişmeler yaşanmıştır.

C) İstihdam alanları genişlemiştir.

D) Devlet tarafından doğurganlık teşvik edilmiştir.

E) Köyden kente göçün artmıştır.

8. Aşağıda mevsimlik olarak nüfus yoğunluğunun değiştiği bazı alanlar işaretlenerek gösterilmiştir.

Haritada işaretli alanlarda mevsimlik nüfus değişimine neden olan aşağıdaki faktörlerden hangisi yanlış verilmiştir?

A) I - Tarım faaliyetleri

B) II - Madencilik

C) III - Tarım faaliyetleri

D) IV - Yaylacılık

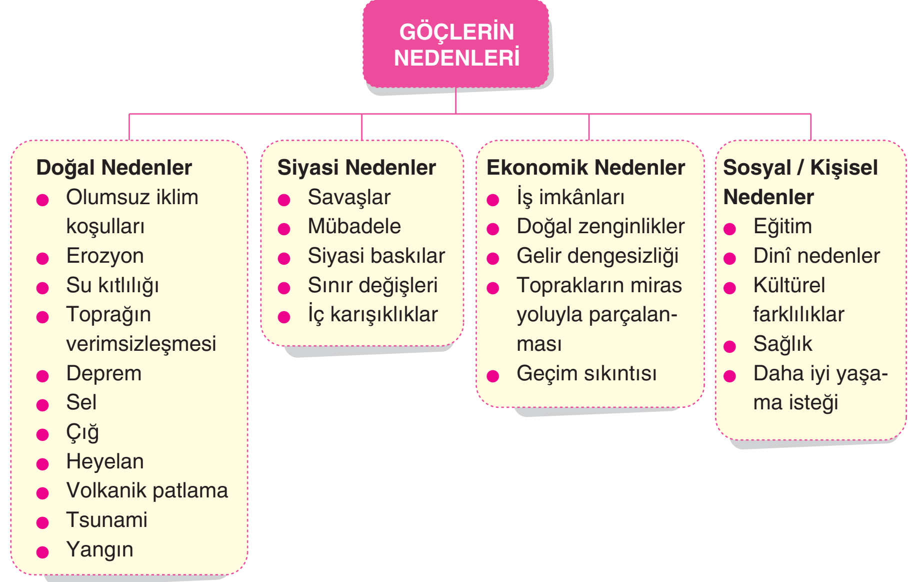
E) V - Turizm

ÇAP

A. GÖÇLER VE GÖÇLERİN NEDENLERİ

İnsanların farklı nedenlerle, yaşadıkları yerden ayrılarak başka yerlere yerleşmelerine **göç** denir. Göçler şekil, mesafe ve süre bakımından farklılıklar gösterir.

1. Göçe Neden Olan Faktörler

Göçler itici ve çekici faktörler etkili olmaktadır. İnsanları göçe zorlayan nedenler itici faktörlerdir. Başlıca itici faktörler şunlardır:

- Deprem, sel ve kuraklık gibi doğal afetler
- Siyasi, dini baskılar ile savaşlar
- Aşırı nüfuslanmaya bağlı olarak ortaya çıkan geçim sıkıntısı
- Kan davaları
- Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği
- Baraj, yol yapımı vb sırasında gerçekleştirilen kamulaştırmalar
- Miras yoluyla tarım arazilerinin parçalanması

İnsanları göç etmeye teşvik eden nedenler çekici faktörlerdir. Başlıca çekici faktörler şunlardır:

- İş olanakları
- Eğitim ve sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç
- Dini inanç ve kişisel özgürlükleri yaşama isteği
- Şehir hayatının çekiciliği
- Sinema ve tiyatro gibi kültürel faaliyetlerin fazla olması

2. Göç Çeşitleri

Göçler şekil bakımından iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılır. Bir ülkenin sınırları içinde meydana gelen göçlere **iç göç** denir. Ülkeler arasında yapılan göçlere ise **dış göç** adı verilir.

Süre bakımından göçler mevsimlik ve sürekli göçler olarak ikiye ayrılabilir. Mevsimlik göç, insanların yılın bir döneminde tarım, turizm ve inşaat sektöründe çalışmak için başka yere gitmesidir. Sürekli göçlerde ise geri dönüş düşünülmemektedir.

Göçler yapılış şekline göre, isteğe bağlı veya zorunlu olabilir. İsteğe bağlı göçler, daha çok ekonomik nedenlere dayalı ve insanların kendi istekleriyle gerçekleştirdiği göçlerdir. Zorunlu göçler ise savaş, siyasi baskı, can güvenliği ve doğal afetler gibi zorlayıcı etkenler sonucu meydana gelir.

Mesafe bakımından yakın ve uzak mesafeli göçler vardır. Bir ilin sınırları içinde veya komşu illere yapılan göçler yakın mesafeli göçlerdir. Farklı bölgelerdeki illere ya da yurt dışına yapılan göçlerse uzun mesafeli göçlerdir. Bu tür göçlerin bir diğer tipi ise kademeli göçlerdir. Örneğin bir aile yaşadığı köyden önce kasaba merkezine, sonra il merkezine daha sonra ise büyükçe bir merkeze göç edebilir. Ancak her zaman bu kademelenme görülmeyebilir.

3. Geçmişten Günümüze Göç Olayları

a. Türklerin Orta Asya'dan Göçü

Türkler Orta Asya'da yaşanan kuraklığa bağlı olarak göç ederek dünyanın dört bir tarafına dağılmıştır. Kuraklık sonucunda verimsizleşen bu topraklardan kuzeye gidenler Sibirya ve Yakutistan'a, doğuya gidenler Çin ve Uzakdoğu ülkelerine, güneye gidenler Hindistan ve Afganistan'a, batıya gidenlerin bir kısmı Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrupa'ya, bir kısmı da Hazar Denizi'nin güneyinden İran ve Anadolu'ya göç etmişlerdir.

b. Kavimler Göçü

Dördüncü yüzyılda Orta Asya'dan yayılan göç dalgasıyla Avrupa'ya doğru başlayan göç kavimler göçüne neden olmuştur. Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrupa'ya yönelen göç dalgası domino etkisi yaparak daha ileride bulunan insanların Avrupa'nın iç kısımlarına göç etmesine neden olmuştur. Avrupa'nın bugünkü etnik yapısı bu şekilde ortaya çıkmıştır.

c. Yeni Dünya'ya Göçler

Pusulanın icadı ve açık denizlere dayanıklı gemilerin inşa edilmesiyle Avrupalı denizciler dünyada yeni yerleri keşfetmeye başladılar. Bu keşifler sırasında Kristof Kolomb Amerika Kıtası'na ulaşmıştır. Bartelmi Diaz, Ümit Burnu yolunu keşfetmiş, daha sonra Vasko dö Gama bu yoldan geçerek Hint Okyanusu ve Hindistan'a ulaşmıştır. Macellan ve Del Kano ise yaklaşık üç yıl süren bir seferin sonunda dünya çevresini dolaşarak Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlamışlardır.

Avrupalılar bu Coğrafi Keşiflerle yeni sömürge imparatorlukları kurarak zenginleşmişlerdir. Avrupa devletlerinden İngiltere ve Fransa, Kuzey Amerika'da; İspanya ve Portekiz de Güney Amerika'da, sömürge devletleri kurmuştur. Ayrıca Avrupalılar, bu kıtaya Afrika'dan çok sayıda insanı köle olarak getirmiştir. Yeni Dünya'dan elde edilen kaynaklarla Avrupa'da bilim ve sanata yapılan yatırımlar bilimsel ilerlemenin önünü açmıştır.

d. Mübadele Göçleri

Sınır değişikliklerinin yaşandığı ülkeler arasında insanların karşılıklı olarak yer değiştirmesine **mübadele göçleri** denir. Yakın tarihte birçok ülke arasında mübadele göçleri yaşanmıştır. Örneğin Pakistan ile Hindistan arsında, Romanya ile Bulgaristan arasında ve Türkiye ile Yunanistan arasında bu tip göçler yaşanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'yla (30 Ocak 1923) Türkiye'de yaşayan Rum kökenli vatandaşlar ile Yunanistan'da yaşayan Türk kökenli insanlar karşılıklı olarak zorunlu göçe tabi tutulmuşlardır. Bu yolla Türkiye'de yaşayan 150.000 Rum Yunanistan'a; Yunanistan'da yaşayan 400,000 Türk ise Türkiye'ye göç etmiştir.

e. Beyin Göçü

Bir ülkenin eğitimli insan gücünün çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmesine **beyin göçü** denir. Beyin göçü ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının artmasına neden olmaktadır. Çünkü bir ülkede yetişen bilim ve sanat insanlarının başka bir ülkeye giderek oraya hizmet etmesi söz konusudur.

Özellikle Hindistan, Pakistan, Çin, Cezayir, Fas, Tunus vb gibi geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerden, ABD, Kanada, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi gelişmiş zengin ülkelere doğru bir beyin göçü yaşanmaktadır. Bununla birlikte, Kanada gibi bazı ülkeler az gelişmiş ülkelerden beyin göçü alırken, ABD gibi daha gelişmiş ülkelere beyin göçü vermektedir.

f. İşçi Göçleri

Bir ülkenin ihtiyaç duyduğu iş gücünü iş bulma sorunu olan başka bir ülkenin insanlarıyla karşılaması amacıyla bu ülkelerden iş gücü kabul etmesine **işçi göçü** denir. En büyük işçi göçü II. Dünya Savaşı'ndan etkilenen Batı Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşmiştir. 1950'li yılların başında savaştan etkilenen Almanya, Fransa, Belçika, Avusturya,

İngiltere ve Hollanda gibi ülkeler başta İspanya, Portekiz, Yunanistan, İtalya, Cezayir olmak üzere pek çok ülkeden işçi göçü almıştır. 1958 yılından itibaren de Türkiye ve Eski Yugoslavya'dan bu ülkelere yoğun bir işçi göçü yaşanmıştır.

Türkiye'den 1960'lı yıllarda Batı Avrupa'ya doğru başlayan işçi göçü, 1980'li yıllarda Arap ülkelerine, 1990'lı yıllarda ise Orta Asya ülkeleri ile Rusya'ya doğru yönelmiştir.

g. Savaşlar ve Siyasi Baskılardan Kaynaklanan Göçler

Savaşlar ya da siyasi baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlara **mülteci** (sığınmacı) denir. Mülteci sayısı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği raporlarına göre 2017 yılında 65 milyona ulaşmıştır.

Bulgaristan'daki soydaşlarımız uygulanan siyasi baskılar sonucunda 1989'da Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır. Yine yakın tarihlerde Makedonya, Suriye, Afganistan gibi ülkelerdeki iç karışıklıklara bağlı olarak bu ülkelerden Türkiye'ye göçler olmuştur.

2011'de gerçekleşen "Arap Baharı" ile Libya, Suriye, Yemen gibi ülkelerde yaşanan çatışmalar binlerce insanı mülteci konumuna getirmiştir. Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak isteyen mülteciler genellikle insan kaçakçıları tarafından istismar edilmekte, çok kötü şartlarda barındırılmakta ve gizli yollarla başka ülkelere kaçırılmaya çalışılmaktadır. Her yıl binlerce mülteci daha iyi bir yaşam hayaliyle düştükleri yollarda hayatını kaybetmektedir.

h. Doğal Afetlerin Neden Olduğu Göçler

Ekonomik nedenlerin yanında doğal afetler de çeşitli ülkelerde göçlere neden olmaktadır. Deprem, volkanik faaliyet, sel, heyelan, tropikal fırtına, tsunami, kuraklık ve iklim değişmeleri göçlere neden olabilmektedir.

ABD'de Kaliforniya ve Türkiye'de Erzincan'da yaşanan depremlerden sonra insanlar buralardan göç etmiştir. 1994 yılında Kırgızistan'da yaşanan heyelanlar sonucunda 270.000 insan yaşadığı yerden göç etmek zorunda kalmıştır. 2011'de Doğu Afrika'da yaşanan şiddetli kuraklığa bağlı olarak Somali ve Etiyopya'da binlerce insan göç ederek komşu ülkelere sığınmıştır.

B. TÜRKİYE'DE GÖÇLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Türkiye'de son yıllarda göç artmaktadır. Göç edenlerin profiline bakıldığında daha çok genç ve erkeklerden oluşur. Yaşanan göç iç ve dış göç şeklinde ikiye ayrılabilir.

1. İç Göçler

Türkiye'de kırsal kesimler yaşanan geçim sıkıntısı ve çeşitli sosyal olaylara bağlı olarak yoğun bir göç verirken, şehirlerde sanayi ve hizmetler sektörlerindeki gelişmelere bağlı olarak göç almaktadır.

Türkiye'de iç göçler genellikle kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşmektedir. Bu göç üzerinde kırsal kesimdeki itici faktörler ile kentlerdeki çekici faktörler etkili olur.

Türkiye’de iç göçler genellikle büyük yerleşim merkezlerine doğru gerçekleşmektedir. Cumhuriyet başlarına gerçekleşen göçlerin büyük kısmı kırdan kente doğru idi. Ancak bugün iç göçlerin en büyük kısmı küçük kentten büyük kente doğrudur. Bunun yanında kentten kıra ve kırdan kıra doğruda göçler gerçekleşir.

Türkiye’de tarım, inşaat ve turizm sektörlerinde yaz aylarında ortaya çıkan işgücü ihtiyacı için mevsimlik göçler gerçekleşir. Genellikle Ordu, Samsun, Hatay ve Adana gibi illere tarım, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi illere inşaat ve Antalya ve Muğla gibi illere ise turizm sektöründe çalışmak için mevsimlik göçler yaşanır. Hayvanlara otlak bulmak için yaylara doğru çıkılması da mevsimlik göçlere örnektir.

Sürekli göçlerde en önemli faktör sanayidir. İş olanaklarının fazla olduğu sanayi kentlerine doğru yoğun bir göç gerçekleşir. Ayıca şehir merkezlerinde eğitim, sağlık ve kültürel faaliyetlerin gelişmiş olması insanları çekmektedir.

Kırsal kesimden göçe neden olan faktörler arasında hem nüfusun hızlı artması, ayrıca makineli tarımın yaygınlaşması, erozyona bağlı olarak tarım topraklarının veriminin azalması ve tarım alanlarının miras yoluyla küçülmesi verilebilir.

Türkiye’de deprem başta olmak üzere sel, heyelan, çığ ve orman yangınlarına bağı olarak iç göçler meydana gelir. Yakın tarihimizde 1992 - Erzincan, 1999 - Doğu Marmara ve 2011 - Van depremlerinden sonra deprem bölgesinden dışarıya doğru göçler yaşanmıştır. Son yıllarda kan davaları ve terör olayları nedeniyle doğu ve güneydoğu illerinden göçler yaşanmıştır.

Türkiye’de 1950’lerden sonra iç göçlerde bir artış yaşanmış ve 1980’lerde çok hızlanmıştır. Bu durum üzerinde sanayileşmeye bağlı olarak kentlerde iş gücüne duyulan ihtiyacın artması ve ulaşım özellikle de kara yolu ulaşımında yaşanan gelişmeler etkili olmuştur.

Türkiye’de yerleşim alanları hem göç almakta hem de göç vermektedir. Ülkemizde en fazla göç alan iller İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa; en fazla göç veren iller ise Ağrı, Van, Diyarbakır, Muş, Şırnak, Hakkâri, Mardin, Sivas, Yozgat ve Artvin’dir. İstanbul, miktar bakımından en fazla göç alan ve göç veren ildir. Alınan göç ile verilen göç arasındaki farka **net göç** denir. Net göçün toplam nüfusa oranına da **net göç hızı** denir. Bir yerleşim biriminde net göç hızının pozitif değerde olması nüfusun arttığını, negatif değerde olması da nüfusun azaldığını gösterir.

2. Dış Göçler

Türkiye'den yurt dışına, yurt dışından da Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçlere **dış göç** denir. Cumhuriyet başlarında Osmanlı bakiyesi Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'dan Türkiye'ye doğru bir göç gerçekleşmiştir. Dışarıya verilen önemli göçler 1960'lı yıllarda başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan iş gücü ihtiyacı için, Almanya olmak üzere Fransa, Hollanda, İngiltere, Avusturya ve Belçika'ya iş gücü göçü gönderilmiştir. 1980'li yıllarda Suudi Arabistan, Irak, Kuveyt ve Libya gibi ülkelere, 1990'lardan sonra ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne iş gücü göçü gerçekleşmiştir.

Son yıllarda Türkiye beyin göçü veren ülke konumundan beyin göçü alan ülke konumuna gelmeye başlamıştır. Türkiye'den ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve Avustralya gibi ülkelere beyin göçü verilirken, özellikle Orta Doğu ve Orta Asya'dan beyin göçü almaktadır.

Çevre ülkelerde yaşanan savaş ve siyasi karışıklıklar Türkiye'ye mülteci göçü gelmesine neden olmaktadır. 1979 yılında İran'daki rejim değişikliğinden dolayı yaklaşık 1 milyon İranlı, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali nedeniyle de 5 bin Afgan Türkiye'ye sığınmıştır. 1989 yılında ise Bulgaristan'ın Türklere uyguladığı ayrımcı politikalara bağlı olarak 350 bin Türk Türkiye'ye göç etmiştir. 1988 yılında Irak'ta Saddam rejiminden kaçan 500 bin kişi, 1991 yılında Sırp baskısından kaçan 25 bin Boşnak, 1999 yılında Sırpların Kosova'ya uyguladığı soykırım sonucunda da binlerce insan Türkiye'ye sığınmıştır.

Orta Doğu'daki karışıklıklar ve savaşlardan kaçan Filistinli, Suriyeli, Mısırlı ve Libyalılarda Türkiye'ye sığınmıştır.

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaş ve siyasi karışıklık nedeniyle Türkiye'ye gelen 3 milyondan fazla Suriye vatandaşına da geçici koruma sağlanmıştır.

C. TÜRKİYE'DE GÖÇLERİN MEKÂNSAL ETKİLERİ

Göç veren yerlerde ilk önce nüfus artış hızı yavaşlar, sonra durur ve sonunda nüfus azalmaya başlar. Göç veren yerlerde bu duruma bağlı olarak okul ve sağlık ocağı gibi kamu yatırımları atıl kalır. Evler boşalır, tarım arazileri ve meralar işlenmez.

Göç alan yerleşim birimlerinde ise başta konut sorunu ve gecekondulaşma artar, alt yapı sorunları yaşanır. Trafik sorunu, çevre kirliliği artarken, sanayi tesisleri şehrin hızlı gelişmesine bağlı olarak yerleşim birimlerinin arasında kalır. İstanbul, İzmir, Ankara ve Kocaeli gibi bir çok kentimizde bu sorunlar yaşanmaktadır. Verimli tarım arazileri üzerine konut inşa edilmesi tarımsal verimin düşmesine neden olur. Ormanlık alanlar açılarak buralara yerleşmeler kurulur. Yine hızlı büyüyen şehirlerde suç oranında artışlar gözlenir. Bütün bu olumsuzluklarla birlikte göç alan yerlerde kültürel yapı çeşitlenir.

D. EKONOMİK FAALİYETLER

İnsanoğlu varoluşundan bugüne kadar çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmuştur. Önceleri hayvan gücünden faydalanan insanlar zamanla su gücünü, rüzgâr gücünü, buhar enerjisini keşfetmiş, petrolle ve elektrik enerjisiyle çalışan araçları icat etmişlerdir.

1. Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlenmesi

İnsanlar binlerce yıl boyunca geçimlerini tarım, hayvancılık ve ticaretten sağlamışlardır. Ticaret yapmak için de ulaşım sistemlerini kurmuşlardır. İlk önceleri kara yoluyla gerçekleşen ulaştırma faaliyetlerinde zamanla deniz ulaşımı da önemli bir yer tutmuştur.

On yedinci yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi'yle üretimde büyük artışlar olmuştur. Böylece evsel ve atölye tipi sanayiden, yoğun iş gücünün yerini makinelere bıraktığı modern sanayiye geçilmiştir. Sanayinin gelişmesinin tarım başta olmak üzere diğer ekonomik sektörlere de önemli yansımaları olmuştur. Tarımda makineleşme ekilen alanların genişlemesine ve üretim miktarının artmasına neden olmuştur. Bu sayede ihtiyaç fazlası üretim farklı pazarlara ulaştırılarak ticaretin de gelişmesini sağlamıştır.

Bilgisayar ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler iletişimi kolaylaştırmış ve farklı kültürler arasındaki etkileşimi artırmıştır. Böylece dünyanın herhangi bir yerinde üretilen bilgi ve teknolojiler kısa sürede geniş alanlara yayılmaya başlamıştır. Bu kolaylık finans kaynaklarının yönetimini kolaylaştırmış, para ve sermaye akışının hızlanmasıyla dünyanın her yerinde faal olan küresel şirketler ortaya çıkmıştır.

Geçmişten günümüze insanların ihtiyaçlarında çeşitlenmeler artmıştır. Önceleri tarım, hayvancılık ve ticaretle geçinen insanoğlu bugün bu faaliyetlerin yanına sanayi, ulaşım, bankacılık, güvenlik, iletişim vb faaliyetleri eklemiştir. Ekonomik faaliyetler kapsamları ve geçilen aşamalar bakımından beş gurup altında toplanır.

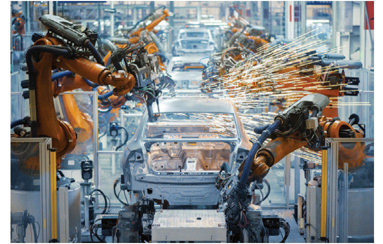
a. Birincil Faaliyetler

Bu gurupta insanlığın en eski ekonomik faaliyetleri arasında yer alan tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, balıkçılık gibi, doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen faaliyetler yer alır. Bu faaliyetler ham madde üretimine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin gelişmesine bağlı olarak bu sektörlerde çalışanların oranı giderek azalmaktadır.

b. İkincil Faaliyetler

Birincil faaliyetlerle elde edilen ham maddelerin işlenerek kullanılabilecek hale getirildiği sanayi faaliyetleri bu guruptadır. Bazı tarihi çağlar buradaki üretim faaliyetlerine göre isimlendirilmiştir (Taş Çağı, Maden Çağı gibi). Giyim, gıda, kimya, metalürji, orman ürünleri sanayisi, inşaat ve enerji üretimi ikincil ekonomik faaliyetlerin kapsamındadır.

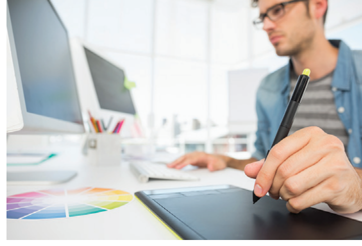

c. Üçüncül Faaliyetler

Hizmet sektörü olarak da bilinen eğitim, sağlık, ulaşım, ticaret, turizm, bankacılık, pazarlama, sigortacılık, basım-yayın, avukatlık, muhasebe gibi, doğadan ürün elde edilmeyen ve atölye ya da fabrikada üretim yapılmayan faaliyetlerdir. Ülkelerin gelişme düzeyine bağlı olarak günümüzde en fazla gelişme gösteren sektördür.

d. Dördüncül Faaliyetler

Üçüncül faaliyetlerle benzer olmakla beraber, donanım-yazılım hizmetleri, çevrimiçi hizmetler, reklam yayıncılığı, grafik tasarımı, ağ (network) uzmanlığı, danışmanlık ve rehberlik gibi, hizmetler sektörünün daha ileri düzeydeki faaliyetlerini kapsar. Coğrafi bilgi sistemlerinin ortaya çıkmasıyla bu faaliyetler daha fazla gelişmiştir.

e. Beşincil Faaliyetler

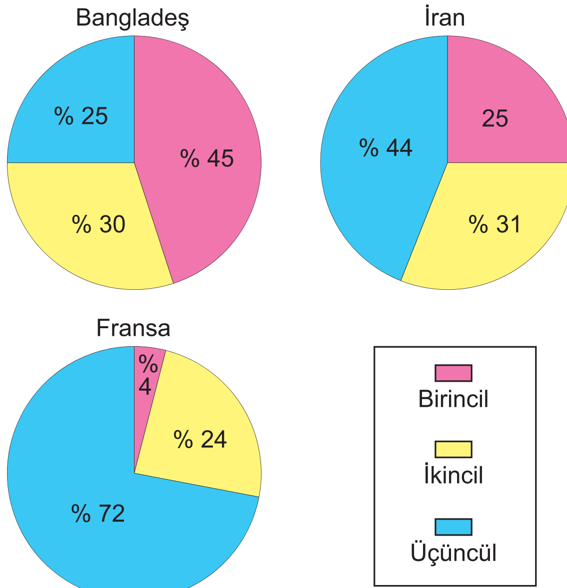

Dördüncül faaliyetlerden elde edilen bilgileri işlemeye, karar vermeye ve yürütmeye dayalı sektördür. Kamu-özel sektör yöneticiliği, icra kurulu başkanlığı ile ülke yönetimi bu guruptadır.

E. EKONOMİK FAALİYETLER VE GELİŞMİŞLİK

15-64 yaş aralığındaki insanlara **aktif nüfus** denir. Bu yaş aralığında, bir işe sahip olanlara ise **çalışan nüfus** denir. Ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerde çalışan insan sayısı ülkeden ülkeye değişir. Çalışan nüfusun sektörlere göre dağılışı bir ülkenin kalkınmışlık düzeyi hakkında bilgi verir.

Gelişmiş ülkelerde çalışan nüfus oranı fazlayken, geri kalmış ülkelerde bu oran daha düşüktür. ABD, Kanada, Almanya, Fransa ve İsviçre gibi gelişmiş ülkelerde nüfusun büyük bir kısmı üçüncül, dördüncül ve beşincil ekonomik faaliyetlerde çalışırken, Somali, Bangladeş, Nijer ve Moğolistan gibi geri kalmış ülkelerde birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı daha fazladır.

1. Geri Kalmış Ülke

Ekonomik anlamda geri kalmış ülkelerde tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve maden çıkarımı gibi ekonomik faaliyet kollarında çalışanların oranı çok yüksektir. Bu ülkelerde daha çok ham madde ihraç edilip, dışarıdan sanayi ürünleri ve teknoloji satın alınır. Eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım hizmetleri yeterince gelişmemiştir. Geri kalmış ülkelerin özellikleri arasında:

- Ham madde ve tarım ürünleri ihraç ederler.
- Ürünlerin değeri düşüktür.
- Nüfus artış hızı fazladır.
- Nüfusun önemli bir kısmı birincil ekonomik faaliyet kollarında çalışır.
- Kitap, gazete ve dergi okuma oranları düşüktür.
- Yaşam standardı düşüktür.
- Sosyal güvenlik koşulları yetersizdir.

2. Gelişmekte Olan ülkeler

Ekonomik anlamda gelişmekte olan ülkelerde nüfusun büyük kısmı sanayi ve imalat sektöründe çalışmakla birlikte, tarım hâlâ önemli bir uğraştır. Eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım hizmetlerinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

3. Gelişmiş ülkeler

Bu ülkelerde birincil ve ikincil ekonomik faaliyet kollarında çalışanların oranı azalırken, üçüncül, dördüncül ve beşincil ekonomik faaliyet kollarında çalışanların oranı aşırı şekilde artmıştır. İnsanlar daha çok ulaştırma, iletişim, bilimsel araştırma, sağlık, bankacılık, sigortacılık, güvenlik, özel sektör yöneticiliği, rehberlik ve danışmanlık gibi hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Gelişmiş ülkelerin özellikleri:

- Sanayi ürünleri ihraç ederler.
- Ürünlerin kalitesi ve değeri yüksektir.
- Nüfus artış hızı düşüktür.
- Nüfusun önemli bir kısmı üçüncül, dördüncül ve beşincil ekonomik faaliyet kollarında çalışır.
- Kitap, gazete ve dergi okuma oranları yüksektir.
- Yaşam standardı yüksektir.
- Sosyal güvenlik koşulları gelişmiştir.

AKTİF ÖĞRENME

Ünite kazanımlarıyla ile ilgili aşağıdaki konu özetinde boş bırakılan yerleri kavram tablosunda verilen sözcüklerle uygun şekilde tamamlayınız.

1. İnsanların farklı nedenlerle, yaşadıkları yerden ayrılarak başka yerlere yerleşmelerine .... denir.
2. Aşırı nüfuslanmaya bağlı olarak ortaya çıkan geçim sıkıntısı insanları göçe zorlayan ......faktörlerden biridir.
3. Bir ülkenin sınırları içinde meydana gelen göçlere .... denir.
4. İnsanların yılın bir döneminde tarım, turizm ve inşaat sektöründe çalışmak için başka yere gitmesine .... göç denir.
5. .... bağlı göçler, daha çok ekonomik nedenlere dayalı ve insanların kendi istekleriyle gerçekleştirdiği göçlerdir.
6. Türkler Orta Asya'da yaşanan .... bağlı olarak göç ederek dünyanın dört bir tarafına dağılmıştır.
7. Dördüncü yüzyılda Orta Asya'dan yayılan göç dalgasıyla Avrupa'ya doğru başlayan göç, ... göçüne neden olmuştur.
8. Sınır değişikliklerinin yaşandığı ülkeler arasında insanların karşılıklı olarak yer değiştirmesine .... denir.
9. Bir ülkenin eğitimli insan gücünün çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmesine .... denir.
10. Savaşlar ya da siyasi baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlara .... denir.
11. Bulgaristan'daki soydaşlarımız uygulanan .... baskılar sonucunda 1989'da Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır.
12. Türkiye'de Ordu, Hatay ve Adana gibi iller .... sektöründe çalışmak için işçi göçü alır.
13. Alınan göç ile verilen göç arasındaki farka .... denir.
14. Türkiye'den 1960'lı yıllarda başta Almanya olmak üzere bazı Avrupa ülkelerine doğru ...... göçleri göçleri gerçekleşmiştir.
15. .... yerleşim birimlerinde ise başta konut sorunu ve gecekondulaşma artar, alt yapı sorunları yaşanır.
16. Birincil ekonomik faaliyetlerle genellikle .... üretilmektedir.
17. insanlığın en eski ekonomik faaliyetleri arasında yer alan tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, balıkçılık gibi, doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen faaliyetler .... faaliyetler denir.
18. Birincil faaliyetlerle elde edilen ham maddelerin işlenerek kullanılabilecek hale getirildiği sanayi .... faaliyetler arasında yer alır.
19. Ülkelerin gelişme düzeyine bağlı olarak günümüzde en fazla gelişme gösteren sektör .... faaliyetlerdir.
20. Çalışan nüfusun sektörlere göre dağılışı bir ülkenin .... düzeyi hakkında bilgi verir.
21. Kamu-özel sektör yöneticiliği, icra kurulu başkanlığı ile ülke yönetimi .... faaliyetler içerisinde yer alır.
22. 15-64 yaş aralığında, bir işe sahip olanlara ise .... denir.

itici
siyasi
ham madde
göç
işçi
kavimler
çalışan nüfus
birincil
mübadele göçleri
Göç alan
kalkınmışlık
beşincil
itici
İsteğe
üçüncül
tarım
mülteci
kuraklığa
mevsimlik
ikincil
iç göç
beyin göçü

UYGULAMA ALANI

1 **Göçlerle ilgili aşağıdaki şemada boş bırakılan kutucukları uygun kelimeleri kullanarak tamamlayınız.**

- Savaşlar
- Erozyon
- Eğitim
- Deprem
- İş imkanları
- Dini nedenler
- Sel
- Mübadele
- Doğal zenginlikler
- İç karışıklıklar
- Daha iyi yaşam tercihi
- Siyasi baskılar
- Çığ
- Geçim sıkıntısı
- Yangın
- Kültürel farklılıklar
- Kuraklık
- Gelir dağılımındaki dengesizlikler
- Heyelan
- Sağlık
- Toprakların mirasla parçalanması
- Sınır değişiklikleri

GÖÇLERİN NEDENLERİ

SİYASİ NEDENLER
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

EKONOMİK NEDENLER
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

DOĞAL NEDENLER
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

SOSYAL/KÜLTÜREL NEDENLER
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

2 **Aşağıdaki tabloda verilen göç örneklerinin hangi tür göçe örnek olduğunu yazınız.**

	Göç Örnekleri	Göç Türü
1	II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya, Belçika, Fransa ve Hollanda gibi ülkelere çalışmak amacıyla yapılan göçler	....
2	Lozan Barış Antlaşması ygereğinde Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus değişiminin yapılması	....
3	ABD'nin 2001 yılında Irak'ı işgal etmesi nedeniyle komşu ülkelere yapılan göçler	....
4	İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere yaz aylarında inşaat alanlarında çalışmak amacıyla çok sayıda göçün olması	....
5	Batı Afrika ülkelerinden daha iyi yaşam şartlarına ulaşabilmek için çok sayıda insanın Avrupa ve Kuzey Amerika'ya göç etmesi	....
6	Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyelinin başta Türkiye olmak üzere çevredeki ülkelere göç etmesi	....
7	Türkiye, İran, Endenozya gibi ülkelerden başarılı öğrencilerin ABD, Kanada gibi ülkelere vatandaşlık başvurusuyla göç etmesi	....
8	Antalya, Muğla, Aydın gibi turizm merkezlerinde yaz sezonunda çalışmak için farklı bölgelerden buralara göçlerin yaşanması	....
9	Yaz mevsiminde çok sayıda kişinin Şanlıurfa'ya pamuk toplamak için göç etmesi	....
10	Alman bilim insanı Albert Einstein'in II. Dünya Savaşı öncesi dönemde ABD'ye göç ederek çalışmalarını burda yürütmesi	....

3 **Aşağıda Türkiye'de göçlerin mekansal etkilerine ait bazı örnekler verilmiştir. Bu örnekleri "göç alan" ve "göç veren" yerlere göre sınıflandırınız.**

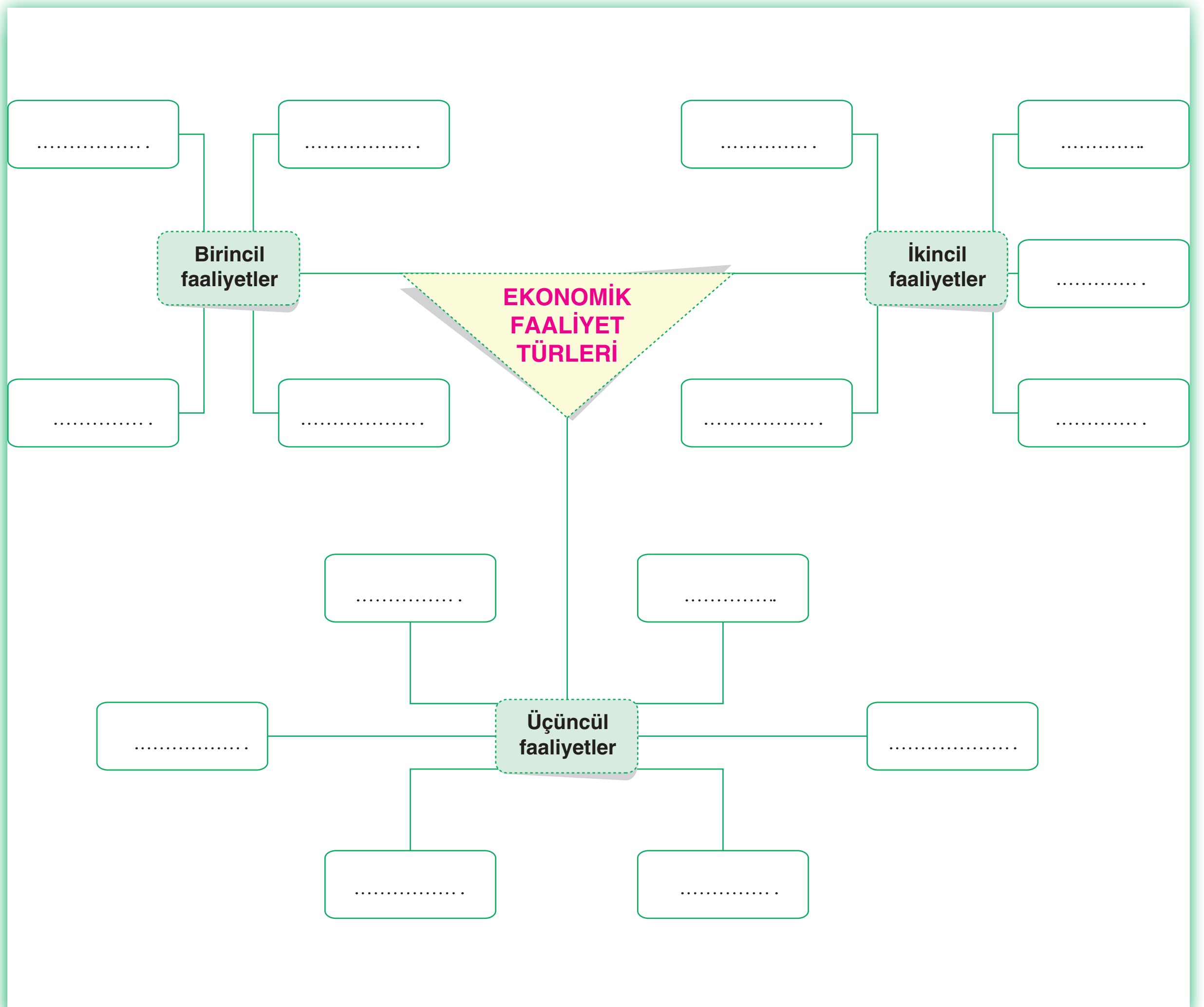
1. Altyapı yetersizlikleri yaşanır.
2. Yapılan kamu yatırımları kullanılmaz hale gelir.
3. Trafikteki araç yoğunluğu artar.
4. Sanayi tesisleri yerleşim alanı içinde kalır.
5. Orman ve tarım alanları, amacı dışında kullanılır.
6. Boş kalan tarım arazileri erozyona maruz kalır.
7. Plansız gecekondu semtleri ortaya çıkar.
8. Boşalan ev ve eklentiler zamanla harebeye dönüşür.

Göç Alan
....

Göç Veren
....

4 **Ekonomik faaliyet türleriyle ilgili aşağıdaki şemada boş bırakılan kutucukları uygun kelimeleri kullanarak tamamlayınız.**

- Eğitim
- Otomotiv
- Madencilik
- Tarım
- Ticaret
- Ulaşım
- Bankacılık
- Ormancılık
- Kağıt
- Metalurji
- Hayvancılık
- Demir - Çelik
- Turizm
- Haberleşme
- Dokuma

UYGULAMA ALANI

Yaşam koşullarının değişmesi, her alanda olduğu gibi, yeni gereksinimlere paralel olarak toplumsal yaşamda da bir takım değişiklikler yaratmıştır. Bu değişikliklerden biri olan göç, toplumların bilincinde derin izler bırakmıştır. İnsanın fiziksel çevresi, maddi yaşam koşullarını ve ruhsal yapısını şekillendirmektedir. Bundan dolayı kişinin bu çevreden kopuşunun zorunlu olduğu durumlarda göç, çoğu zaman geri dönüşü pek mümkün olmayan ve kişinin kendi fiziksel ve dolayısıyla ruhsal çevreden ayrılmasına yol açan bir süreç özelliği göstermektedir.

Zorunlu göç kategorisinde değerlendirilen mültecilik ve sığınmacılık, çeşitli nedenlerle insanları, ülkelerinde baskı görmeleri nedeniyle, ülkeyi terk etmek zorunda bırakan bir olgudur. Mültecilerin, sığınmacıların öncelikli amaçları yaşamalarına yönelik bir tehdidin olmadığı emniyetli bir çevrede yaşamlarını devam ettirmektir. Mültecilik, zorlu ve geleceği belirsizlikler içeren bir yaşamı ifade eder. Mültecileri ülkelerinden göç etmeye zorlayan nedenler, çoklu travmaların görülmesine sebep olabilir. Bu çoklu travmalarla beraber gelinen ülkedeki yaşam koşulları, sığınma politikası ve insan haklarına verilen değer, mültecilerin kaderini tayin etmede önemli unsurlar olarak rol alırlar. Mülteciler genellikle geldikleri ülkede çoklu travmalar nedeni ile ihtiyaç duydukları psikososyal destek yerine ülkedeki kötü yaşam koşulları içinde çaresiz bırakılmaktadır. Üstelik gelinen ülkede mültecilerin kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olacak ve sosyal işlevselliklerini harekete geçirecek olan çalışma hakkı genellikle verilmemektedir.

Kitlesel göç hareketlerinin dünyada neredeyse tüm sınırlar arasında gerçekleşmesi, devletlerin bu konu üzerine eğilmesini zorunlu kılmıştır. Göç ve kitlesel sığınma durumlarına ilişkin çözümler üretme anlamında uluslararası kuruluşlar kurularak birtakım evrensel sözleşmeler imzalanmıştır. Böylelikle göç ve iltica konularına yaklaşım, insani yardim ve insan hakları bağlamında değerlendirilmeye başlanmıştır. Mültecilere yönelik kalıcı çözümler üretme konusunda vurgu yapılmaya başlanmış, kişilerin ülkelerine geri dönüşlerini sağlama yönünde çabalar ağırlık kazanmaya başlamıştır.

1. Mültecilik hangi göç kapsamına girer.

....

2. Mülteci göçüne neden olan faktörleri belirtiniz.

....

3. Birçok devletin mültecilik üzerinde durmasında etkili olan faktörü belirtiniz.

....

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. **Göçle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi doğru değildir?**

A) İş olanaklarının gelişmiş olduğu alanlar dışarıdan göç alırlar.

B) Turizm ve yaylacılık mevsimlik göçlere neden olur.

C) Savaş ve iç karışıklıkların görüldüğü ülkelerden dışarıya doğru göç yaşanır.

D) Göç alan yerleşmelerde kadın nüfus oranı artar.

E) Sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olduğu yörelerde sürekli göçler gerçekleşir.

2. Aşağıda dört farklı göç türüne bazı örnekler verilmiştir.

I. Hayvanlarına otlak temin etmeye çalışan insanların yaz aylarında yaylalara, kış aylarında ise kışlaklara doğru göç etmesi

II. IV. yy'da Orta Asya'nın ikliminin kuraklaşmaya başlamasıyla insanların dünyanın farklı bölgelerine doğru göç etmesi

III. Eğitimli insanların kendi ülkelerinde gerekli imkanları bulamamasından dolayı bilim ve teknolojinin geliştiği ülkelere doğru gitmesi

IV. Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye'de yaşayan Rumlarla, Yunanistan'da yaşayan Türklerin karşılıklı olarak değiştirilmesi

Aşağıda verilenlerden hangisi bu göçlerden biri değildir?

A) Mübadele göçü
B) Kavimler göçü
C) Mevsimlik göç
D) Beyin göçü
E) İşçi göçü

3. 1960'lı yıllarda Türkiye'den başta Almanya olmak üzere, Belçika, Avusturya ve Fransa'ya doğru göçler gerçekleşmiştir.

Bu göçler aşağıdakilerden hangisine örnek olarak gösterilir?

A) Zorunlu göç

B) Mübadele göçü

C) Beyin göçü

D) İşçi göçü

E) Kavimler göçü

4. Birçok doğal afet, ekonomik ve sosyal sorunlarla birlikte büyük göç hareketlerine de neden olmaktadır.

Büyük nüfus hareketlerinden olan;

I. Batı Hint adalarında 1902 yılında volkanik patlama sonucu 40.000 kişi hayatını kaybetmesi ve birçok insanın başka yerlere göç etmesi

II. IV. yüzyılda Asya içlerinde yaşanan kuraklıktan dolayı birçok kavimin batıya doğru göç etmesi

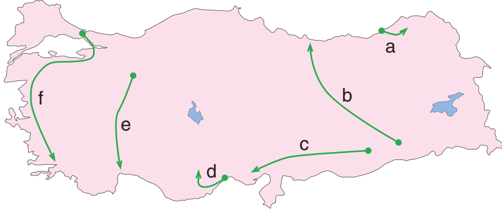
III. Myanmar ordusunun katliamı sonucu binlerce Arakanlı Müslüman'ın katledilmesi ve birçoğu göç etmesi

IV. 1998 yılında Ganj Nehri'nin taşması sonucunda binlerce kişi ölmesi ve milyonlarca kişi göç etmek zorunda kalması

gibi göç dalgalarından hangilerinin nedeni olarak doğal afet gösterilemez?

A) Yalnız II
B) Yalnız III
C) I ve II
D) II ve IV
E) III ve IV

5. Turizm, yaylacılık ve tarımsal faaliyetlerine katılma amaçlarıyla yılın belli dönemlerinde görülen geçici nüfus hareketlerine mevsimlik göç denilmektedir.

Buna göre haritada işaretlen mevsimlik göç yönlerinin amaçları aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	Yaylacılık faaliyetleri	Turizm faaliyetleri	Tarım işçiliği
A)	a - b	c - d	e - f
B)	a - d	e - f	c - b
C)	b - c	d - f	a - e
D)	c - b	a - d	e - f
E)	e - f	c - d	a - b

6. **Aşağıdakilerden hangisi bir iç göç değildir?**

A) İstanbul'da yaşayan Elif'in tatil için 10 günlüğüne Antalya'ya gitmesi

B) Mersin'de yaşayan Kemal'in hayvanlarına otlak bulmak amacıyla yaz aylarında Toroslara çıkması

C) Ankara'da yaşayan Tansu'nun bir haftalığına arkadaşlarıyla Balkan turuna katılması

D) Şanlıurfa'da yaşayan Sadık'ın Eylül ayında pamuk toplamak için Adana'ya gitmesi

E) Erzincan'da yaşayan Ömer Faruk'un üniversite eğitimi için Ankara'ya gitmesi

7. Ekonomik faaliyet türleri önceden birincil, ikincil ve üçüncül faaliyetler olarak sınıflandırılırken günümüzde dördüncül ve beşincil faaliyetlerden de söz edilmektedir.

Aşağıdaki verilenlerden hangisi dördüncül ekonomik faaliyet içinde olduğu söylenebilir?

A) Maden çıkarımı

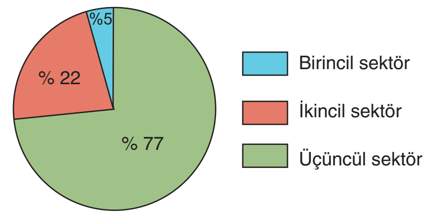
B) Bankacılık ve finans

C) Organik tarım

D) Endüstri faaliyetleri

E) Bilişim sistemleri

8. Aşağıda bir ülkede çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı gösterilmiştir.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu ülkenin özelliklerden biri değildir?

A) Ortalama yaşam süresi uzundur.

B) Sanayi ürünleri ithalatı fazladır.

C) Şehirleşme oranı yüksektir.

D) Bebek ölüm azdır.

E) Nüfus artış hızı düşüktür.

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Pakistan ve Hindistan'dan daha çok İngiltere'ye yoğun bir göç yaşanmaktadır.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Söz konusu ülkelerin İngiltere'nin eski sömürgeleri olması
B) İngiltere'nin sanayisinin Avrupa'nın diğer ülkelerinin daha gelişmiş olması
C) İngiltere'de ılıman okyanus iklimi görülmesi
D) İngiltere'ni eğitim sisteminin gelişmiş olması
E) İngiltere'de özgürlüklerin daha fazla olması

2. Aşağıda farklı nedenlere bağlı olarak yapılan üç farklı göç hakkında bilgi verilmiştir.

- Ankara'da fakülteyi bitirdikten sonra Mehmet yüksek lisans eğitimi için Londra'ya yerleşti.
- Erozyon sonrasında verimsizleşen topraklarını terk eden Metin tarım yapmak için Silifke'ye yerleşti.
- Köyde biçerdöver ve traktörün kullanılmaya başlamasıyla işsiz kalan İbrahim İstanbul'a yerleşti.

Buna göre Mehmet, Metin ve İbrahim'in göç etme nedenleri aşağıdaki hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	Mehmet	Metin	İbrahim
A)	Ekonomik	Doğal	Sosyal
B)	Sosyal	Doğal	Ekonomik
C)	Doğal	Ekonomik	Sosyal
D)	Doğal	Ekonomik	Sosyal
E)	Sosyal	Doğal	Ekonomik

3. Türkler Orta Asya'dan iklimin kuraklaşmasına bağlı olarak göç ederek dünyanın farklı bölgelerine giderek yerleşmişlerdir.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu bölgelerden biri değildir?

A) Hindistan
B) Kuzey Afrika
C) Orta Doğu
D) Doğu Avrupa
E) Avustralya

4. Yetişmiş nitelikli insan gücünün, ilgisizlik veya imkânsızlıklar nedeniyle daha gelişmiş bir ülkeye göç etmesine beyin göçü denir.

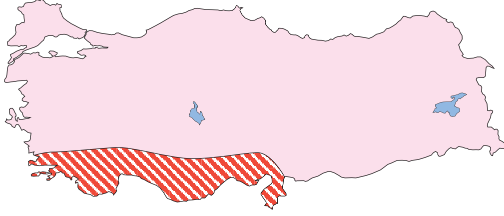
Buna göre Türkiye'de;

- Genetik mezunu olan Tuna'nın İngiltere'de işe başlaması
- Hekimlik yapan Yasin'in sınır tanımayan doktorlar birlikte Somali'de çalışması
- İşsiz kalan atom mühendisi Tayfun'un Almanya'ya yerleşmesi

gibi kişilerin gerçekleştirdiği nüfus hareketlerinden hangileri beyin göçü kapsamında değerlendirilir?

A) Yalnız Tuna
B) Yalnız Yasin
C) Tuna ve Yasin
D) Tuna ve Tayfun
E) Yasin ve Tayfun

5. Aşağıdaki haritada mevsimsel olarak nüfus değişim oranların fazla olduğu alanlar taranarak gösterilmiştir.

Buna göre taralı alanlarda mevsimsel nüfus değişimine;

I. sanayi tesisleri

II. turizm etkinlikleri

III. yaylacılık faaliyetleri

IV. tarım işçiliği

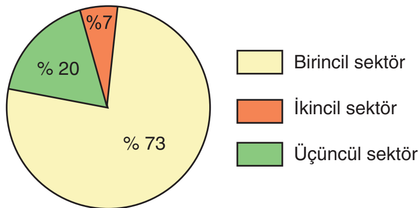
V. maden işçiliği

gibi ekonomik faaliyetlerden hangilerinin etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve IV

D) II, III ve IV E) III, IV ve V

6. Aşağıda Etiyopya'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı gösterilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu ülke için söylenemez?

A) Nüfus artış hızı yüksektir.

A) Kalkınma hızı düşüktür.

B) Sanayi ürünleri ihraç eder.

C) Ortalama yaşam süresi kısadır.

D) Şehirleşme oranı düşüktür.

7. Türkiye'de göç olgusu, 1950'den sonra özellikle tarımda makineleşmeye ve kentlerde sanayi gelişimine bağlı olarak hız kazanmıştır. Kentlere yönelen nüfus hareketlenmesi ise birçok sorunun da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Buna göre Türkiye'de iç göçler sonucunda kentlerde ortaya çıkan sorunlardan biri değildir?

A) Kentlerde alt ve üst yapı sorunlarının yaşanması

B) Köylerde konut yetersizliği ve çevre sorunlarının çıkması

C) Kentlerde sanayi veya hava limanlarının kentler içerisinde kalması

D) Kentlerde sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersiz kalması

E) Köylerde genç nüfusun azalması ve işçi açığının oluşması

8. I. Kuveyt

II. Amerika Birleşik Devletleri

III. Nijerya

Yukarıdaki ülkelerde aktif nüfusun, ekonomik faaliyetlere dağılımında en çok yer aldıkları faaliyetin gösterildiği sıralama aşağıdakilerden hangisidir?

	Birincil	İkincil	Üçüncül
A)	I	II	III
B)	II	III	I
C)	I	III	II
D)	II	I	III
E)	III	I	II

ÇAP

BİLGİ Ulaşım Sistemleri

A. ULUSLARARASI ULAŞIM HATLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE ETKİLERİ

Haberlerin, eşyaların ve insanların çeşitli alanlar arasındaki taşınmasına **ulaşım** denir. Bugün teknolojik gelişmelere bağlı olarak ulaşım, bilginin, paranın yada çeşitli hizmetlerin taşınmasını da kapsamaktadır. Ulaşımın şekli, mesafesi ve boyutları önemli ölçüde değişmiş ve gelişmiştir. Önceleri yaya olarak yapılan ulaşım, zamanla kervanlar ve kara yolu ulaşımına evrilmiştir. Yelkenliler ve kürekle çekilen deniz taşıtları sayesinde kara ulaşımına deniz ulaşımı da eklenmiştir. Buhar makinesinin icadıyla deniz taşıtlarının hızları ve kapasiteleri artmış, demir yolu ulaşımı da mümkün olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda askeri amaçlarla kullanılan uçaklarla başlayan hava ulaşımı İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişerek okyanus aşırı yolculukları mümkün kılmıştır.

Ulaşımın gelişmesi ülkelerin kalkınmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Ulaşımın geliştiği alanlarda sanayi, ticaret ve turizm de gelişme göstermektedir. Ulaşımın gelişmesiyle bölgesel uzmanlaşmalar ortaya çıkmıştır. Eskiden her bölge kendine yetmeye çalışırken, ulaşımın gelişmesiyle ham maddeler ve mamul maddeler daha uzak mesafelere taşınabildiği için her bölge coğrafi potansiyeline göre bir alanda uzmanlaşmaya başlamıştır.

Ulaşım sistemlerinin gelişmesinde Sanayi Devrimi'nin de büyük bir etkisi olmuştur. Hem ham maddenin taşınması, hem de mamul maddelerin pazarlara gönderilmesi için güçlü bir ulaşım sistemine gerek vardır. Ayrıca demir yolu taşıtları ve modern gemilerin yapımı için gerekli olan demir çelikte Sanayi Devrimi ile daha kolay üretilmeye başlamıştır. Aynı zamanda ihtiyaç duyulan ham maddelerin çeşitlenmesi ve teknolojik gelişmeler boru hatları gibi yeni ulaşım sistemlerinin doğmasına neden olmuştur. Böylece ham maddeler daha kolay ve hızlı taşınmaya başlamıştır.

Dünyadaki ulaşım sistemlerinin dağılışına bakıldığında her bölgede aynı seviyede gelişmediği görülür. Özellikle doğal koşulların çıkarttığı fiziki engeller bazı alanlarda ulaşım sistemlerinin gelişememesine neden olmuştur. Himalaya ve And dağlarında yer şekilleri, Sahra ve Avustralya'nın iç kısımlarında çöl şartları, Sibirya'da ve Grönland'da olumsuz ikim koşulları, Amazon ve Kongo havzalarında yoğun bitki örtüsü ulaşımın yoğunlaşmasını engellemiştir. Ancak gelişmiş ülkeler ekonomik yapıları ve gelişmiş teknolojileriyle bu fizik engelleri daha kolay aşarak ulaşım sistemlerini geliştirmektedir. Geri kamış ülkeler ise ulaşım sistemleri istenen düzeyde değildir.

1. Kara Yolları

Bilinen en eski ve yaygın ulaşım şekli kara yoludur. İnsanlar avcı ve toplayıcı iken hayvanları takip ederken patikaları kullanmışlardır. Böylece ilk kara yolu güzergahları ortaya çıktı. Ancak tekerlekli araçların ortaya çıkmasıyla kara yolları gelişmeye başladı. Kara yolları uzun zaman tek ulaşım sistemi olarak kaldı. Ünlü Roma yolları,

İpek Yolu ve Kral yolu gibi yollar binlerce yıl dünya ticaretinin ana güzergahları olarak kalmıştır. Ancak zamanla deniz yolu ve demir yolunun gelişmesiyle kara yolları eski önemini kaybetti. Kara yolları ulaştırması deniz ve demir yolu ulaştırmasına göre daha yüksek maliyetlidir. Kara yolu ulaşım hatları deniz ve demir yolu istasyonlarına bağlanmaktadır.

Modern kara yolları 1800'lü yıllarda İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Dış etkenlerin bozucu etkisine karşı sıkıştırılan zemin beton yada asfaltla kaplanarak ilk modern yollar geliştirildi. 19. yy'lın sonlarına doğru motorlu taşıtların yaygınlaşmaya başlamasıyla modern yollar tüm dünyaya yayıldı. Günümüzde kara yolları diğer ulaşım araçlarının ulaşamayacağı her yere ulaşma olanağına sahiptir.

En yoğun kara yolu ağları Japonya, Batı Avrupa ülkeleri ve ABD'de bulunmaktadır. Asya'nın doğusunda Çin, güneyinde Güney Hindistan ve Pakistan gibi ülkeler yoğun kara yolu ağlarına sahiptir. Kara yolu ağı bakımından gelişmiş ülkelerden biri de Türkiye'dir. Asya ile Avrupa'dan gelen yollar birbirine Türkiye'de bağlanır. İstanbul Boğazı üzerindeki köprüler karayolu trafiğinin en yoğun olduğu hatlardır.

2. Deniz Yolları

Bir ülkenin limanları arasında, ulusal kara suları içerisinde ve ülkeler arasında uluslararası deniz ve okyanuslarda büyük limanlar arasında her türlü deniz taşıtıyla gerçekleştirilen ulaşım şekline deniz taşıması ya da **deniz yolculuğu** denir. Kara yolu ağı gibi deniz yolları da dünyanın belli başlı deniz ve kanalları çevresinde yoğunlaşmıştır.

Deniz yolları kara yollarından sonra gelişme gösteren bir ulaşım şeklidir. İlk Çağ ve Orta Çağ'da küçük gemilerle kıyıya yakın bölgelerde gerçekleştirilen bu ulaşım, Coğrafi Keşifler'le birlikte kıtalar arası bir önem kazanmıştır. Ancak Sanayi Devrimi'nden sonra demir-çelik üretiminin artmasına bağlı olarak inşa edilen buharlı gemilerle birlikte hem menzilleri uzamış hem de tonajları artmıştır. Bugün Rusya'nın bir yılda tükettiği 5 milyon ton buğday 20 gemi ile taşınabilmektedir.

Daha çok yük taşımacılığında kullanılan deniz yolları bir seferde büyük miktarda yük taşınabilmesi ve işletme masraflarının diğer ulaşım sistemlerine göre daha ucuz olması nedeniyle tercih edilen bir ulaşım sistemidir.

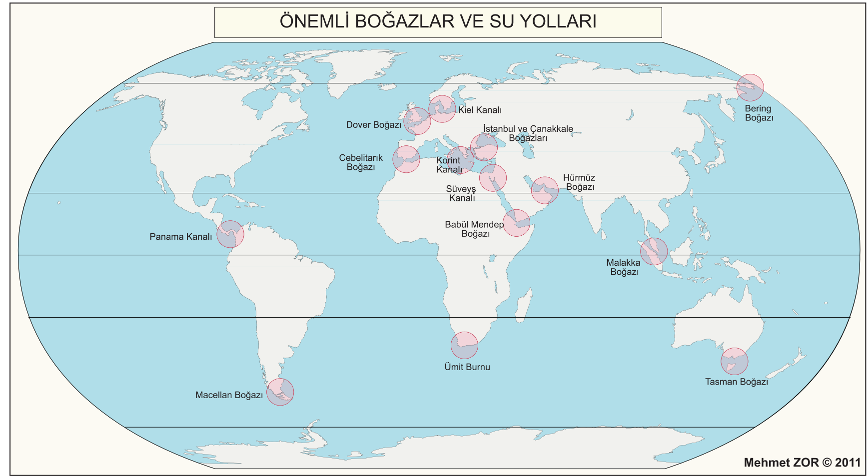
Dünya üzerindeki önemli deniz yolu güzergahlarına baktığımızda en önemlisinin Kuzey Atlantik Yolu olduğu söylenebilir. Bu hat Kuzey Avrupa limanları ile Kuzey ve Güney Amerika limanları arasında dünyanın en yoğun trafiği olan deniz yoludur. Amerika'nın doğusu ve Avrupa'nın batısı gibi dünya sanayisinin en yoğun olduğu iki bölgeyi birbirine bağlayan bu hatta dünya deniz taşımacılığının yarısı gerçekleşmektedir.

İkinci önemli hat ise Avrupa'dan başlayıp, Akdeniz üzerinden Hint Okyanusu, buradan Avustralya ve Asya'nın doğusuna bağlanan hattır. Bu güzergah üzerinde Cebelitarık Boğazı, Süveyş Kanalı, Babül Mendep Boğazı, Hürmüz Boğazı ve Malakka Boğazı

yer almaktadır. Hürmüz Boğazı dünyada en çok petrol geçişinin yaşandığı su yoludur. Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla önemi artan bu yoldan sonra Ümit Burnu Yolu eski önemini kaybetmiştir.

Üçüncü önemli hat ise Pasifik aşırı yollardır. Özellikle Panama Kanalı'nın inşa edilmesiyle birlikte Batı Avrupa'dan Uzak Doğuya ve Avustralya'ya gidecek bazı gemiler bu güzergahı kullanmaya başlamıştır. Panama Kanalı'nın açılmasıyla ABD'nin doğu ve batı sahilleri arasındaki yol 22.500 km'den, 13 bin km kısalarak 9.500 km'ye düşmüştür. Bu kanalın açılması Karayip Denizi'nin de önemini arttırmıştır.

3. Demir Yolları

Demir yolları kara yollarına göre daha düşük maliyetli yük ve yolcu taşımacılığına imkân vermektedir. Deniz yoluyla karşılaştırıldığında ise taşıma kapasitesi oldukça düşük, ulaşım maliyeti yüksektir.

İlk demir yolları kömür madenlerinde rayların üzerinde atların çektiği vagonlardan oluşuyordu. Ancak İngiltere'de buhar gücünün lokomotiflere uygulanmasıyla yük ve yolcu taşımacılığında kullanılan demir yolları ortaya çıkmıştır. İlk demir yolu hattı 1830 yılında Manchester ile Liverpool arasında seferlere başlamıştır. 20. yy'lın başlarında yük ve yolcu taşımacılığında önemli bir ulaşım sistemiyken diğer ulaşım sistemleriyle rekabet edemeyerek geriledi. Ancak Japonların 1964'de, Fransızların 1981'de başlattıkları saatteki hızı 300 km'yi geçen hızlı trenlerle demir yollarının önemi tekrar artmaya başlamıştır.

Demir yollarının dağılışında doğal faktörlerden iklim ve yer şekilleriyle beşeri faktörlerden nüfusun dağılışı, sermaye ve teknolojik düzey etkili olmaktadır. Yer şekillerinin engebeli olduğu veya bataklıkların bulunduğu alanlarda ya da aşırı yağışlar gibi faktörler demir yolu gelişimini engeller. Demir yollarının gelişmesinde teknolojik gelişme düzeyi yüksek sermaye ve yoğun nüfuslu bölgeler gereklidir.

Kuzey Amerika demir yollarının en geliştiği alandır. Sanayi ve ticaretin geliştiği ABD ile Kanada'nın doğusu, demir yolu ulaşımı ve ağı yönünden gelişmiş ülkelere örnektir. Ayrıca bu iki ülkede Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus kıyılarını birbirine bağlayan kıta aşırı demir yolları bulunmaktadır.

Avrupa'nın kuzeybatısında demir yolu ulaşımı hız, kapasite ve ağ yoğunluğu açısından oldukça gelişmiştir. Avrupa'da demir yolu ağı dağlık alanlarda seyrekleşmektedir. Dağlık alanlar uzun ve önemli tünellerle geçilerek Avrupa'nın kuzeyi ile güneyi arasında demiryolu ulaşımı sağlanmaktadır.

Asya'da demir yolu ağı fazla gelişmemiştir. Hindistan ve Rusya Asya'da demir yolu ağlarının gelişmiş olduğu ülkelerdir. Bu kıtada Rusya tarafından inşa edilen Trans Sibirya demir yolu hattı, dünyanın en uzun hattıdır. Japonya, Asya'nın en yoğun demir yolu hattına ve dünyanın ilk hızlı trenine sahiptir.

Afrika'da demir yolları kıtanın kuzeyinde ve güneyinde gelişmiştir. Kuzeyde kıyı limanları ile iç kesimlerdeki petrol üretim bölgeleri arasında bağlantıyı sağlayan hatlar vardır. Güney Afrika'da demir yolu ulaşımı madencilik bölgeleri arasında gelişmiştir. Avustralya'da ise demir yolları güneybatıda Melbourne çevresinde yoğunlaşmıştır.

4. Hava Yolları

Diğer ulaşım yollarına göre yeni olmasına karşın en hızlı gelişen ulaşım şekli hava yoludur. Hava ulaşımı ilk önceleri askeri amaçlarla kullanılmıştır. Anca 1930'lu yıllarda sivil havacılık da gelişmeye başlamıştır. Hava yollarındaki asıl gelişme II. Dünya Savaşı'nda sonra gerçekleşmiştir. Hava ulaşımını uçak sanayisindeki gelişmeler, uluslararası havacılık anlaşmaları ve hava alanlarında yaşanan gelişmeler etkilemektedir.

Hava yolu ulaşımı da diğer ulaşım sistemlerinde olduğu gibi belli hatlarda yoğunlaşmaktadır. ABD hava ulaşımı bakımından en gelişmiş ülkedir. Ülke yüz ölçümü geniş olduğu için dünya hava trafiğinin 1/3'ü ABD'de gerçekleşmektedir. 11.000'den fazla havaalanı olan bu ülkede bazı havaalanlarında saatteki iniş kalkış yapan uçak sayısı 100'e yaklaşmaktadır. Kuzey Amerika'dan sonra Batı Avrupa, Japonya, Çin ve bazı Güneydoğu Asya ülkeleri gelmektedir.

ABD, Rusya, Çin, Hindistan ve Türkiye gibi ülkeler hem iç hatlarda hem de dış hatlarda yoğun bir trafiğe sahiptir. Ancak Tayland, Singapur ve İsviçre gibi ülkeler daha çok dış hatlarda yolcu taşımaktadır. Tayland fakir bir ülke olduğu için iç hat uçuşları sınırlıyken, İsviçre ve Singapur çok küçük olmalarından dolayı iç hat uçuşu yapılamamaktadır.

Hava yollarının yolculuk için tercih edilmesindeki en önemli faktör hız ve diğer ulaşım sistemlerine göre ölüm riskinin daha düşük olmasıdır. Ancak nadirde olsa bir kaza anında kurtulma olasılığının çok düşük olması ve pahalı bir ulaşım sistemi olması dezavantajlarıdır. Pahalı bir ulaşım sistemi olduğu için bugün daha çok yolcu taşımacılığında kullanılmaktadır. Ancak son yıllarda maliyetlerin azalmaya başlamasıyla mücevher, optik, ilaç yada çiçek gibi yükte hafif pahada ağır ürünlerin taşınması artmaya başlamıştır.

Hava ulaşımında hava alanları önemli bir faktördür. Büyük hava alanlarına her gün binlerce yolcu gelip gitmektedir. Bundan dolayı hava alanları şehre kabul edilebilir bir mesafede olmalıdır. Hava ulaşımı çok gürültülü bir ulaşım sistemi olduğu için şehre çok yakın olması problemdir. Ancak uzaklaştıkça da yolcuların geliş gidişi problem olmaktadır. Bu nedenle önemli hava alanları şehir merkeziyle metro bağlantısına sahiptir. Avrupa'nın en önemli hava alanlarından bir olan İstanbul Atatürk Hava Alanı bu özelliğe sahiptir.

5. Boru Hatları

Çağdaş insanın dev boyutlara varan tüketim taleplerini karşılamak üzere birçok maddenin taşınmasında boru hatları gün geçtikçe önem kazanan bir taşıma sistemi olarak dünyanın her tarafına yayılmaktadır. Günümüzde maden cevherleri ve maden kömürü de dâhil, çeşitli maddeler borularla taşınıyorsa da, asıl yükü petrol ve doğal gaz oluşturur. Petrol taşıyan ilk boru hattı A.B.D.'nde, aynı zamanda da ilk petrol çıkarını alanı olan Pennsylvania'da, 1865'de faaliyete geçmiştir. İlk zamanlar pahalı olan taşımacılık teknik gelişmelerle iyice ucuzlatılmıştır.

Boru hatlarının ilk kurulum maliyeti yüksek olmasına rağmen işletme maliyeti çok düşüktür. Bu nedenle arz ve talebin sürekli olduğu alanlarda inşa edilmektedir.

Doğal gaz boru hatları, petrol boru hatlarının da geliştiği, ABD ve Rusya'da yoğunluk kazanmıştır; doğal gaz kullanımının artmasıyla Avrupa'da da gelişmiştir. Bugün ABD'de 800 bin km, Rusya'da 240 km petrol ve doğal gaz boru hattı bulunmaktadır. Almanya-Hollanda-Fransa, Hollanda'daki doğal gaz yatakları nedeniyle, birbirlerine tamamen bağlanmış durumdadırlar. Avrupa için önemli olan iki boru hattının birisi batı Sibirya'dan Batı Avrupa'ya uzanan 6,000 km'ye yakın uzunluktaki doğal gaz boru hattı ile diğeri Cezayir doğal gazını Akdeniz'i geçerek İtalya içlerine kadar taşıyan 4,300 km uzunluğundaki hattır.

AKTİF ÖĞRENME

Ünite kazanımlarıyla ile ilgili aşağıdaki konu özetinde boş bırakılan yerleri kavram tablosunda verilen sözcüklerle uygun şekilde tamamlayınız.

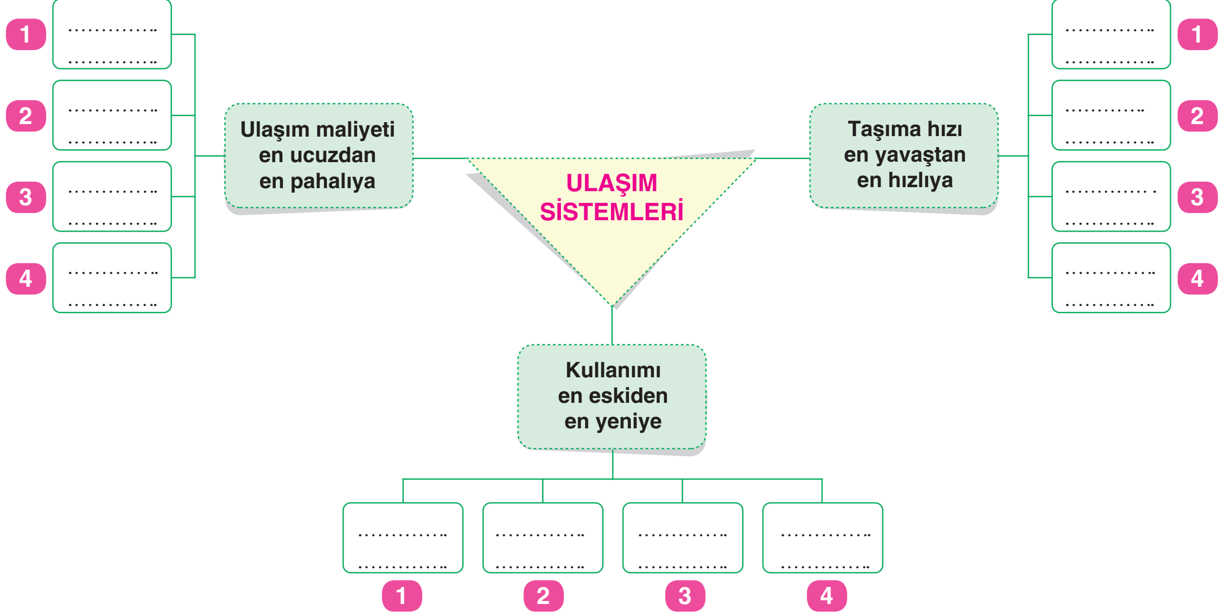
1. Haberlerin, eşyaların ve insanların çeşitli alanlar arasındaki taşınmasına .... denir.
2. .... geliştiği alanlarda sanayi, ticaret ve turizm de gelişme göstermektedir.
3. Ulaşım sistemlerinin gelişmesinde .... ’nin de büyük bir etkisi olmuştur.
4. Sahra ve Avustralya’nın iç kısımlarında ..... lerin görülmesi ulaşımın seyrekleşmesine neden olmuştur.
5. Bilinen en eski ve yaygın ulaşım şekli .... yoludur.
6. İnsanlar avcı ve toplayıcı iken .... takip ederken patikaları kullanmışlardır. Böylece ilk kara yolu güzergahları ortaya çıktı.
7. Kara yolları ulaştırması deniz ve demir yolu ulaştırmasına göre daha yüksek .... lidir.
8. Modern kara yolları 1800’lü yıllarda .... ’de ortaya çıkmıştır.
9. Gemilerle yapılan deniz ulaşımının öneminin artması .... ile olmuştur.
10. Deniz ulaşımı ucuz olduğu için daha çok .... nda kullanılır.
11. Deniz ulaşımında en yoğun olarak kullanılan güzergah .... su yoludur.
12. .... ’nın açılmasıyla Akdeniz üzerinden Hindistan ve Uzak Doğu’ya bağlanan deniz yolunun önemi artmıştır.
13. .... ’nın inşa edilmesiyle birlikte Batı Avrupa’dan Uzak Doğuya ve Avustralya’ya gidecek bazı gemiler Pasifik aşırı su yollarını kullanmaya başlamıştır.
14. Demir yolları, ... yoluyla karşılaştırıldığında taşıma kapasitesi oldukça düşük, ulaşım maliyeti yüksektir.
15. Dünya’da ilk hızlı tren projesini .... gerçekleştirmiştir.
16. Dünya üzerrinde en yoğun ve en uzun demir yolu sistemi .... da bulunur.
17. Rusya tarafından inşa edilen .... demir yolu hattı, dünyanın en uzun hattıdır.
18. Güney Afrika’da demir yolu ulaşımı .... bölgeleri arasında gelişmiştir.
19. Diğer ulaşım yollarına göre yeni olmasına karşın en hızlı gelişen ulaşım şekli .... yoludur.
20. Hava yollarının yolculuk için tercih edilmesindeki en önemli faktör ..... ve diğer ulaşım sistemlerine göre ölüm riskinin daha düşük olmasıdır.
21. Boru hatlarının ilk kurulum maliyeti yüksek olmasına rağmen .... çok düşüktür.
22. Dünyanın en uzun petrol ve doğal gaz boru hatları .... ’de bulunur.

Kuzey Amerika
Süveyş Kanalı
kara
ulaşım
Japonya
Trans Sibirya
hava
maliyet
Sanayi Devrimi
hayvanları
ABD
hız
çöl
Ulaşımın
yük taşımacılığı
madencilik
Panama Kanalı
deniz
İngiltere
Kuzey Atlantik
Coğrafi Keşifler
işletme maliyeti

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıda ulaşım sistemiyle ilgili verilen kavram haritasını uygun şekilde tamamlayınız.**

2 **Aşağıda kıtaların ayrım ya da bazı deniz ve okyanusların birleşme noktaları verilmiştir. Buralarda bulunan boğaz ya da kanalları belirtiniz.**

1. Kuzey Amerika Kıtası — ? — Güney Amerika Kıtası
   ....

2. Asya Kıtası — ? — Kuzey Amerika Kıtası
   ....

3. Avrupa Kıtası — ? — Afrika Kıtası
   ....

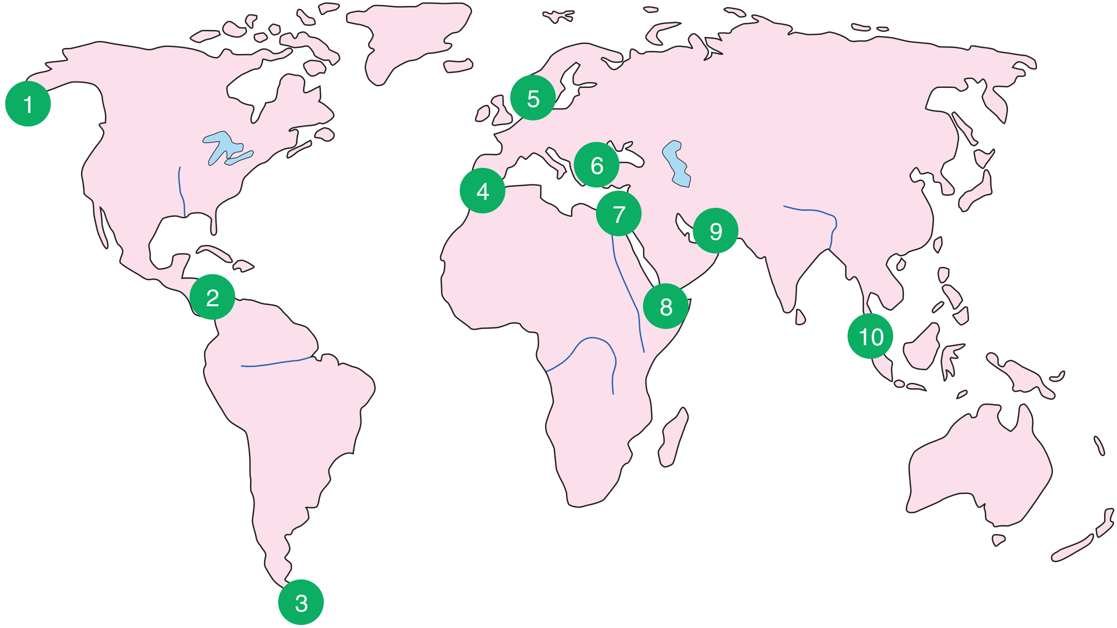
4. Akdeniz — ? — Kızıldeniz
   ....

5. Kızıldeniz — ? — Hint Okyanusu
   ....

6. Kuzey Denizi — ? — Baltık Denizi
   ....

UYGULAMA ALANI

3 **Aşağıdaki haritada işaretlenmiş numaralı yerlerdeki su yollarını verilen isimlerle uygun şekilde eşleştiriniz.**

.... Macellan Boğazı	.... Süveyş Kanalı	.... Kiel Kanalı
.... Malakka Boğazı	.... Hürmüz Boğazı	.... İstanbul ve Çanakkale Boğazları
.... Panama Kanalı	.... Bering Boğazı	.... Cebelitarık Boğazı
	.... Babülmendep Boğazı	

4 Aşağıda ulaşım sistemleriyle ilgili verilen özelliklerin hangi ulaşım sistemine ait olduğunu belirtiniz.

1 Kıtalar arası yolcu taşımacılığında en hızlı ulaşım yoludur.

………………………….

2 Yol yapımı ve bakım masraflarına ihtiyaç duyulmayan ulaşım yoludur.

………………………….

3 Yolcu ve yük taşımacılığında maliyeti en yüksek olan ulaşım şeklidir.

………………………….

4 Sanayi Devrimi ile İngiltere'de ortaya çıkan ulaşım türüdür.

………………………….

5 Madenlerin taşınmasında en çok tercih edilen ulaşım şeklidir.

………………………….

6 Yer üstünde olduğu gibi yer altına yapılan yollarla da ulaşım sağlanabilen sistemidir.

………………………….

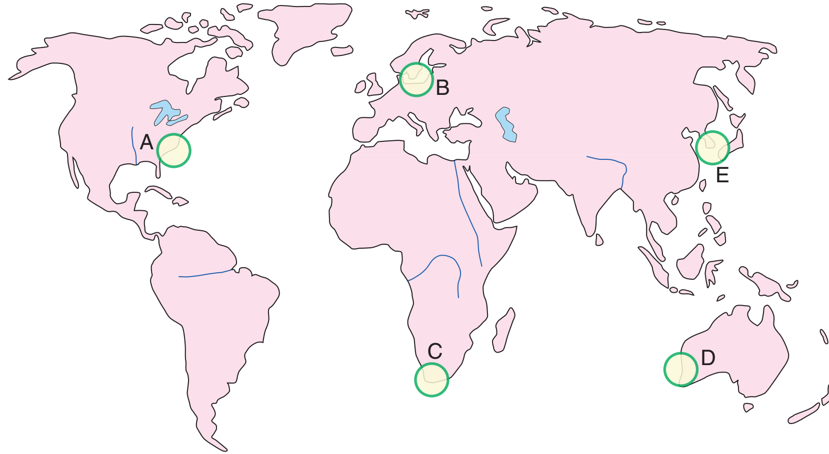
7 Dünyadaki en eski ulaşım şeklidir.

………………………….

8 Uluslararası ticarette en çok kullanılan ulaşım yoludur.

………………………….

5 Aşağıdaki haritaları birer kez kullanarak verilen soruları yanıtlayınız.

I. km^2 ye düşen yol uzunuğu ve yol kalitesi en fazla olan bölge hangisidir? …….

II. Dağlık, engebeli arazilerin uzun tünellerle aşılarak ülkeler arası demir yolu ağının geliştiği bölge hangisidir? …….

III. Çöl iklimine sahip, kumulların kapladığı ve kara yolunun yeterince gelişemediği bölge hangisidir? ……..

IV. Yüz ölçümünün küçük olması nedeniyle hava yolunun ülke içi ulaşımda daha az tercih edildiği bölge hangisidir? …….

V. Demir yollarının daha çok maden taşımacılığı için geliştiği bölge hangisidir? ……..

Aşağıdaki haritada Japonya'nın Tokyo Limanı'ndan hareket eden üç farklı kuru yük gemisinin gideceği limanlar gösterilmiştir. Gemiler en kısa güzergahı takip ederek ulaşacağı limana gidecektir.

1. **Suudi Arabistan'da Doha'ya gidecek geminin geçeceği su yollarını belirtiniz.**

....

....

2. **Hollanda'da Amsterdam'a gidecek geminin geçeceği su yollarını belirtiniz.**

....

....

....

3. **ABD'de New York'a gidecek geminin geçeceği su yollarını belirtiniz.**

....

....

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. Yapılan her bir yeni lokomotif, bir öncekinden daha iyi bir performans sergiliyordu. 1829 yılının Ekim ayında Rainhill Trials adı verilen ve Liverpool ile Manchester şehirleri arasına döşenmiş olan demir yolu üzerinde seyahat edebilecek bir lokomotif seçmeyi amaçlayan yarışmada, George ve Robert Stephenson'ın Roket adı verilen lokomotifi, saatte 19 kilometre hızla 80 kilometrelik mesafeyi kat etti.

Buna göre demir yollarındaki bu gelişimin temeli oluşturan buluş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Buhar makinesi
B) Dizel motor
C) Petrol
D) Pusula
E) Elektrik dinamosu

2. Kanal İstanbul Projesi güzergâhı Marmara Denizi'ni Küçükçekmece Gölü'nden ayıran kıstaktan başlamaktadır. Sazlıdere ve Altınşehir mahallelerinden devam eden proje Sazlıdere Baraj Havzası boyunca ilerleyecek. Terkos ve Durusu mahallelerinin kenarında da Karadeniz'e ulaşacak.

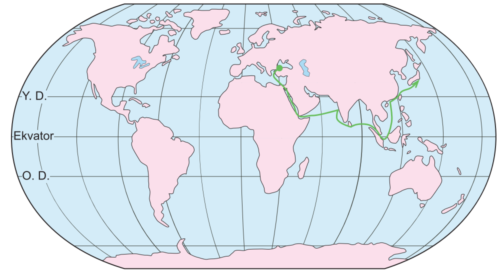
Buna göre projenin bitmesi durumunda İstanbul Boğazı için;

I. Gemi trafiği azalacak
II. Kaza oranları azalacak
III. Kirlilik oranları azalacak
IV. Üst ve alt akıntı artacak
V. Deniz suyu sıcaklığı değişecek

gibi gelişmelerden hangileri <u>ön görülmez</u>?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve V
D) III ve IV E) IV ve V

3. II. Abdülhamid, 1887 yılında Japonya İmparatorunun yeğeninin bir savaş gemisiyle İstanbul'u ziyaret etmesinin ardından Japonya'ya bir heyet gönderilerek iade-i ziyaret yapılmasını emretmişti. Ertuğrul Firkateyni, 14 Temmuz 1889'da; 61'i subay ve memur, 548'i er ve erbaş olmak üzere 609 kişilik mürettebatıyla Uzakdoğu yolculuğuna başlar. Firkateyn, uğradığı yerlerde ve ulaştığı Japonya'da büyük bir coşkuyla karşılanır.

Yukarıdaki Ertuğrul firkateynin rotası üzerinde;

I. Cebelitarık
II. Süveyş
III. Bab'ül Mendep
IV. Panama
V. Malakka

su yollarından hangileri <u>bulunmamaktadır</u>?

A) I ve III B) I ve IV C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

ÇAP

4. Boru hatları, malları bir yerden başka yere taşımak için kullanılan bir ulaşım yoludur. Boru hattı nakliyesi öncelikle petrol ve doğal gaz taşımacılığı da dahil olmak üzere sıvıların ve gazların taşınması için kullanılır.

Küresel boru hattı ağının büyük bir bölümüne sahip olan ülkeler içerisinde;

I. Portekiz
II. ABD
III. Hollanda
IV. Rusya
V. Şili

gibi ülkelerden hangileri bulunmaktadır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

5. İstanbul'un bulunduğu konum gereği transit geçiş merkezi olacağını söyleyen yetkili, üçüncü havalimanının hayata geçmesiyle yıllık 80 milyon olan yolcu trafiğinin bir anda artacağını ve İstanbul'un dünya havayolu trafiğinin merkezine oturacağını belirtti. Bu proje ile dünyada seyahat eden insanların İstanbul'a gelerek buradan dağılacağını söyleyen yetkili, bunun Türkiye ekonomisine de büyük katkı sağlayacağını dile getirdi.

Buna göre, İstanbul'da üçüncü hava limanının hizmete girmesi ile;

I. Ulaşım gelirlerinin artacağı
II. Hava trafiğinin azalacağı
III. İstanbul'un transit merkezi olacağı
IV. Döviz girdisinin artacağı

gibi gelişimlerden hangilerinin yaşanacağı <u>söylenemez</u>?

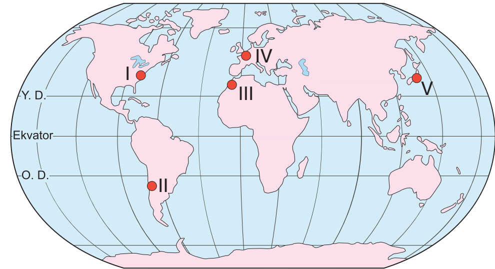
A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve IV
D) II ve III E) III ve IV

6. Dünya hava trafiğinde uçaklarla taşınan yük ve yolcu sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle sermaye, teknoloji veya coğrafi konum bakımından uygun olan ülkelerde havayolu taşımacılığı gün geçtikçe artmaktadır.

Aşağıdaki ülkelerden hangisi bu ülkelerden biri <u>değildir</u>?

A) Almanya B) ABD C) İngiltere
D) Bulgaristan E) Türkiye

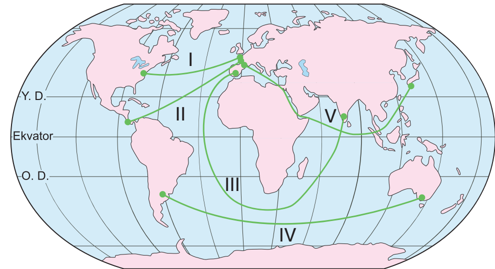
7. Hava yolu, kişi başına düşen milli gelirin fazla olduğu gelişmiş ülke ve bölgelerdeki yolcu taşımacılığında en çok tercih edilen ulaşım sistemidir.

Haritada işaretli alanlardan hangileri bu bölgelerden biri <u>değildir</u>?

A) I ve III B) II ve III C) II ve V
D) III ve IV E) IV ve V

8. Süveyş Kanalı, 1869 yılında açılmıştır. Bu kanalın açılmasıyla bazı deniz ticaret rotalarının ve suyollarının yoğunluklarda önemli değişmeler meydana gelmiştir.

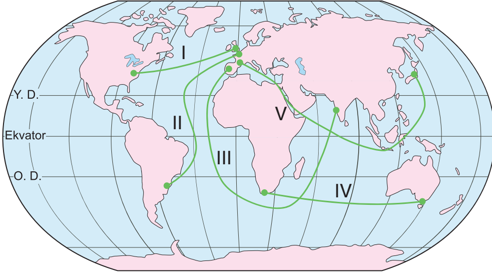
Haritada işaretli hangi denizyolu rotası Süveyş Kanalı açılması sonucu yoğunluğu azalmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇAP

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Aşağıda dünya ticaretinde kullanılan deniz yolları rotaları verilmiştir.

Haritada gösterilen rotaların hangileri diğerlerine göre daha çok kullanılmaktadır?

A) I ve II B) I ve V C) II ve IV D) III ve IV E) III ve V

2. I. Uluslararası yolcu taşımacılığında en çok kullanılan sistemdir.

II. Uluslararası yük taşımacılığında en çok kullanılan sistemdir.

III. Karasal ticarette en ucuz ve en uygun taşıma sistemidir.

Yukarıda bazı özellikleri verilen ulaşım sistemleri aşağıdakilerden hangisidir?

	I	II	III
A)	Deniz yolu	Demir yolu	Hava yolu
B)	Demir yolu	Hava yolu	Deniz yolu
C)	Deniz yolu	Hava yolu	Demir yolu
D)	Hava yolu	Deniz yolu	Demir yolu
E)	Demir yolu	Deniz yolu	Hava yolu

3. Dünya su yolları ve deniz yolu rotaları hakkında aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

A) Uzakdoğu ülkeleri ile Avrupa ülkeleri arasında ticaret yapan gemiler daha çok Malakka Boğazı'nı geçmek zorundadır.

B) Kuzey Atlantik Deniz Yolu rotasında okyanus akıntıları yoğundur.

C) Bering Boğazı, Büyük ve Atlas okyanusları arasındaki su yoludur.

D) Avrupa limanları ile Basra Körfezi limanları arasındaki daha çok tanker gemileri yol almaktadır.

E) Batı Avrupa limanları ile Kuzey Amerika arasındaki Kuzey Atlantik yolu kullanılmaktadır.

4. 19. yüzyılın başlarında dünyadaki en önemli su yolları olan Macellan Boğazı ile Ümit Burnu'nu daha sonra yapılan kanallarla günümüzde değerini ve trafik yoğunluğunu kaybetmiştir.

Bu durum ortaya çıkmasına;

I. Süveyş

II. Panama

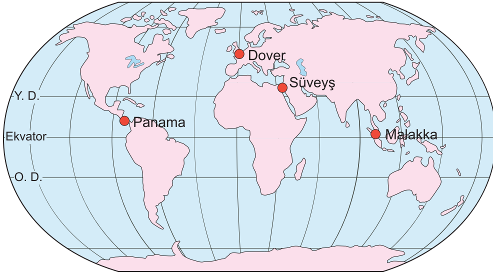
III. Korint

IV. Kiel

kanallarından hangilerinin yapılması olmuştur?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

5. Su yolları üzerindeki geçiş yerlerinden doğal olanına boğaz, yapay olanına ise kanal denir.

Buna göre haritada işaretli suyollarının durumu aşağıdakilerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	Kanal	Boğaz
A)	Suveyş - Malakka	Panama - Dover
B)	Panama - Malakka	Döver - Süveyş
C)	Malakka - Dover	Panama - Suveyş
D)	Panama - Süveyş	Malakka - Dover
E)	Döver - Süveyş	Malakka - Panama

6.
- Büyük Okyanus'u Atlas Okyanusu'na bağlar.
- Basra Körfezi'ni Hint Okyanusu'na bağlar.
- Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlar.
- Hint Okyanusu'nu Büyük Okyanus'a bağlar.

Yukarıdaki su yolları dikkate alınırsa, aşağıdakilerden hangisine ait bir bilgi <u>yoktur</u>?

A) Panama Kanalı

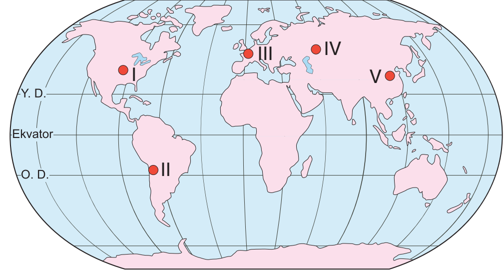
B) Hürmüz Boğazı

C) Süveyş Kanalı

D) Malakka Boğazı

E) Babül Mendep Boğazı

7. Demir yolu taşımacılığı daha çok teknolojik alt yapının kurulduğu ve sermaye birikiminin gerçekleştiği ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Ancak demir yolu taşımacılığı her şeyden önce yer şekillerinin de uygun olduğu alanlarda gelişme göstermiştir.

Buna göre haritada işaretli alanların hangisinde demir yolarının gelişme imkanı diğerlerine göre <u>daha zordur</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Türkiye'nin İzmir Limanı'ndan hareket eden bir yük gemisi taşıdığı çelik ürünlerini en kısa yoldan ABD'nin Kaliforniya Limanı'na indirecektir.

Buna göre gemi aşağıdaki hangi su yollarından sırasıyla geçmek durumundadır?

A) Panama – Cebelitarık

B) Dover – Panama

C) Cebelitarık – Panama

D) Cebeliterık – Dover

E) Hürmüz – Panama

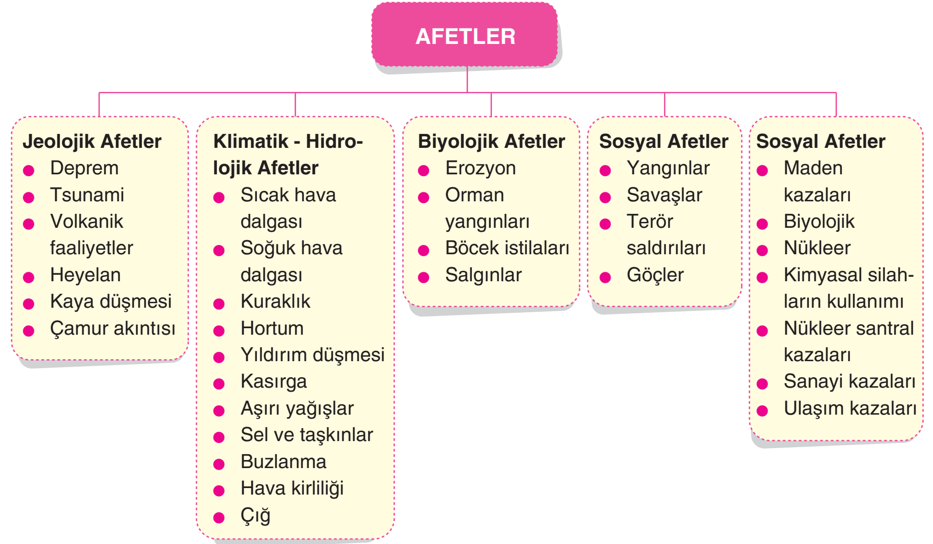
A. AFETLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Afetler; en geniş anlamda insanlara zarar veren olaylardır. Başka bir ifadeyle can ve mal kaybına yol açan doğal olaylardır. Afetin ilk özelliği doğal olması, ikincisi can ve mal kaybına neden olması, bir diğeri çok kısa zamanda meydana gelmesi ve son olarak da başladıktan sonra insanlar tarafından engellenememesidir. Bazı afetlerin yeryüzünün hangi bölgelerinde daha çok olduğu bilinmektedir. Örneğin deprem, heyelan, çığ, sel, don ve kaya düşmesi gibi afetlerin nerelerde daha çok görülebileceği bilinmektedir. Oluşumunda insan etkisi olan afetlere **beşeri afetler** denir.

Depremler tamamen doğal kökenlidir. Bu nedenle insanların hiçbir şekilde müdahale olanağı yoktur. Ancak sözgelimi heyelan, sel ve çığ olaylarının meydana gelmesinde doğrudan veya dolaylı olarak insanların etkisi olabilmektedir.

Bazı afetler, başka bir afetin gerçekleşmesine yol açar. Örneğin sel ve su baskınından sonra salgın hastalıklar ortaya çıkabilmektedir. Bazı afetlerin sonuçları depremde olduğu gibi doğrudan ve hemen ortaya çıkar. Ama kuraklıkta olduğu gibi bazılarının sonuçları uzun bir zaman sonra ve dolaylı olarak görülür.

Afet yönetimi; risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme olmak üzere dört aşamadan oluşur. Afet yönetimi bir afet olayını izleyen ve bir sonraki afete kadar birbirini takip eden **zarar azaltma**, **hazırlık**, **müdahale** ve **iyileştirme** olmak üzere dört ana süreçten oluşur.

Zarar azaltma, mevcut ve olması muhtemel tehlikelerle, çevresel bozulmaların afete dönüşmesini önlemek veya azaltmak amacıyla, afet öncesi, afet sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ile yapılması gereken faaliyetlerin tümüdür. **Hazırlık**, afetlere zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek için afet öncesinde yapılması gereken planlama, eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin kurulması, acil

yardım malzeme stokları, halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gibi faaliyetlerin yürütüldüğü süreçtir. **Müdahale**, afet ve acil durumlarda can ve mal kurtarma, sağlık, gıda, güvenlik, mal ve çevre koruma, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin verilmesine yönelik çalışmaların tümüdür. **İyileştirme**, afetlerden etkilenmiş olan toplulukların ihtiyaçlarının karşılanması, hayatlarının normale döndürülmesi, muhtemel afetlerle baş edebilme imkânlarının geliştirilmesi ve daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulması için yapılması gereken yasal, kurumsal, fiziksel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin tümünü kapsayan uzun bir süreçtir.

Erken uyarı sistemleri, meydana gelebilecek afetlerin yol açabileceği zararları en aza indirebilmek amacıyla afet öncesinde çeşitli teknolojiler kullanılarak belirli kurumlar tarafından yayımlanan mesaj veya bildirilerdir. Bugün önlenemeyecek volkan, kasırga ve tsunami gibi afetlerin bölgeyi etkileme zamanlarını önceden belirleyip halka bildirmek mümkündür.

Doğal afetlerin oluşmasında insanın etkisi olmasa bile, doğal afetlerin zararlarını en aza indirmek için alınabilecek önlemler vardır. Afet yönetimi ve planlaması açısından afetlerle mücadele konusunda eğitim, afet bilinci oluşturma ve korunma tekniklerinin büyük önemi vardır. Yerleşme yerlerinin seçiminde, endüstriyel tesislerin yer seçiminde, ulaşım sistemlerinin kuruluşunda doğal afet unsuru göz önünde bulundurulmalı, deprem bölgelerinde depreme dayanıklı ve çok katlı olmayan konutlar inşa edilmelidir. Taşkın ve dere yataklarına yerleşmeler kurulmamalı, heyelan ve çığ riski olan alanlardan ulaşım sistemleri geçirilmemelidir.

B. AFETLERİN DAĞILIŞI ve AFETLERDEN KORUNMA YOLLARI

1. Deprem

Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak, geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsması olayına **deprem** denir. Depremler, kabuk tabakasının kırılması veya magmada biriken enerjinin yerin zayıf sahalarından yüzeye çıkmasıyla gerçekleşir. Ayrıca volkanik patlamalar sırasında yada karstik alanlarda mağaraların tavanlarının da çökmesiyle deprem oluşur.

Deprem, insanın hareketsiz kabul ettiği ve güvenle ayağını bastığı toprağın da oynayabileceğini ve üzerinde bulunan tüm yapıların hasar görüp, can kaybına uğratacak şekilde yıkılabileceğini gösteren bir doğa olayıdır.

Yeryüzünde depremlerin yoğun olarak görüldüğü alanlar üç ana kuşak oluşturur. Bunlar; Pasifik Deprem Kuşağı, Akdeniz-Himalaya Deprem Kuşağı ve Atlantik Deprem Kuşağı'dır. Levha sınırında yer alan Japonya, Çin, Filipinler, Endonezya, İran, Pakistan, Türkiye, Yunanistan, İtalya, ABD, Meksika ve Şili'de büyük can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Fay hatlarının fazla olmadığı Kuzey Afrika, Arabistan, Asya'nın kuzey kesimleri, İskandinavya, Kanada ve Amazon Havzası deprem riskinin düşük olduğu alanlardır.

Depremlerin ülkelere verdiği zarar ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklı olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde binalar daha güvenlikli olduğu için can kaybı az olurken, ekonomik zararlar büyük olmaktadır. Geri kalmış ülkelerde ise binalar daha zayıf olduğu için can kaybı çok fazlayken ekonomik kayıplar daha az olabilmektedir.

Örneğin 26 Aralık 2000'de İran'ın Bam kentinde yaşanan 6,5 büyüklüğündeki depremde 26.200 kişi yaşamını yitirdi, 60.000 kişi kayboldu ve 20.000 kişi yaralandı. Ölü sayısının bu kadar fazla olması ilkel koşullar altında yapılan kerpiç evlerin yaygın olmasıydı. 11 Mart 2011'de Japonya'nın Miyagi kentinde yaşanan 9,0 büyüklüğündeki depremde ise 60 kişi ölürken, sonrasında oluşan tsunamide 22.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Deprem sırasında can kaybının az olması binaların deprem standartlarına uygun olarak yapılmasıdır.

Yer sarsıntıları sismograf ile kaydedilir. Deprem'in şiddeti günümüzde Richter ölçeğine göre değerlendirilmektedir. Depremin büyüklüğü ile şiddeti farklı kavramlardır. Aletler depremin büyüklüğünü (Magnitüd) ölçmektedir. Richter ölçeğine göre, en küçük depremlerin aletsel büyüklüğü 1,5 iken en büyüğü 8,5'tir.

Depremin şiddeti ise zemini, yapıları ve insanları etkilemesine göre sınıflandırılmaktadır. Mercalli'ye ait olan bu ölçeğe göre depremin şiddeti 1 ile 12 arasında sınıflandırılır. Mercalli ölçeğine göre deprem farklı zeminler ve yapılarda farklı sonuçlar verebilir. Bu nedenle Mercalli ölçeği kesin bir ölçüm yöntemi değildir.

Depremler önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan yer hareketleridir. Ancak alınacak bazı önlemlerle depremlerin zarar derecesi azaltılabilir.

Richter Ölçeği (Magnitüd)	Mercalli Ölçeği	Deprem
3,4 – 4,2	1 - 3	Hafif
4,3 – 4,8	4 - 5	Orta
4,9 – 6,1	6 - 7	Şiddetli
6,2 – 7,3	8 - 10	Yıkıcı
7,4 +	11 - 12	Afet

Depremden Korunma

a. Depremden Önce

- Acil durum ihtiyaçlarının hazırlanması
- Deprem Tatbikatları
- Mahalle koordinasyon sistemlerinin kurulması
- Aile hazırlık planı
- Aile toplantısı
- Güvenli yer tespiti
- Çıkış yolları
- Buluşma noktaları
- Bölge dışında bağlantı kurulacak şahıslar

b. Deprem Sırasında

- Sakin olun
- Çömelin, kapanın, tutunun
- Tatbikatta öğrendiklerinizi uygulayın

c. Depremden Sonra

- Sakin olun panik yapmayın
- Dökülen tehlikeli maddeleri temizleyin
- Çevrenizde yardımcı olabileceğiniz insanların olup olmadığını kontrol edin

Türkiye'de Depremler

Anadolu'nun kuzeyinde sağ yanal atımlı Kuzey Anadolu Fay Hattı (KAF), doğusunda sol yanal atımlı Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF) ve Ege Bölgesi'nde ise normal faylardan oluşan Batı Anadolu Fay Hattı (BAF) oluşmuştur.

Alp-Himalaya kıvrım kuşağında bulunan Anadolu'nun büyük bir bölümü birinci derece deprem kuşağında yer alır. Bu durum, Anadolu'nun jeolojik gelişimini henüz tamamlamadığını gösterir. Yaklaşık % 60'ı şiddetli deprem riski taşıyan Türkiye coğrafyasında zaman zaman şiddetli depremler meydana gelmektedir. Türkiye'de 1939 Erzincan depreminde 32.962 kişi, 1999 yılında Doğu Marmara depreminde 18.374 kişi, 1944 Gerede depreminde 3959 kişi ve son olarak 2011 Van-Erciş depreminde 604 kişi hayatını kaybetmiştir.

Türkiye'nin fay hatlarıyla parçalanmış olması ve deprem konusundaki bilinçsizlik, yaşanan depremlerde can ve mal kaybının yüksek olmasına neden olmaktadır. Aktif fayların yoğun olduğu alanlarda alüvyal ovalara deprem yönetmeliğine uygun olmayan konutlar inşa edilmektedir.

Can kayıplarını azaltmak için bir an önce hem mülki ve idari yetkililer hem de vatandaşlar harekete geçmelidir.

2. Tsunami

Okyanus ve deniz tabanlarında veya buralara yakın yerlerde meydana gelen, deprem kökenli dev dalgaların kıyıları basmasına **tsunami** denir. Levha sınırlarına yakın yerlerde büyük depremler meydana gelmektedir. Bu deprem sırasında depremin odak noktasına yakın alanlarda su seviyesi yükselirken, kıyıdan sular çekilir.

Daha sonra sular hızla her tarafa doğru yayılır. Su derinliğinin fazla olduğu alanlarda tsunami dalgaları daha hızlı ilerler. Kıyıya geldiğinde dalganın ilerleme hızı azalır ancak yüksekliği artar. Tsunamiler etkili olduğu kıyılarda büyük can ve mal kayıplarına neden olur.

Yakın dönemde Endonezya (2004) ve Japonya (2011)'da yaşanan depremlerden sonra tsunami olayları olmuştur. Endonezya'da 2004'te meydana gelen deprem ve tsunami olayında 283.000 kişi hayatını kaybederken, Japonya'da 2011'de yaşanan deprem ve tsunamide 22.000 kişi yaşamını yitirmiştir.

Türkiye'de Tsunami

Son 3000 yıl içinde Türkiye kıyılarında 90 kadar tsunami oluşmuştur. Özellikle Marmara Denizi kıyılarında etkili olan tsunamilerde dalgalar 3-6 m kadar yükselmektedir.

3. Volkanik Patlamalar

Doğada yerin yapısından kaynaklanan afetlerden biri de volkanlardır. Yüksek sıcaklık ve basıncın etkisi sonucu yerin içindeki kayaçların ergimesiyle oluşan magmanın yükselerek yeryüzüne doğru hareket etmesi ve belli konumlarda lav, kül, su buharı şeklinde püskürmesi olayıdır.

Tarihin her döneminde insanlar volkanlardan etkilenmiştir. Vezüv Yanardağı'nın patlaması sonucunda yaşanan Pompei örneğinde olduğu gibi birçok medeniyet ve şehir volkan külleri altında kalmıştır. Volkanlarla gökyüzüne milyonlarca ton kül, toz ve su buharı taşınmaktadır. Bu da hava ulaşımının engellenmesi yanında, güneş ışınlarının engellenerek sıcaklık değerlerinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca volkanik patlamalarla büyük yer sarsıntıları (depremler) meydana gelir. Dağ zirvelerindeki kar ve buzulların erimesiyle çamur selleri oluşur.

Yeryüzünde 600 kadar aktif volkan vardır. Bunlar zaman zaman püskürerek büyük yıkımlara neden olurlar. Aktif volkanlardan 450 tanesi Büyük Okyanus'un çevresinde yer alırlar. Bu kuşağa Pasifik Ateş Çemberi adı verilir. 1883 yılında Endonezya'da bulunan Krakatoa Volkanı'nda meydana gelen patlamada 30 m yüksekliğinde

bir tsunamiye de neden olmuştur. Japonya, Filipinler, Endonezya, İtalya, İzlanda, Peru ve Şili gibi ülkelerde afetlere neden olan volkanlar bulunmaktadır.

Bu olumsuz yönlerine rağmen volkanların ekonomik yönden pek çok önemi bulunmaktadır. Mineral maden kaynaklarının pek çoğu volkanik bölgelerde oluşmaktadır. Volkanik alanlarda maden suyu temini, termal kaynakların işletimi ve jeotermal enerji üretimi yapılabilmektedir. Kaplıca turizmi, seracılık ve konutların ısıtılması volkanik alanlardan çıkan sıcak su kaynaklarıyla gerçekleştirilir.

Türkiye'de Volkanlar

Türkiye, Akdeniz volkan kuşağı üzerinde yer alır. Bugün için Türkiye'de aktif bir volkan yoktur. Ancak tarihi dönemler içerisinde püskürenler vardır. Manisa'da Kula volkanlarında insan ayak izleri görülmüştür. Nemrut volkanı 1441 ve 1443 yıllarında en son püsküren volkanlarımızdır.

4. Kütle Hareketleri

Kayalardan, döküntü örtüsünden veya topraktan oluşmuş kütlelerin, yerçekiminin etkisiyle yerlerinden koparak yer değiştirmesine **heyelan** denir. Bazı heyelanlar büyük bir hızla gerçekleşir, bazı heyelanlarsa daha yavaş oluşur. Heyelanlar yeryüzünde çok sık meydana gelen, çok yaygın bir kütle hareketi çeşididir ve aşınmada önemli rol oynarlar.

Büyük heyelanlar aynı zamanda topografyada derin izler bırakırlar. Akarsuların vadilerini tıkayarak göl oluşumuna, bu göllerin önündeki setlerden aşan suların şelale oluşturmasına ve heyelan gerisinde göllerin meydana gelmesine sebep olurlar.

Türkiye'de Kütle Hareketleri

Türkiye arazisinin engebeli oluşu, kayaç özellikleri, yerleşmelerin uygun olmayan arazilerde kurulması nedeniyle sık sık can ve mal kayıplarına yol açan heyelanlar görülmektedir. Türkiye'de en çok heyelan Kuzey Anadolu Dağları üzerinde görülür. 17 Mart 2005'te Sivas ili, Koyulhisar ilçesi, Sugözü Köyü'nün Kuzulu Mahallesi'nin yukarı kesimlerinde büyük ölçekli bir heyelan meydana gelmiştir. Bu heyelan sonucunda 15 kişi toprak altında kalarak yaşamını yitirmiştir. Heyelanın ardından cesetlere ulaşılamamıştır. Bu can kayıplarının yanı sıra, köy camisi ile 21 ev toprak altında kalarak tamamen tahrip olmuş ve 375 adet hayvan telef olmuştur.

5. Erozyon

Çeşitli dış güçlerle toprağın verimli kısmının eğimli bölgelerden taşınması ve ova tabanları ile kıyı düzlüklerinde biriktirilmesi olarak tanımlanan erozyon, tarım topraklarının kaybedilmesiyle sonuçlanır. Erozyon doğal bir süreç olmakla beraber, insan faaliyetleriyle şiddetlenebilen veya kontrol edilebilen bir afettir.

Erozyonun oluşmasında eğim koşulları, yanlış arazi kullanılışı, ilkim özellikleri ve yağış şekli, bitki örtüsünün yok edilmesi ve kayaçların özellikleri etkilidir. Erozyon yavaş gerçekleşen ancak büyük zararlara neden olan bir doğal afettir.

Türkiye'de Erozyon

Türkiye arazisinin yüksek oluşu eğimli alanları artırırken, yağışların sağanak halinde olması ve ormanların tahrip edilmesi erozyonla önemli toprakların kaybına ve barajların dolmasına sebep olmaktadır. Türkiye yüz ölçümünün % 86'sında etkili olan erozyonla her yıl milyonlarca ton toprak kaybolmaktadır.

6. Olağanüstü Hava Olayları: Fırtına, Kasırga, Hortum

Rüzgârın yıkım yaratacak şekilde çok güçlü esmesine fırtına denir. Rüzgâr hızının aşırı şiddetlenmesiyle kasırgalar oluşur. Eğer aşırı hızlı rüzgârlar dönen hava sütunları şeklinde yerden gökyüzüne doğru eserse hortumlar meydana gelir. Ülkemizde fırtınalar görülmekle beraber kasırga ve hortumlara rastlanılmaz. Katrina ve Juan kasırgası gibi büyük felaketler Meksika Körfezi ve çevresinde büyük zararlara yol açmaktadır.

Birbirini takip eden kasırgalar kadın ve erkek isimleriyle adlandırılır. Kasırga, tayfun ve siklon aynı anlamlarda kullanılır. Tahrip gücü yüksel olan bu rüzgârlara Amerika'nın batı kıyılarında ve Atlas Okyanusu'nda "hurricane", Büyük Okyanus'ta "tayfun" ve Hint Okyanusu'nda ise "siklon" adı verilir.

Türkiye'de Etkili Olan Rüzgârlar

Türkiye'de kasırga yada hortum gibi rüzgârlar fazla etkili olmaz. Son yıllarda iklim değişikliklerine bağlı olarak kıyılarımızda küçük hortumlar etkili olmaya başlamıştır. Ancak bunlar çok yıkıcı boyutta değildir. Türkiye'de lodos, poyraz, yıldız ve karayel zaman zaman fırtınaya dönüşebilmektedir. Bu rüzgarlar bazen yangınların büyümesine yada sellere neden olabilmektedir.

7. Sel ve Taşkın

Ani ve şiddetli yağışlar ile kar erimeleri sonucu oluşan hızlı akışa sahip sulara **sel** denir. Akarsuyun sahip olduğu akımın artmasıyla taşıdığı su miktarının çevredeki arazilerde göllenmesine de **taşkın** adı verilir. Seller ister büyük nehirlerin kıyısına yerleşmiş, ister dağ yamaçlarında yaşıyor olsun, isterse çöllerde bulunsun her yerdeki insanların rastlayabileceği bir doğa olayıdır. Yerleşilen yerlerdeki çeşitlilik, görülme sıklığını değiştirmekle birlikte, özellikle sel olayını dikkate almadan kurulan altyapılar bu doğa olayının bir faciaya dönüşmesine neden olabilmektedir. Türkiye'de sadece 1995 yılında üç bölgede görülen sel olayı 160 kişinin ölümüne neden olurken, her yıl, can kaybına neden olmayan seller sonucu milyarlarca liralık ekonomik kayıplar yaşanmaktadır. Gelişmiş ülkeler sel riskini en aza indirmek için erken uyarı sistemleri geliştirerek özellikle can kaybını en aza indirmeyi başarmışlardır.

Selin en sık nedeni kuvvetli ve uzun süreli yağıştır. Seller kar erimesi sonucu oluşan kuvvetli akışlar veya drenaj kanallarının tıkanması sonucunda da meydana gelebilir. Günümüzde en yaygın neden ise kuvvetli yağmur fırtınalarında drenaj sistemlerindeki yetersizlik sonucu ana nehir kanallarının tamamen dolmasıyla meydana gelen taşmalarla oluşan sellerdir. Dağlık bölgelerde ise seller kar erimesi veya yağışla birleşen kar suyundan meydana gelir. Çok nadir olarak, barajların çökmesi ve taşmasından kaynaklanan seller de olabilmektedir.

Güneydoğu Asya'daki Muson yağışları nedeniyle Bangladeş'te yaz aylarında sık sık sel ve taşkın felaketleri yaşanmaktadır. Dünya'da selden ölen insanların % 65'i bu ülke vatandaşıdır. Bangladeş'te sel olaylarının sıkça meydana gelmesinde ülke arazisinin

% 80'inin 6 metre ve altındaki yükseltilere sahip olan Ganj ve Brahmapudra nehirlerinin deltası üzerinde yer almasıdır. Bangladeş'te 1998 yılında meydana gelen sel felaketinde 7 milyon ev kullanılmaz hale gelmiş, 25 milyon insan evsiz kalmış ve 2379 kişi yaşamını yitirmiştir.

Türkiye'de Sel ve Taşkınlar

Türkiye'de en çok sel olayları Karadeniz kıyılarında görülür. Özellikle ilkbahar aylarında Karadeniz kıyılarında kar erimeleriyle sel ve taşkın riski artmaktadır. Akarsu havzalarına baktığımızda Meriç ve Asi nehirlerinin yatak eğimleri az olduğu için taşkın riski yüksektir. Sel felaketine Türkiye'ni her yöresinde rastlanılma riski bulunmaktadır.

9 Eylül 2009 tarihinde İstanbul'un Başakşehir ilçesinde yaşanan sel olayıyla Ayamama Deresi taşmıştır. Bu sel sonucunda bir tır garajı ve Basın Ekspres yolu sular altında kalmıştır. Otuz bir vatandaşımız hayatını kaybederken milyonlarca liralık maddi kayıp oluşmuştur.

8. Çığ

Bol miktarda kar yağışının düştüğü dağlık ve engebeli alanlarda kış ve ilkbahar aylarında meydana gelen doğal bir olaydır. Eğimli arazilerde tabakalar halinde birikmiş olan kar kütlelerinin bulunduğu yerden yamaç eğimi yönünde hızla akması olayıdır. Bu olay çığ düşmesi şeklinde adlandırılır.

Çığ felaketinden özellikle dağlık alanlarda dağcılar, avcılar, kayakçılar ve dağ köylüleri etkilenmektedir. Çığ felaketinden korunabilmek için öncelikle risk taşıyan alanları belirlemek, buralara gözlem ve erken uyarı sistemleri kurmak gereklidir. Ayrıca bölge insanını çığ konusunda bilinçlendirmek, riskli yamaçları ağaçlandırmak, çığın yönünü değiştirmeye yarayan bariyer, duvar ve çığ tünelleri inşa etmek bu olayın afete dönüşmesini engelleyebilir.

Türkiye'de Çığ

Çığ felaketlerinde kış turizmi merkezleri, ulaşım sistemleri etkilenmekte, önemli can ve mal kayıpları meydana gelmektedir. Ülkemizin Karadeniz ve Güney Anadolu dağlık kesimlerinde sık sık çığ düşmeleri görülür. Özellikle Bitlis, Bingöl, Hakkari, Tunceli ve Bayburt çığ felaketinden en çok etkilenen illerdir.

9. Orman Yangınları

Orman yangınları birçok yörede ekosistemi tehdit eden bir olaydır. Yangınların yaklaşık % 1'i yıldırım düşmesi, volkanik patlamalar, aşırı sıcaklar, kuraklık gibi doğal nedenlerle meydana gelmektedir. Orman yangınlarının % 99'u insan kaynaklıdır. İnsan kaynaklı yangınlar üzerinde tarla açma yada genişletmek, anız yakılması, cam kırıklarının ormanda bırakılması, sönmemiş izmaritin atılması, yakılan piknik ateşinin söndürülmeden bırakılması gibi ihmal ve kasıtlı olaylar etkili olmaktadır. Yangınlar hem ekonomik hem de ekolojik kayıplara neden olmaktadır.

Orman yangınları, bölgenin iklim özellikleri ile bölgede yaşayan insanların sosyal , kültürel ve ekonomik özelliklerine göre değişebilmektedir. Yangınlar genellikle kurak mevsimde ortaya çıkar. Yangın anında esen güçlü rüzgârlar hem yangının büyümesine neden olurken hem de yangına müdahaleyi zorlaştırmaktadır. Özellikle Akdeniz ve savan iklimi bölgelerinde orman yangınları geniş etkiye sahip olabilmektedir. ABD'de Kaliforniya, Akdeniz kıyıları ve Avustralya'nın güneybatısında her yıl büyük yangınlar meydana gelmektedir.

Türkiye'de Orman Yangınları: Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege Denizi kıyıları yangın riski yüksek olan bölgelerdir. Özellikle yaz aylarında bu bölgede Antalya, Muğla ve İzmir illerinde her yıl 200'den fazla yangın gerçekleşmektedir. Bu illerde makiler ve kızılçam ormanları daha kolay yanabilmektedir.

10. Kuraklık

İnsanları etkileyen en önemli doğal afetlerden biri de kuraklıktır. Kuraklık uzun bir süreç içerisinde yaşanan ve yavaş gelişen bir doğal afettir. Etkileri uzun bir sürede ortaya çıkar ve büyük nüfus kitlelerini etkilenir.

İnsanlık tarihi boyunca büyük kuraklıkların yaşandığı bölgelerde çeşitli kargaşa ve çatışmalar yaşanmış buna bağlı olarak büyük çaplı göçler meydana gelmiştir. Kuraklığın süreklilik göstermesi durumunda çölleşme ortaya çıkmaktadır. Kuraklık yaşanan yerlerde sadece insanlar değil, bitkiler ve hayvanlar da tehlike altında kalır.

2011 yılında Doğu Afrika'da Somali, Kenya ve Etiyopya'da yaşanan kuraklık on milyonu aşkın insanı etkilemiştir. Yaklaşık üç yıldır yağış almayan bölgeden çevredeki ülkelere yüz binlerce insan sığınmıştır.

Türkiye'de Kuraklık: Türkiye'de yarıkurak iklim bölgesinde yer aldığı için yaz kuraklıklarından etkilenmektedir. Ancak zaman zaman büyük kuraklıklarda etkili olur. 1941-1944 yılları, 1977-1979 yılları ve 2008-2009 yıllarında Türkiye'de büyük kuraklıklar yaşanmıştır. Türkiye'de özellikle İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz'de kuraklıklar tehlikeli boyutlara ulaşıp tarım alanlarına zarar verebilmektedir

11. Salgın Hastalıklar

Biyolojik afetlerin başında salgın hastalıklar gelmektedir. Özellikle nüfusun aşırı kalabalık olduğu alanlarda ve mülteci kampları salgın hastalık riskinin yüksek olduğu alanlardır. Orta Çağ'da Avrupa'da veba salgınıyla nüfusun üçte bir hayatını kaybetmiştir. Günümüzde salgın hastalıklar az gelişmiş ülkelerin fazla olduğu Güneydoğu Asya ve Afrika'da daha fazla görülmektedir. Son yıllarda sağlık alanında yaşanan gelişmeler özellikle aşılardaki gelişmeler kolera, çiçek, kızamık gibi birçok hastalığın azalarak dar alanlara sıkışmasına neden olmuştur.

Türkiye'de Salgın Hastalıklar: Türkiye, coğrafi konumundan dolayı salgın hastalıkların yaygın olarak görülebileceği riskli bir bölgede yer almaktadır. Ancak Cumhuriyet döneminde sağlık alanında yaşanan gelişmelerle birçok hastalık kontrol altına alınmıştır.

AKTİF ÖĞRENME

Ünite kazanımlarıyla ile ilgili aşağıdaki konu özetinde boş bırakılan yerleri kavram tablosunda verilen sözcüklerle uygun şekilde tamamlayınız.

1. Can ve mal kaybına neden olan doğal yada beşeri olaylara .... denir.
2. Bazı afetler, başka bir afetin gerçekleşmesine yol açar. Örneğin sel ve su baskınından sonra .... ortaya çıkabilmektedir.
3. ...., mevcut ve olması muhtemel tehlikelerle, çevresel bozulmaların afete dönüşmesini önlemek veya azaltmak amacıyla, afet öncesi, afet sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ile yapılması gereken faaliyetlerin tümüdür.
4. .... sistemleri, meydana gelebilecek afetlerin yol açabileceği zararları en aza indirebilmek amacıyla afet öncesinde çeşitli teknolojiler kullanılarak belirli kurumlar tarafından yayımlanan mesaj veya bildirilerdir.
5. Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak, geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsması olayına .... denir.
6. .... ülkelerde binalar daha güvenlikli olduğu için can kaybı az olurken, ekonomik zararlar büyük olmaktadır.
7. .... ise zemini, yapıları ve insanları etkilemesine göre sınıflandırılmaktadır.
8. Okyanus ve deniz tabanlarında veya buralara yakın yerlerde meydana gelen, deprem kökenli dev dalgaların kıyıları basmasına .... denir.
9. Su derinliğinin .... olduğu alanlarda tsunami dalgaları daha hızlı ilerler.
10. Türkiye'de .... Denizi kıyılarında etkili olan tsunamilerde dalgalar 3-6 m kadar yükselmektedir.
11. Aktif volkanlardan 450 tanesi Büyük Okyanus'un çevresinde yer alırlar bu nedenle bu kuşağa .... denir.
12. Türkiye'de en son püsküren volkan .... Dağı'dır.
13. Kayalardan, döküntü örtüsünden veya topraktan oluşmuş kütlelerin, yerçekiminin etkisiyle yerlerinden koparak yer değiştirmesine .... denir.
14. Türkiye'de en çok heyelan .... Dağları üzerinde görülür.
15. .... un oluşmasında eğim koşulları, yanlış arazi kullanılışı, ilkim özellikleri ve yağış şekli, bitki örtüsünün yok edilmesi ve kayaçların özellikleri etkilidir.
16. Ani ve şiddetli yağışlar ile kar erimeleri sonucu oluşan hızlı akışa sahip sulara ...... denir.
17. Eğimli arazilerde tabakalar halinde birikmiş olan kar kütlelerinin bulunduğu yerden yamaç eğimi yönünde hızla akması olayına ...... denir.

Marmara
Zarar azaltma
Nemrut
tsunami
Gelişmiş
Zarar azaltma
Pasitif Ateş Çemberi
Erozyon
çığ
afet
deprem
salgın hastalıklar
sel
Kuzey Anadolu
Depremin şiddeti
Erken uyarı
fazla

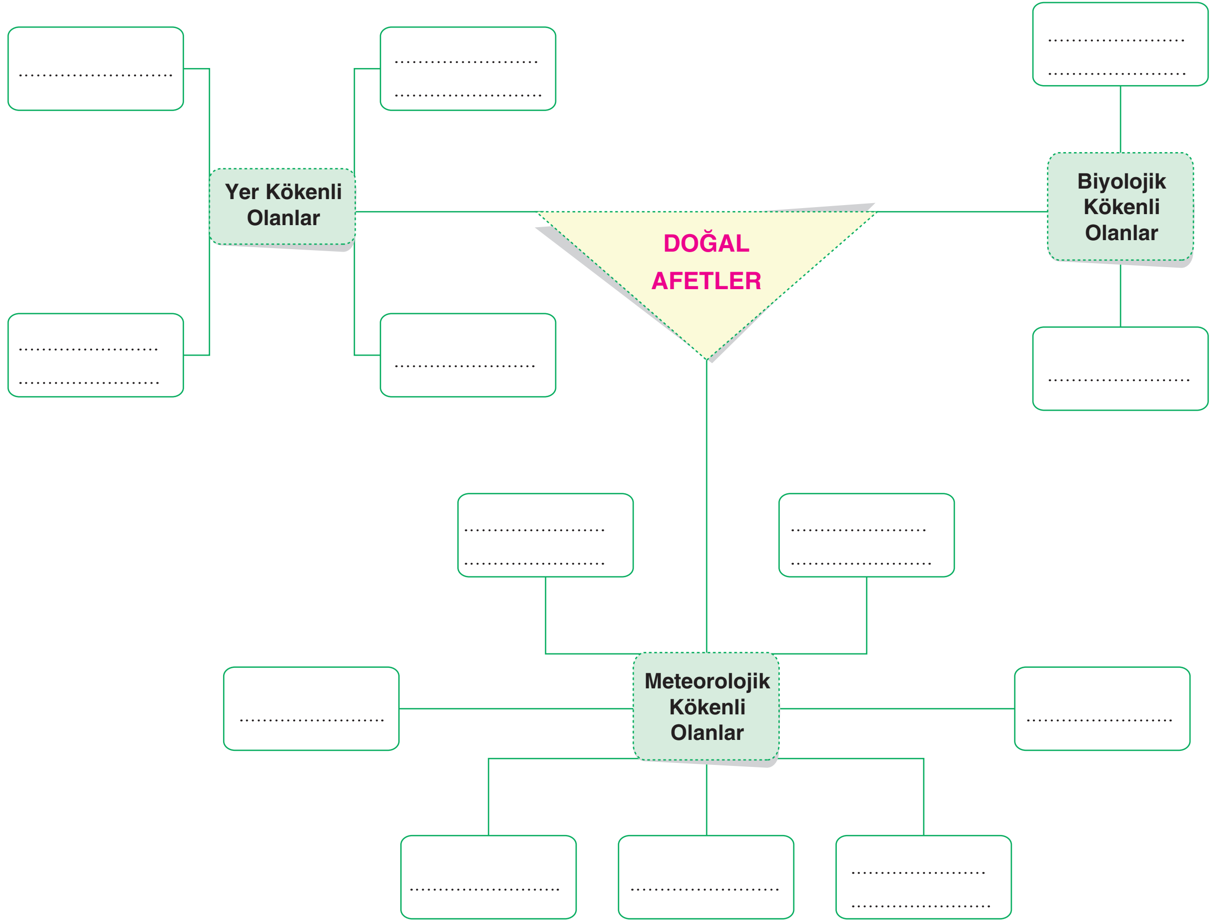

1 **Aşağıdaki tabloda verilen depremden korunma yöntemlerinin ne zaman uygulanacağını tabloya işaretleyerek belirtiniz.**

	Depremden Korunma Yolları	Depremden önce	Deprem anında	Depremden Sonra
1	Sağlam bir masa, sıra, mobilya veya kapı kasasının altına girilerek başın korunması			
2	Kırılabilecek eşyaların konulduğu mutfak dolabı, vitrin, vb. dolaplara sağlam kilitlerin takılması			
3	Çevredeki yaralılara ilk yardım için müdehale edilmesi			
4	Köprü, üst geçit ve tünellerden olabildiğince uzak durulması			
5	Yerleşim alanlarının zemininin yapısal özelliklerine göre kurulması			
6	Enkaz ve yakıntılar arasında, cadde ve sokaklarda gelişigüzel dolaşılmaması			
7	Pencere, balkon ve asansörlerden uzak durulması			
8	Artçı sarsıntılar nedeniyle, yetkililer izin vermedikçe konutların içine girilmemesi			
9	İletişim araçlarını ve yolları ihtiyaç olmadan kullanmamak			
10	Binaların dayanıklı, hafif ve esnek malzemeler kullanılarak inşa edilmesi			

2 **Aşağıda doğal afetlerle ilgili verilen şemada boş bırakılan kutucukları uygun kelimeleri seçerek tamamlayınız.**

- Çığ
- Tsunami
- Dolu
- Orman yangını
- Deprem
- Böcek istilası
- Kütle hareketleri
- Tropikal siklonlar
- Kuraklık
- Volkanik patlama
- Erozyon
- Salgın hastalıkları
- Sel ve su taşkınları

3

Aşağıda Türkiye'de bazı doğal afet türleri ve bu doğal afetlere neden olan bazı doğal ve beşeri nedenler verilmiştir. Bunları uygun şekilde eşleştiriniz.

1. Aktif fay hattı üzerinde bulunma
2. Eğimli arazi yapısı
3. Uzun ve kurak geçen yaz mevsimi
4. İlkbahardaki kar erimeleri
5. Ani ve aşırı yağışlar
6. Aşırı kar yağışı
7. Dere yataklarının yerleşime açılması
8. Yamaç dengesinin bozulması
9. Yüksek ses ve titreşimler
10. Killi tabakaların varlığı
11. İhmalkarlık
12. Zemin yapısına uymayan yapılaşma

DEPREM ....

HEYELAN ....

ORMAN YANGINI ....

SEL ....

ÇIĞ ....

4

Aşağıda verilen ülkelerde yaygın olarak görülebilen meteorolojik kökenli doğal afetleri, verilen afet türleri arasından seçerek belirtiniz.

1 Orman yangını
2 Çığ
3 Kasırga
4 Sel ve su taşkını
5 Kuraklık

BANGLADEŞ ....

ABD ....

FİLİPİNLER ....

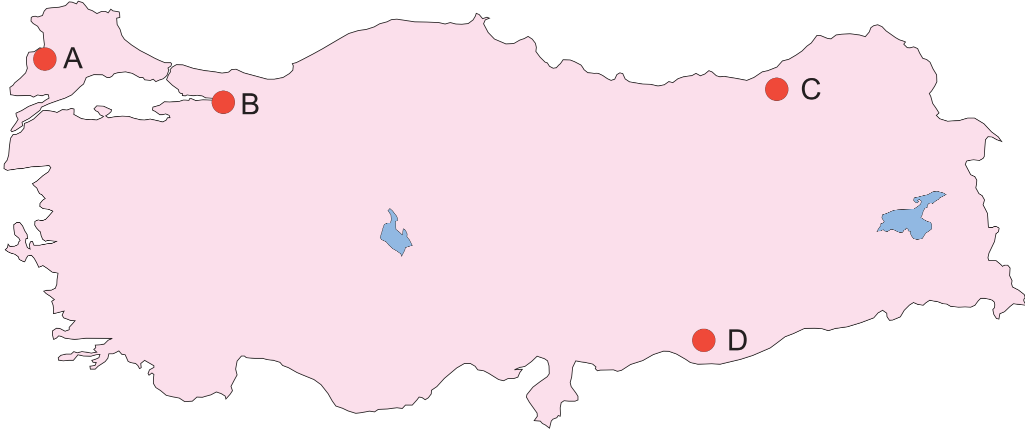
TÜRKİYE ....

JAPONYA ....

KANADA ....

En geniş anlamı ile insanlara zarar veren olaylara doğal afet denir. Başka bir ifade ile can ve mal kaybına yol açan doğal olaylardır. Afetin ilk özelliği doğal olması, ikincisi can ve mal kaybına neden olması bir diğeri ise çok kısa zamanda meydana gelmesi ve son olarak da başladıktan sonra insanlar tarafından engellenememesidir. Bazı afetlerin yeryüzünün nerelerinde daha çok olduğu bilinmektedir. Örneğin deprem, heyelan, çığ, sel, don ve bazı afetlerin sonuçları depremde olduğu gibi doğrudan ve hemen ortaya çıkar. Ama kuraklıkta olduğu gibi bazılarının sonuçları ise uzun bir zaman sonra ve dolaylı olarak görülür. Türkiye'de birçok jeolojik yada klimatik kökenli afet görülür.

1. **A ile gösterilen bölgede görülecek doğal afeti ve bu afetin görülme nedenini belirtiniz.**

   ....
   ....

2. **B ile gösterilen bölgede görülecek doğal afeti ve bu afetin görülme nedenini belirtiniz.**

   ....
   ....

3. **C ile gösterilen bölgede görülecek doğal afeti ve bu afetin görülme nedenini belirtiniz.**

   ....
   ....

4. **D ile gösterilen bölgede görülecek doğal afeti ve bu afetin görülme nedenini belirtiniz.**

   ....
   ....

1 PEKİŞTİRME TESTİ

1. Toprak tabakasının ana kaya ile birlikte yer değiştirmesi olayına heyelan denir.

Bu olayda;

I. Eğim

II. Bitki örtüsü

III. Kayanın cinsi

IV. Ortalama yükselti

gibi faktörlerden hangilerinin etkisi daha fazladır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) II ve III E) III ve IV

2. Yeryüzünde depremlerin dağılışı uzun ve dar kuşaklar boyunca uzanmaktadır. I. kuşak Büyük Okyanus'u çevreleyen deprem kuşağıdır (%81). II. kuşak Avrupa ve Asya arasında Alp – Himalaya kıvrım kuşağı üzerindedir (%17). III. kuşak ise Atlas Okyanusu ortasındaki sırtlar boyunca uzanmaktadır (%2).

Buna göre, açıklamadaki büyük deprem kuşaklarında bulunan yerlerle ilgili aşağıda yapılan eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

	I	II	III
A)	Filipinler	Rusya	Hawaii
B)	Japonya	İtalya	İzlanda
C)	Yeni Zelenda	Türkiye	İngiltere
D)	Türkiye	Japonya	İzlanda
E)	Japonya	Yunanistan	İtalya

3. Aşağıdakilerden hangisi bir bölgedeki kuraklıktan etkilenmez?

A) Göl seviyeleri

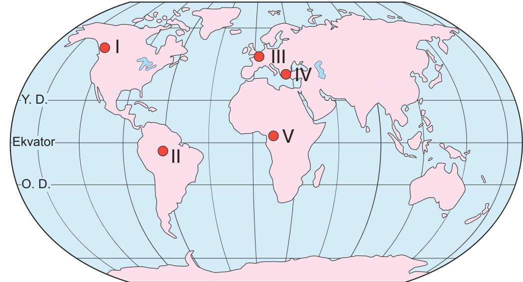
B) Tarım ürünlerinin çeşidi

C) Akarsuların su seviyesi

D) Tarımsal üretimdeki verimlilik

E) Fay hatlarının konumu

4. Çeşitli nedenlerle ortaya çıkan orman yangınları büyük tahribatlara yol açmaktadır. Yıllık yağış miktarı fazla ve rejimi düzenli olan yerlerde tahrip olan ormanlık alanlar kendilerini kısa bir süre içinde yenileme şansına sahiptir.

Buna göre, haritada numaralandırılmış taralı bölgelerden hangisinde yaşanabilecek bir orman yangını sonrası sonuç yukarıdaki gibi olmaz?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Her yıl doğal afetlerden dolayı milyonlarca insan etkilenmekte 50 ile 100 milyar dolar arasında maddi kayıp yaşanmaktadır. Jeolojik ve meteorolojik kaynaklı doğal afetlerin büyük kısmı ölümlere neden olmaktadır. Bu durum tüm kıtalar dengeli sonuçlar ortaya çıkarmamaktadır. 1990-2003 yılları arasında meydana gelen doğal afetlerin %43'ü, doğal afetlerden meydana gelen ölümlerin %80'ni yalnızca bir kıtada meydana gelmiştir.

Doğal afetlerin <u>en etkili</u> olduğu bu kıta aşağıdakilerden hangisidir?

A) Avrupa B) Afrika C) Asya
D) Okyanusya E) Kuzey Amerika

6. Aşağıda Türkiye'de yüzyıl içerisinde doğal afete dönüşen olayların oranları verilmiştir.

Doğal afet	Oranı
Deprem	% 61
Heyelan	% 15
Sel ve taşkın	% 14
Kaya düşmesi	% 5
Orman yangını	% 4
Çığ	% 1

Sadece bu tabloya bakılarak Türkiye için aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi <u>yapılamaz</u>?

A) Jeolojik kökenli afetlerin oranı daha fazladır.
B) Afetlerin bir kısmının oluşmasında iklim olayları etkili olmuştur.
C) Ülke topraklarının bir bölümü faylar üzerinde yer almaktadır.
D) En çok can kaybı depremlerde yaşanmıştır.
E) Yüksek ve eğimli alanları bulunmaktadır.

7. Türkiye'de;

- Yıldız Dağları
- Mardin Eşiği
- Taşeli Platosu

gibi masif alanlar deprem risklerini diğer alanlar kadar yüksek değildir.

Bu alanlarda deprem risklerinin düşük olmasında;

I. Birinci Jeolojik Zaman'a ait oluşumlar olmaları
II. Fay hatlarından uzak olmaları
III. Kıyıdan uzak alanlar olmaları
IV. Yüksek ve eğimli yer şekilleri olmaları

özelliklerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

8. I. Doğu Karadeniz
II. Teke Yarımadası
III. Tuz Gölü Havzası

Yukarıdaki alanların en sık yaşadıkları doğal afetler aşağıdakilerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

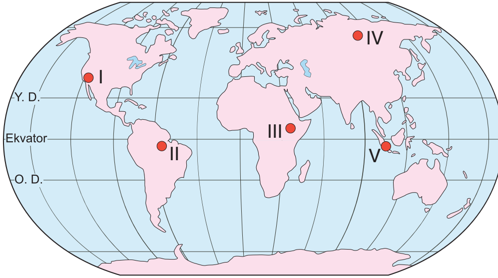
	I	II	III
A)	Erozyon	Deprem	Heyelan
B)	Deprem	Heyelan	Kuraklık
C)	Heyelan	Erozyon	Kuraklık
D)	Heyelan	Kasırga	Deprem
E)	Kuraklık	Kasırga	Deprem

ÇAP

2 PEKİŞTİRME TESTİ

1. Yer yapısının kırıklı olduğu yerlerde depremler yaygın olarak görülmektedir.

Buna göre, yukarıdaki haritada numaralarla gösterilen taralı alanların hangileri depremlerin yaygın olduğu yerlerden değildir?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV D) III ve V E) IV ve V

2. Şiddetli rüzgarlar ve kasırgalar klimatolojik karakterli ekstrem olaylardan biridir. Can ve mal kaybına neden olan bu fırtınalar, yılın belli dönemlerinde ve belli bölgelerde ortaya çıkmaktadır.

I. Gine Körfezi kıyıları
II. Güneydoğu Asya Adaları
III. Florida kıyıları
IV. Adriyatik kıyıları

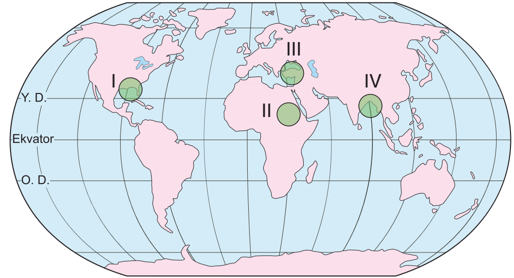
Yukarıda verilen bölgelerden hangisinde kasırgalara rastlanmaz?

A) Yalnız III B) Yalnız IV C) I ve II D) I, II ve III E) II, III ve IV

3. Heyelanların kısa aralıklarla etkili olduğu bir bölgenin özelliklerinden biri olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

A) Arazinin engebeli olması
B) Kil tabakalarının yaygın olması
C) Üstte geçirimli, altta geçirimsiz tabaka olması
D) Bozkır bitki örtüsünün yaygın olması
E) Tabakaların bölgenin eğim doğrultusunda sıralanması

4. Aşağıdaki haritada, bazı alanlar taralı olarak gösterilmiştir.

Bu alanların doğal özellikleri göz önüne alındığında en etkili olan doğal afetler aşağıdakilerden hangisinde gösterilmiştir?

	Kasırga	Kuraklık	Deprem	Sel
A)	I	II	III	IV
B)	I	IV	III	II
C)	II	I	III	IV
D)	III	IV	I	II
E)	IV	III	II	I

ÇAP

5. **Aşağıdakilerden hangisi, bir yerde erozyona neden olan faktörlerden değildir?**

A) Yanlış arazi kullanımı

B) Bitki örtüsünün tahribatı

C) Yer şekillerinin sade olması

D) Ani sağanak yağışların yaşanması

E) Toprağı oluşturan materyalin gevşek olması

6. Bazı doğal afetlerin oluşmasında veya zararlarının artmasında klimatik ve jeomorfolojik etkenler ön plandadır.

I. Kuzey Anadolu Fay hattında depremlerin sık yaşanması

II. Kıyı Ege ve Akdeniz ormanlarında yangınların sık yaşanması

III. Doğu Karadeniz'de heyelan olaylarının sık yaşanması

IV. Kuzeydoğu Anadolu'da çığ olaylarına sıklıkla rastlanması

Buna göre yukarıdakilerden hangilerinin oluşumunda klimatik ve jeomorfolojik faktörler birlikte etkili olmuştur?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

7. Türkiye'de orman varlığının en fazla olduğu yer Karadeniz iklim bölgesi iken orman yangınlarına daha çok Akdeniz iklim bölgesinde rastlanmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun temel nedenidir?

A) Tarımsal faaliyetlerin daha fazla olması

B) Yer şekillerinin daha fazla eğimli olması

C) Ormanlık alanların daha sık olması

D) Yaz kuraklığının daha fazla olması

E) Ormanların daha fazla çamlardan oluşması

8. Kasırgalara Hint Okyanusu'nda siklon, Büyük Okyanus'ta tayfun, Meksika Körfezi'nde hurricane, Güney Amerika'da tornado, Filipinlerde baguio ve Avustralya'da willy willy adı verilir. Ancak bu tip doğal afetlere Türkiye kıyılarında rastlanmamaktadır.

Buna göre, Türkiye'de bu tip doğal afetlere rastlanmamasında;

I. Okyanuslara kıyısının bulunmaması

II. Yer şekillerinin yüksek ve engebeli olması.

III. Tropikal kuşakta bulunmaması

IV. Yarımada şeklinde olması

gibi hangi özelliklerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

NÜFUS

Sınırları belli bir alanda belli bir anda yaşayan insan sayısına nüfus denir.

Nüfus sayımlarıyla, nüfustaki değişimler, cinsiyet yapısı, eğitim durumu, yaş yapısı, işsizlik oranı, çalışan nüfusun sektörlere dağılımı, kır-kent nüfus oranı gibi bilgilere ulaşılır.

Nüfusun yapısal özellikleri sosyal ve ekonomik olarak ikiye ayrılabilir. Nüfusun sosyal özellikleri arasında cinsiyet yapısı, doğurganlık oranı, ölüm oranı, yaş guruplarına dağılımı, eğitimi, ortalama yaşam süresi, kır-kent oranı yer alırken, ekonomik özellikler arasında, çalışanların oranı, sektörlere dağılımı, işsizlik oranı, beslenme, bağımlı nüfus ve kişi başına düşen milli gelir bulunur.

Genel olarak dünya nüfusu içinde kadın ve erkek oranı birbirine yakındır. Bugün dünya nüfusunun % 50.45'i erkek, % 49.55'i kadınlardan oluşur.

Ortalama ömür ülkelerin gelişmişlik seviyesiyle doğru orantılı olarak değişir. 2017 verilerine göre ortalama yaşama umudu 72 yıldır.

0-14 yaş grubu çocuk, 15-64 yaş grubu yetişkin ve 65 yaş ve üzeri ise yaşlı nüfustur. Çocuk nüfusa genç bağımlı nüfus, yaşlı nüfusa yaşlı bağımlı nüfus ve yetişkinlere ise aktif nüfus denir.

Gelişmiş ülkelerde doğurganlık oranı düşükken, geri kalmış ülkelerde bu oran daha yüksektir. Sağlık ve beslenme alanında yaşanan gelişmeler son yıllarda ölüm oranının azalmasına ve ortalama ömrün artmasına neden olmuştur.

Doğum oranları ölüm oranlarından fazla olmasıyla gerçekleşen artışa doğal nüfus artışı denir. Doğal nüfus artışına göçlerinde eklenmesiyle gerçekleşen artışa ise gerçek nüfus artışı denir.

Bugün dünya nüfusunun % 54'ü kentlerde, % 46'sı kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. Gelişmiş ülkelerde kentli nüfus oranı yüksekken, geri kalmış ülkelerde kır nüfusu oranı fazladır.

Bugün dünya nüfusunun yarısı hizmet sektöründe çalışırken, diğer yarısı sanayi ve tarım sektöründe çalışmaktadır.

Günümüzden iki milyon yıl önce insanların alet yapımını keşfetmesiyle nüfusta birinci sıçrama dönemi yaşanmıştır. Dünya nüfusundaki ikinci sıçrama günümüzden 10.000 yıl önce insanların bitkileri kültüre alıp hayvanları evcilleştirerek yerleşik hayata geçmeleridir. Üçüncü sıçrama Sanayi Devrimi'yle gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi zenginliğin artmasını, beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesini sağlamıştır.

Nüfus dağılışı üzerinde doğal, beşeri ve tarihi etmenler etkili olmaktadır. Bir bölgenin nüfuslanmasını zorlaştıran doğal etmenler arasında, iklim, yer şekilleri, toprak yapısı, kara ve denizlerin dağılışı ve su kaynakları vardır.

Bir bölgenin yoğun nüfuslanmasına etkili olan beşeri etmenler içinde tarihi faktörler, tarım, sanayi, madencilik, turizm, ulaşım ve ticaret bulunur.

Dünya nüfusu kıtalara eşit dağılmamıştır. Dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ı Asya, %16'sı Afrika, %10'unu Avrupa, % 8.5'u Güney Amerika, % 4.8'i Kuzey Amerika ve %0,5'i Okyanusya'da yaşar.

Nüfus piramidi, bir yerin nüfus özelliklerini göstermeye yarayan bir çeşit grafiktir. Ülkelerin nüfusları piramidin şekline göre, gelişen (1. ve 2. tip), gerileyen (3. tip), durağan (4. tip) ve orta (5. tip) olmak üzere dörde ayrılır. Bir ülkenin nüfus piramitleri zaman içinde değişiklik gösterilebilir.

TÜRKİYE'NİN NÜFUSU

Türkiye nüfusu da sürekli bir değişim ve artış içindedir. Nüfus artışı hızını kaybetmekle birlikte halen sürmektedir. Nüfus artışları belirli aralıklarla yapılan nüfus sayımlarıyla belirlenmektedir.

Osmanlı Devleti döneminde ilk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmut döneminde yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde, 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında ülke nüfusunun 13.6 milyon civarında olduğu görülmüştür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 1927'de 13,6 milyon olan Türkiye nüfusu 1985 yılında 50,6 milyona ulaşmış ve 2017 yılında ise 80.8 milyon olmuştur.

Türkiye nüfusunun % 23.7'si 0 – 14 yaş arasındaki çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye nüfusunun % 68'i 15 – 64 yaş gurubu içerisindeki yetişkinlerden oluşmaktadır. Türkiye nüfusunda 65 yaş ve üzerindeki yaşlı nüfus oranı % 8.3'dür.

Türkiye'nin İstanbul, Kocaeli ve İzmir gibi göç alan merkezlerinde erkek nüfus oranı daha fazlayken, Ardahan, Kars ve Gümüşhane gibi göç veren merkezlerinde kadın nüfusu daha fazladır.

2017 sayımlarına göre Türkiye nüfusunun % 50,2'si erkeklerden oluşurken % 49,8'i kadınlardan oluşmaktadır.

Çalışan nüfusun sektörel dağılımına baktığımızda Türkiye'de çalışan nüfusun % 54.3'ü hizmet, % 19.4'ü tarım ve % 26.3'ü sanayi ve inşaat sektöründe çalışmaktadır.

GÖÇLER VE EKONMİK FAALİYETLER

İnsanların farklı nedenlerle, yaşadıkları yerden ayrılarak başka yerlere yerleşmelerine göç denir.

Göçler şekil, mesafe ve süre bakımından farklılıklar gösterir. Göçler itici ve çekici faktörler etkili olmaktadır.

Göçler şekil bakımından iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılır. Süre bakımından göçler mevsimlik ve sürekli göçler olarak ikiye ayrılabilir.

Türkler Orta Asya'da yaşanan kuraklığa bağlı olarak göç ederek dünyanın dört bir tarafına dağılmıştır.

Dördüncü yüzyılda Orta Asya'dan yayılan göç dalgasıyla Avrupa'ya doğru başlayan göç, kavimler göçüne neden olmuştur.

Pusulanın icadı ve açık denizlere dayanıklı gemilerin inşa edilmesiyle Avrupalı denizciler dünyada yeni yerleri keşfederek, doğal kaynaklarından yararlanmak için buralara gidip yerleştiler.

Sınır değişikliklerinin yaşandığı ülkeler arasında insanların karşılıklı olarak yer değiştirmesine mübadele göçleri denir.

Bir ülkenin eğitimli insan gücünün çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmesine beyin göçü denir.

Bir ülkenin ihtiyaç duyduğu iş gücünü iş bulma sorunu olan başka bir ülkenin insanlarıyla karşılaması amacıyla bu ülkelerden iş gücü kabul etmesine işçi göçü denir.

Savaşlar ya da siyasi baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlara mülteci (sığınmacı) denir.

Doğal afetler de çeşitli ülkelerde göçlere neden olmaktadır. Deprem, volkanik faaliyet, sel, heyelan, tropikal fırtına, tsunami, kuraklık ve iklim değişmeleri göçlere neden olabilmektedir.

Göç veren yerlerde ilk önce nüfus artış hızı yavaşlar, sonra durur ve sonunda nüfus azalmaya başlar. Göç veren yerlerde bu duruma bağlı olarak okul ve sağlık ocağı gibi kamu yatırımları atıl kalır. Evler boşalır, tarım arazileri ve meralar işlenmez.

EKONOMİK FAALİYETLER

Birincil faaliyetler insanlığın en eski ekonomik faaliyetleri arasında yer alan tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, balıkçılık gibi, doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen faaliyetler yer alır.

İkincil faaliyetler, birincil faaliyetlerle elde edilen ham maddelerin işlenerek kullanılabilecek hale getirildiği sanayi faaliyetleri bu guruptadır.

Hizmet sektörü olarak da bilinen üçüncül faaliyetler, eğitim, sağlık, ulaşım, ticaret, turizm, bankacılık, pazarlama, sigortacılık, basım-yayın, avukatlık, muhasebe gibi, doğadan ürün elde edilmeyen ve atölye ya da fabrikada üretim yapılmayan faaliyetlerdir.

Dördüncül faaliyetler, üçüncül faaliyetlerle benzer olmakla beraber, donanım-yazılım hizmetleri, çevrimiçi hizmetler, reklam yayıncılığı,

grafik tasarımı, ağ (network) uzmanlığı, danışmanlık ve rehberlik gibi, hizmetler sektörünün daha ileri düzeydeki faaliyetlerini kapsar.

Beşincil faaliyetler, dördüncül faaliyetlerden elde edilen bilgileri işlemeye, karar vermeye ve yürütmeye dayalı sektördür. Kamu-özel sektör yöneticiliği, icra kurulu başkanlığı ile ülke yönetimi bu guruptadır.

Ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerde çalışan insan sayısı ülkeden ülkeye değişir. Çalışan nüfusun sektörlere göre dağılışı bir ülkenin kalkınmışlık düzeyi hakkında bilgi verir. Gelişmiş ülkelerde çalışan nüfus oranı fazlayken, geri kalmış ülkelerde bu oran daha düşüktür.

ULUSLARARASI ULAŞIM SİSTEMLERİ

Haberlerin, eşyaların ve insanların çeşitli alanlar arasındaki taşınmasına ulaşım denir.

Ulaşımın gelişmesi ülkelerin kalkınmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Ulaşımın geliştiği alanlarda sanayi, ticaret ve turizm de gelişme göstermektedir.

Ulaşım sistemlerinin gelişmesinde Sanayi Devrimi'nin de büyük bir etkisi olmuştur. Hem ham maddenin taşınması, hem de mamul maddelerin pazarlara gönderilmesi için güçlü bir ulaşım sistemine gerek vardır.

Bilinen en eski ve yaygın ulaşım şekli kara yoludur. İnsanlar avcı ve toplayıcı iken hayvanları takip ederken patikaları kullanmışlardır. Ancak tekerlekli araçların ortaya çıkmasıyla kara yolları gelişmeye başladı.

Modern kara yolları 1800'lü yıllarda İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Dış etkenlerin bozucu etkisine karşı sıkıştırılan zemin beton yada asfaltla kaplanarak ilk modern yollar geliştirildi. En yoğun kara yolu ağları Japonya, Batı Avrupa ülkeleri ve ABD'de bulunmaktadır.

Bir ülkenin limanları arasında, ulusal kara suları içerisinde ve ülkeler arasında uluslararası deniz ve okyanuslarda büyük limanlar arasında her türlü deniz taşıtıyla gerçekleştirilen ulaşım şekline deniz taşıması ya da deniz yolculuğu denir. Kara yolu ağı gibi deniz yolları da dünyanın belli başlı deniz ve kanalları çevresinde yoğunlaşmıştır.

Deniz yolları kara yollarından sonra gelişme gösteren bir ulaşım şeklidir. Daha çok yük taşımacılığında kullanılan deniz yolları bir seferde büyük miktarda yük taşınabilmesi ve işletme masraflarının diğer ulaşım sistemlerine göre daha ucuz olması nedeniyle tercih edilen bir ulaşım sistemidir.

Dünya üzerindeki önemli deniz yolu güzergahlarına baktığımızda en önemlisinin Kuzey Atlantik Yolu olduğu söylenebilir.

Demir yolları kara yollarına göre daha düşük maliyetli yük ve yolcu taşımacılığına imkân vermektedir. Deniz yoluyla karşılaştırıldığında ise taşıma kapasitesi oldukça düşük, ulaşım maliyeti yüksektir.

İlk demir yolu hattı 1830 yılında Manchester ile Liverpool arasında seferlere başlamıştır. Japonların 1964'de, Fransızların 1981'de başlattıkları saatteki hızı 300 km'yi geçen hızlı trenlerle demir yollarının önemi tekrar artmaya başlamıştır.

Kuzey Amerika demir yollarının en geliştiği alandır. Avrupa'nın kuzeybatısında demir yolu ulaşımı hız, kapasite ve ağ yoğunluğu açısından oldukça gelişmiştir.

Diğer ulaşım yollarına göre yeni olmasına karşın en hızlı gelişen ulaşım şekli hava yoludur. 1930'lu yıllarda sivil havacılık da gelişmeye başlamıştır.

ABD hava ulaşımı bakımından en gelişmiş ülkedir. Kuzey Amerika'dan sonra Batı Avrupa, Japonya, Çin ve bazı Güneydoğu Asya ülkeleri gelmektedir.

Hava yollarının yolculuk için tercih edilmesindeki en önemli faktör hız ve diğer ulaşım sistemlerine göre ölüm riskinin daha düşük olmasıdır.

Günümüzde maden cevherleri ve maden kömürü de dâhil, çeşitli maddeler borularla taşınıyorsa da, asıl yükü petrol ve doğal gaz oluşturur.

Boru hatlarının ilk kurulum maliyeti yüksek olmasına rağmen işletme maliyeti çok düşüktür. Bu nedenle arz ve talebin sürekli olduğu alanlarda inşa edilmektedir.

Doğal gaz boru hatları, petrol boru hatlarının da geliştiği, ABD ve Rusya'da yoğunluk kazanmıştır; doğal gaz kullanımının artmasıyla Avrupa'da da gelişmiştir.

AFETLER

Afetler; en geniş anlamda insanlara zarar veren olaylardır. Başka bir ifadeyle can ve mal kaybına yol açan doğal olaylardır. Afetin ilk özelliği doğal olması, ikincisi can ve mal kaybına neden olması, bir diğeri çok kısa zamanda meydana gelmesi ve son olarak da başladıktan sonra insanlar tarafından engellenememesidir.

Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak, geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsması olayına deprem denir.

Yeryüzünde depremlerin yoğun olarak görüldüğü alanlar üç ana kuşak oluşturur. Bunlar; Pasifik Deprem Kuşağı, Akdeniz-Himalaya Deprem Kuşağı ve Atlantik Deprem Kuşağı'dır.

Alp-Himalaya kıvrım kuşağında bulunan Anadolu'nun büyük bir bölümü birinci derece deprem kuşağında yer alır. Yaklaşık % 60'ı şiddetli deprem riski taşıyan Türkiye coğrafyasında zaman zaman şiddetli depremler meydana gelmektedir.

Okyanus ve deniz tabanlarında veya buralara yakın yerlerde meydana gelen, deprem kökenli dev dalgaların kıyıları basmasına tsunami denir. Yakın dönemde Endonezya (2004) ve Japonya (2011)'da yaşanan depremlerden sonra tsunami olayları olmuştur.

Son 3000 yıl içinde Türkiye kıyılarında 90 kadar tsunami oluşmuştur.

Yeryüzünde 600 kadar aktif volkan vardır. Bunlar zaman zaman püskürerek büyük yıkımlara neden olurlar. Aktif volkanlardan 450 tanesi Büyük Okyanus'un çevresinde yer alırlar. Bu kuşağa Pasifik Ateş Çemberi adı verilir.

Türkiye, Akdeniz volkan kuşağı üzerinde yer alır. Bugün için Türkiye'de aktif bir volkan yoktur.

Türkiye arazisinin engebeli oluşu, kayaç özellikleri, yerleşmelerin uygun olmayan arazilerde kurulması nedeniyle sık sık can ve mal kayıplarına yol açan heyelanlar görülmektedir. Türkiye'de en çok heyelan Kuzey Anadolu Dağları üzerinde görülür.

Erozyonun oluşmasında eğim koşulları, yanlış arazi kullanılışı, ilkim özellikleri ve yağış şekli, bitki örtüsünün yok edilmesi ve kayaçların özellikleri etkilidir.

Türkiye arazisinin yüksek oluşu eğimli alanları artırırken, yağışların sağanak halinde olması ve ormanların tahrip edilmesi erozyonla önemli toprakların kaybına ve barajların dolmasına sebep olmaktadır.

Rüzgârın yıkım yaratacak şekilde çok güçlü esmesine fırtına yada kasırga denir. Ülkemizde fırtınalar görülmekle beraber kasırga ve hortumlara rastlanılmaz. Katrina ve Juan kasırgası gibi büyük felaketler Meksika Körfezi ve çevresinde büyük zararlara yol açmaktadır.

Ani ve şiddetli yağışlar ile kar erimeleri sonucu oluşan hızlı akışa sahip sulara sel denir. Akarsuyun sahip olduğu akımın artmasıyla taşıdığı su miktarının çevredeki arazilerde göllenmesine de taşkın adı verilir.

Türkiye'de sadece 1995 yılında üç bölgede görülen sel olayı 160 kişinin ölümüne neden olurken, her yıl, can kaybına neden olmayan seller sonucu milyarlarca liralık ekonomik kayıplar yaşanmaktadır.

Eğimli arazilerde tabakalar halinde birikmiş olan kar kütlelerinin bulunduğu yerden yamaç eğimi yönünde hızla akmasıyla çığ oluşur.

Ülkemizin Karadeniz ve Güney Anadolu dağlık kesimlerinde sık sık çığ düşmeleri görülür. Özellikle Bitlis, Bingöl, Hakkari, Tunceli ve Bayburt çığ felaketinden en çok etkilenen illerdir.

Orman yangınlarının % 99'u insan kaynaklıdır. Türkiye'de özellikle Akdeniz ve Ege Denizi kıyıları yangın riski yüksek olan bölgelerdir. Özellikle yaz aylarında bu bölgede Antalya, Muğla ve İzmir illerinde her yıl 200'den fazla yangın gerçekleşmektedir.

İnsanları etkileyen en önemli doğal afetlerden biri de kuraklıktır. Kuraklık uzun bir süreç içerisinde yaşanan ve yavaş gelişen bir doğal afettir. Etkileri uzun bir sürede ortaya çıkar ve büyük nüfus kitlelerini etkilenir.

Türkiye'de yarıkurak iklim bölgesinde yer aldığı için yaz kuraklıklarından etkilenmektedir. Ancak zaman zaman büyük kuraklıklarda etkili olur. 1941-1944 yılları, 1977-1979 yılları ve 2008-2009 yıllarında Türkiye'de büyük kuraklıklar yaşanmıştır.

Biyolojik afetlerin başında salgın hastalıklar gelmektedir. Özellikle nüfusun aşırı kalabalık olduğu alanlarda ve mülteci kampları salgın hastalık riskinin yüksek olduğu alanlardır. Orta Çağ'da Avrupa'da veba salgınıyla nüfusun üçte bir hayatını kaybetmiştir.

İyi bir başlangıç, yarı yarıya başarı demektir.
Andre Gide

1 ACEMİ TEST

1. Roma, Çin ve Mezopotamya tarihteki ilk nüfus sayımlarının yapıldığı alanlardır.

   Bu sayımların yapılmasında;

   I. Askere alınacak nüfusun belirlenmesi
   II. Vergi verecek nüfusun belirlenmesi
   III. Tarımsal üretim miktarının belirlenmesi
   IV. Nüfusun cinsiyet yapısının belirlenmesi

   gibi amaçlardan hangileri temel alınmış olabilir?

   A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2. Aşağıdaki tabloda, bazı ülkelerin doğum ve ölüm oranları verilmiştir.

	Doğum Oranı (‰)	Ölüm Oranı (‰)
Çin	21	7
Fransa	13	10
Kenya	47	10

   Tablodaki bilgiler göz önüne alınırsa, ülkelerin nüfuslarını ikiye katlama sürelerinin <u>fazladan aza</u> doğru sıralanışı, aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

   A) Çin – Kenya – Fransa
   B) Fransa – Çin – Kenya
   C) Kenya – Çin – Fransa
   D) Fransa – Kenya – Çin
   E) Çin – Fransa – Kenya

3. Son yapılan nüfus sayımında İzmir'de doğal nüfus artışının ‰ 3'ün altında olmasına karşın nüfus artış hızının ‰ 30'un üzerinde çıktığı görülmüştür.

   Bu durum esas alındığında İzmir için;

   I. Doğum oranları düşüktür.
   II. Dışarıdan yoğun göç almıştır.
   III. Turist sayısı fazladır.
   IV. Km^2 ye düşen kişi sayısı fazladır.
   V. Nüfus daha çok kıyıda toplanmıştır.

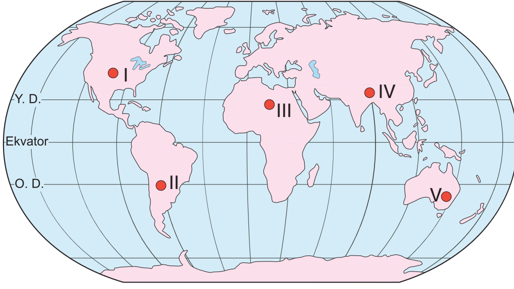
   nüfus bilgilerinden hangilerine ulaşılabilir?

   A) I ve II B) I ve V C) II ve IV D) III ve IV E) III ve V

4. **Kuzey Yarım Küre'de kıtaların kuzey kesimlerinde depremlerin az olması, aşağıdaki özelliklerinden hangisinin sonucudur?**

   A) Buzul etkisinin fazla olması
   B) Fay hatlarının çok uzun olması
   C) Eski kıta çekirdekleri olmaları
   D) Yer şekillerinin sade olması
   E) Genç oluşumlu kara kütleleri olması

5. Yağışın ve eğimin fazla olduğu alanlarda heyelan oluşumu daha kolaydır.

Buna göre, yukarıdaki harita üzerinde işaretli olan alanların hangisinde heyelan görülme olasılığı daha fazladır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. İstanbul Boğazı, Karadeniz ve Marmara Denizini birbirine bağlayan su geçididir. Bu boğaz Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayırdığı gibi İstanbul'u da 2 yakaya ayırmıştır, Avrupa ve Asya yakası uluslararası deniz taşımacılığının yapılabildiği en dar geçit olma özelliği taşıyan İstanbul Boğazı, Karadeniz'e kıyıdaş olan ülkelerin Akdeniz'e ulaşmanın tek yoludur.

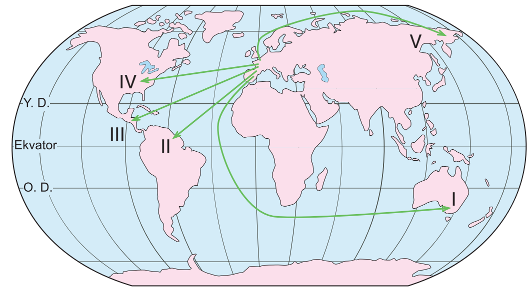
Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu ülkelerden biri değildir?

A) Bulgaristan B) Gürcistan C) Belarus D) Romanya E) Ukrayna

7. **Aşağıdaki ülkelerin hangisinde, üçüncül ekonomik faaliyet gurubunda çalışanların oranı diğerlerine göre azdır?**

A) İtalya B) Türkiye C) İspanya D) Japonya E) Şili

8. 15. yüzyılın sonuna doğru Coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupa kültür ve uygarlığı yeni yayılma alanları bulmuştur. Coğrafi Keşiflerle bulunan yeni kıtalara veya kara parçalarına başta Avrupa olmak üzere eski kıtalardan çok sayıda göçler yaşanmıştır. Bu şekilde dünyada yaklaşık 60 milyon insan yer değiştirmiştir.

Buna göre haritada işaretli göç yollarından hangisi 15. yüzyıldaki coğrafi keşifler kapsamında gerçekleşenlerden biri değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇAP

Dehanın 10'da 1'i yetenek 10'da 9'u da çalışmaktır.
Albert Einstein

2 ACEMİ TEST

1. **İki farklı ülke nüfus miktarlarının bir birine yakın olmasına rağmen nüfus yoğunluklarının farklı olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Yer şekillerinin farklı olması

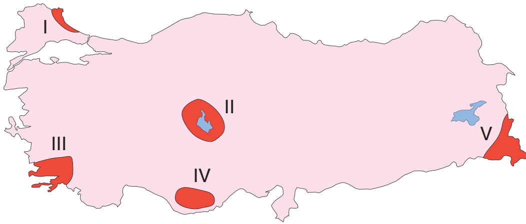
B) Nüfus yapılarının farklı olması

C) Ekonomik yapılarının farklı olması

D) Yüzölçümlerinin farklı olması

E) Coğrafi konumlarının farklı olması

2. Yeryüzü şekillerinin engebeli ve sarp yapılı olması ulaşım sistemlerinin aksamasına sanayi ve ticaret gibi faaliyetlerin gelişmemesine sebep olmaktadır. Bu yüzden engebeli ve sarp arazilerin olduğu yöreler seyrek olarak nüfuslanır.

Buna göre haritada işaretlenerek gösterilen seyrek nüfuslu alanlardan hangisinde yer şekillerinin olumsuz etkisinden <u>bahsedilemez</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Dünya nüfusu sürekli artış içerisindedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durum üzerinde etkili <u>olmamıştır</u>?

A) Sağlık hizmetlerinin gelişmesi

B) Doğum oranının artması

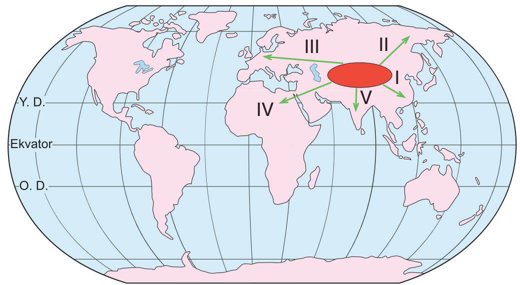
C) Tarımsal üretimin artması

D) Göçlerin artması

E) Salgın hastalıkların azalması

4. Aşağıda Türklerin Orta Asya göçlerinin en önemli sebepleri ve göç güzergâhları haritası verilmiştir.

- İklim değişikliği
- Kuraklığın artması ve yağışların azalması
- Boylar arasında görülen siyasi anlaşmazlıklar ve savaşlar
- Çin'in baskısı
- Yeni ülkeler fethetme ve yeni yurt kurma düşüncesi

Buna göre haritada işaretlenmiş hangi güzergâh göçünün nedenleri arasında yukarıdaki 4. maddenin etkili olduğu <u>söylenemez</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

CAP

5. **Aşağıdaki meslek gruplarından hangisi ikincil ekonomik faaliyet kolunda bulunur?**

A) Avukat B) Polis C) Öğretmen
D) Fabrika işçisi E) Çiftçi

6. **Aşağıdaki ulaşım sistemlerinden hangisi orta ve uzak mesafe yolcu taşıma maliyeti diğerlerine göre daha fazladır?**

A) Kara yolu B) Demir yolu
C) Hava yolu D) Boru hatları
E) Deniz yolu

7. **Aşağıdaki doğa olaylarından hangisi, karşısında verilen doğal afetin meydana gelmesinde doğrudan etkili değildir?**

A) Yüksek sıcaklık ve yağış azlığı - Kuraklık
B) Yağış ve engebe - Erozyon
C) Volkanik patlamalar - Heyelan
D) Aşırı kar yağışı ve engebe - Çığ
E) Aşırı yağışlar - Sel ve taşkın

8. Türkiye ve Yunanistan arasında Lozan'da 1923'te yapılan antlaşmasına göre, "Türk topraklarında yerleşmiş bulunan Rum Ortodoks dininden Türk uyruklularla Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukluların, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, mübadelesine girişilecektir."

Parçada Türkiye ve Yunanistan arasındaki antlaşma sonucu yapılan göçler aşağıdaki hangi kapsamda değerlendirilir?

A) Mülteci göçleri
B) Zorunlu göçler
C) Diaspora göçleri
D) Geçici göçler
E) İsteğe bağlı göçler

9. Türkiye topraklarının büyük bir kısmı birinci dereceden deprem bölgesinde yer alan bir ülkedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedenleri arasında gösterilemez?

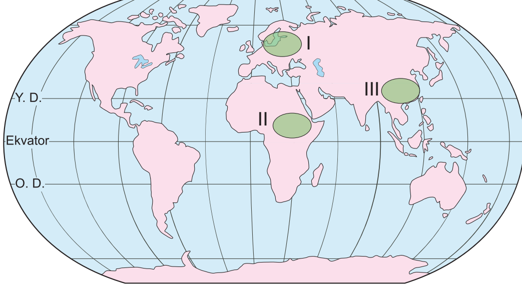
A) Levha sınırlarında yer alması
B) Genç jeolojik yapıya sahip olması
C) Tortul kütlelerin kıvrılıp - kırılıp yükselmesiyle oluşmuştur.
D) Şehirler genel olarak tektonik ovalar üzerinde kurulmuştur.
E) Üçüncü Jeolojik Zaman'da yükselmiş Alp – Himalaya sistemi içerindedir.

Yapmakta ısrar ettiğimiz şey giderek kolaylaşır. İşin doğası değiştiğinden değil, bizim yapma yeteneğimiz geliştiğinden.
Ralph Waldo Emerson

1 AMATÖR TEST

1.

Haritada işaretli alanların nüfus ve gelişimleri hakkındaki aşağıdaki verilenlerden hangisi yanlıştır?

A) I'deki doğurganlık oranı II'den daha düşüktür.

B) III'teki nüfus miktarı I'e göre daha fazladır.

C) II'deki ortalama ömür I'e göre daha düşüktür.

D) III'teki bebek ölüm oranları I'e göre daha azdır.

E) I'deki yaşlı nüfus oranı II ve III'e göre daha fazladır.

2. **Bir ülkede insanların temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Çalışma çağındaki nüfus miktarının fazla olması

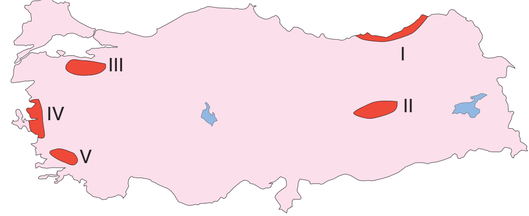
B) Nüfus artış hızının yüksek olması

C) Genç nüfus oranının az olması

D) Kalkınma hızının yüksek olması

E) Ülke içi göçlerin oranının yüksek olması

3. Türkiye'de doğal ve beşeri özelliklere bağlı olarak dengeli bir nüfus dağılımı görülmemektedir.

Haritada numaralarla gösterilen yörelerden hangilerinin nüfus yoğunluğu diğer alanlara göre daha azdır?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve V
D) III ve IV
E) III ve V

4. Beyin göçleri genellikle daha az gelişmiş ülkelerden daha fazla gelişmiş olan ülkelere doğru yapılır.

Aşağıdaki ülkelerden hangilerinin arasında gerçekleşen beyin göçü oranı diğerlerine göre daha azdır?

	Göç veren		Göç alan
A)	Cezayir	→	Fransa
B)	Hindistan	→	İngiltere
C)	Pakistan	→	Almanya
D)	Kanada	→	ABD
E)	Kazakistan	→	Rusya

5. Yılın belirli bir zamanlarında geçici olarak yapılan yer değiştirme hareketlerine mevsimlik göç adı verilir.

Bu durumda;

I. Adana'ya pamuk hasadına için gidilmesi

II. Rize'de sıcaklık yükseldiğinde yaylalara çıkılması

III. Antalya'ya deniz turizmine katılmak için gidilmesi

IV. Eskişehir'e üniversite okumak için gidilmesi

nüfus hareketlerinden hangileri mevsimlik göçlerden biri <u>değildir</u>?

A) Yalnız IV B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

6. Dünya genelinde genel olarak hizmetler grubu olarak nitelendirilen ekonomik sektörler çeşitlenmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bundan dolayı bu faaliyetler üçüncül, dördüncül ve beşincil ekonomik faaliyet birimlerine ayrılmıştır.

Buna göre aşağıdaki çalışma alanlarından hangisi dördüncül olarak nitelendirilen ekonomik faaliyet grubu içerisinde <u>değerlendirilemez</u>?

A) Donanım- yazılım hizmetleri

B) Grafik- tasarım hizmetleri

C) Eğitim ve sağlık hizmetleri

D) Reklam yayıncılığı

E) Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)

7. I. Ülkemiz birinci derece deprem kuşağında olduğu için çok sayıda deprem yaşanmaktadır. Yaşanılan onca can ve mal kaybından sonra, artık depremle nasıl yaşanacağını öğrendik.

II. Ülkemiz çok sıcak ve kurak olduğundan susuzluk ve açlıktan çok sayıda insan hayatını kaybeder.

III. Ülkemizdeki Alp Dağları'nda kışın sık sık çığ meydana geldiği için çığ tehlikesine karşı önceden önlemlerimizi alırız.

Yukarıdaki afet türlerinin özellikleri düşünüldüğünde, meydana gelebilecekleri ülkelerin eşleştirmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak yapılmıştır?

	I	II	III
A)	Japonya	Kenya	Şili
B)	Pakistan	Hollanda	İsviçre
C)	Hindistan	Avustralya	Hollanda
D)	Japonya	Kenya	İsviçre
E)	Türkiye	Malezya	Hollanda

8. **Aşağıdaki alanların hangisi depremlerin yaygın olarak görüldüğü yerlerden biri <u>değildir</u>?**

A) İzlanda çevresi

B) Amerika'nın batısı

C) İskandinavya

D) Akdeniz çevresi

E) Güneydoğu Asya adaları

Erişmek istedikleri bir hedefi olmayanlar, çalışmaktan da zevk almazlar.
E. Raux

2 AMATÖR TEST

1. Bir ülkede yaşayan nüfusun yaş gruplarına dağılımı o ülkenin nüfus dinamizmini ve gelişme düzeyi hakkında fikir verir.

Buna göre aşağıdaki yaş gruplarının büyüklük sıralamalarından hangisine sahip olan ülke nüfusu diğerlerine göre daha dinamik olduğu söylenebilir?

A) 0 – 14 yaş grubu < 15 – 64 yaş grubu < 65+ yaş grubu
B) 0 – 14 yaş grubu > 15 – 64 yaş grubu > 65+ yaş grubu
C) 65+ yaş grubu > 15 – 64 yaş grubu < 0 – 14 yaş grubu
D) 15 – 64 yaş grubu > 0 – 14 yaş grubu > 65+ yaş grubu
E) 15 – 64 yaş grubu < 0 – 14 yaş grubu < 65+ yaş grubu

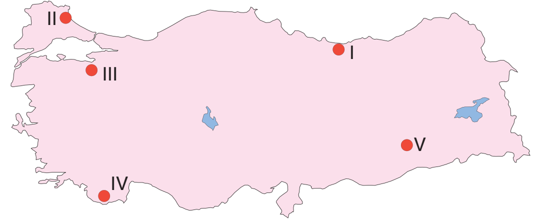
2. **Almanya ve Fransa gibi bazı Batı Avrupa ülkelerinde;**

I. Dışarıdan gelen göçlerin artması
II. Bebek ölümlerinin azalması
III. Sağlık koşullarının iyileşmesi
IV. Ortalama ömrün uzaması

gelişmelerinden hangileri toplam nüfus artış hızının, doğal nüfus artış hızından daha fazla çıkmasına neden olarak gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız IV C) I ve III D) II ve IV E) III ve IV

3. • Dağlık arazi yapısı ve ana yollara sapa kalmasından dolayı seyrek yerleşilmiştir.
• Gelişen sanayisi ile birlikte dışarıdan göç almıştır.
• Olumsuz yer şekilleri ve kayaç yapısına bağlı olarak seyrek yerleşilmiştir.
• Olumsuz yer şekillerinden dolayı göç verirken tarımda çalışma amaçlı göç almaktadır.

Yukarıda bazı nüfus bilgileri verilen yöreler dikkate alındığında haritada işaretli hangi alana ait bir bilgi <u>bulunmamaktadır</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Türkiye nüfusu 1935-1940 yılları arasında 1.6 milyon kişi artarak 1940'da 17.8 milyona çıkmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu artışa doğrudan en çok katkıda bulunan gelişme olmuştur?

A) Doğurganlığın teşvik edilmesi
B) Ekonomik kalkınma hamlelerinin yapılması
C) Hatay'ın anavatana katılması
D) Siyasi istikrarın sağlanması
E) Sanayi yatırımlarının artması

5. İnsanların göç etmesine neden olan koşullara itici faktörler, gidecekleri yeri seçmelerinde etkili olan faktörlere ise çekici faktörler denilmektedir.

Bu durumda bir yerin;

I. Ekonomik faaliyet çeşitliliğinin fazla olması

II. Depremsellik riskinin yüksek olması

III. Antlaşmalarla sınırlarının değişmesi

IV. Tarımda makineleşmenin yaygınlaşması

V. Barış ve güven ortamının sağlanması

durumlarından hangileri çekici faktörler içerisinde değerlendirilir?

A) I ve III B) I ve V C) II ve IV D) III ve IV E) III ve V

6. Batı Avrupa ülkelerinde aktif nüfusunun çok büyük bir bölümü ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu tip ülkelerin sosyoekonomik özelliklerden biri <u>olamaz</u>?

A) İhracat gelirleri ithalat giderlerinden fazladır.

B) Kişi başına düşen enerji tüketimleri fazladır.

C) Ortalama refah seviyeleri yüksektir.

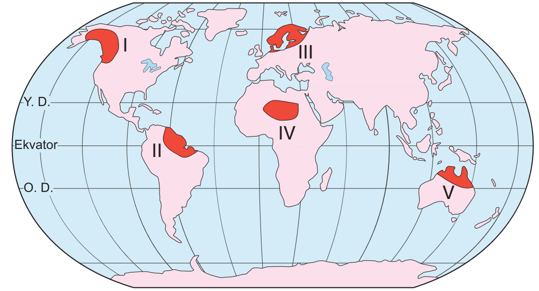
D) Nüfus artış hızları yüksektir.

E) Nitelikli işçi gücü fazladır.

7. **Süveyş Kanalı'nın açılmasına bağlı olarak aşağıdaki su yollarından hangisinde deniz trafiği <u>daha çok</u> artmıştır?**

A) Bering B) Panama C) Babül Mendep D) Malakka E) Dover

8.

Haritada numaralandırılan alanların hangisinde bir afet olarak kuraklığın etkisi <u>daha fazladır</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Türkiye'de birçok doğal afet yer şekilleriyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilenmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tür doğal afetler sınıflandırmasına dahil <u>edilemez</u>?

A) Çığ B) Erozyon C) Heyelan D) Kuraklık E) Sel ve taşkın

Bir şeyi gerçekten yapmak isteyen bir yol bulur; istemeyen mazeret bulur.
E. C. McKenzie

1 UZMAN TEST

1. Bir ülkede yapılan nüfus sayımlarında her 100 kadın başına 85 erkek düştüğü görülmüştür.

Bu durum üzerinde;

I. Ülke yakın bir dönemde savaş yaşanmıştır.
II. Ülke yurt dışına doğru işçi göçü vermektedir.
III. Nüfus artış hızı yüksektir.
IV. Ülkede sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların oranı yüksektir.

hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

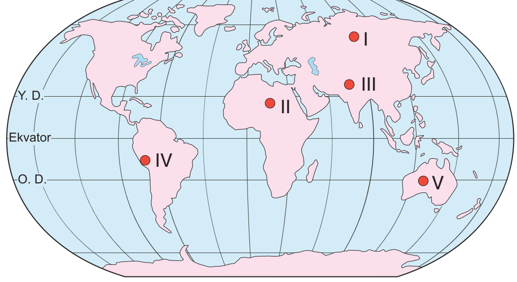
A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) III ve IV

2. Ülkeler arasında yapılan nüfus hareketlerinden biri de mübadele göçleridir.

Aşağıdakilerden hangisi mübadele göç kapsamına girer?

A) Ermenistan işgali sonrasında Karabağ'dan Azerbaycan'a göç yaşanması
B) Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus değişimi
C) Suriye iç savaşından kaçan sivillerin Türkiye'ye sığınması
D) Myanmar'da dini baskılar gören Arakan Müslümanlarının Bangladeş'e sığınmaları
E) Daha iyi bir hayat için Afrika'dan Avrupa'ya yasa dışı göçlerin yapılması

3. Olumsuz yer şekilleri ve iklim koşulları dünya üzerindeki seyrek yerleşmeleri oluşturan en önemli unsurlardır.

Buna göre haritada işaretli seyrek nüfuslu alanların olumsuz doğal koşulları aşağıdakilerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	Olumsuz yer şekilleri	Olumsuz iklim koşulları
A)	I - II	III - IV - V
B)	II - III - IV	I - V
C)	III - IV	I - II - V
D)	III - IV - V	I - II
E)	IV - V	I - II - III

4. II. Dünya Savaşı sonrasında genç nüfusunu kaybeden birçok Avrupa ülkesi ekonomik kalkınma için dışarıdan işçi göçleri almıştır.

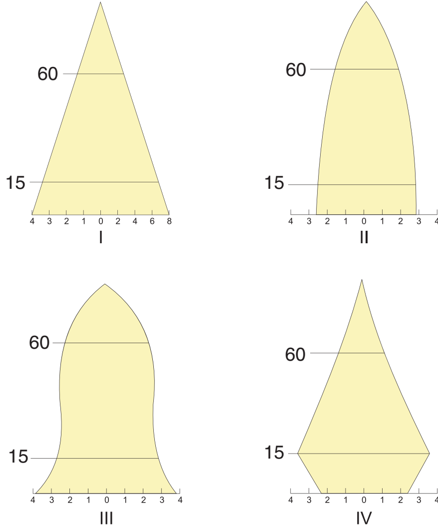
Aşağıdakilerden hangisi söz konusu dönemde işçi göçü alan Avrupa ülkelerinden biri <u>değildir</u>?

A) Almanya B) Belçika C) Avusturya
D) Yunanistan E) Fransa

5. Türkiye'de 1960 yılı ve 2017 yılları arasında;

- Doğum ve ölüm oranları azalmıştır.
- Ortanca yaş yükselmiş.
- Ekonomik yapısı gelişmiştir.
- Ortala ömür beklentisi artmıştır.

Bu durumda Türkiye'nin nüfus piramidinde;

1960-2016 yılları arasında verilen piramitlerden hangileri arasında bir değişim yaşanmıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

6. **Aşağıdakilerden hangisi heyelanı arttıran faktörlerden biri değildir?**

A) Tabakaların uzanış doğrultusu

B) Killi kayaçların varlığı

C) Yıllık yağış miktarı ve yağış rejimi

D) Eğimli yamaçlar

E) Denize göre konum

7. Ülkelerin gelişmişlik yapılarına bağlı olarak aktif nüfus yoğunluk gösterdiği ekonomik sektörlerde değişmektedir.

Buna göre aşağıdaki Avrupa ülkelerinden hangisinin aktif nüfusunun ekonomik sektörlere dağılımı diğerlerinden farklıdır?

A) Almanya B) Fransa

C) Bulgaristan D) İngiltere

E) Hollanda

8. Çin'in Şanghay Limanı'ndan hareket eden bir yük gemisi, taşıdığı teknolojik mallarını en kısa rotayı kullanarak Türkiye'nin İstanbul'da Haydarpaşa Limanı'na indirmiştir.

Bu durumda yük gemisinin rotası üzerinde aşağıdaki hangi suyolu bulunmamaktadır?

A) Babül Medhep B) Hürmüz C) Suveyş

D) Çanakkale E) Malakka

Hiçbir zafere çiçekli yollardan gidilmez.
La Fontaine

2 UZMAN TEST

1. I. Ülkede okuryazarlık oranı % 32,9'dur.

II. Km^2 ye düşen kişi sayısı 100 kişinin üstündedir.

III. Ülkenin nüfusu 100 milyonun üzerindedir.

IV. Yıllık nüfus artış oranı dünya ortalamasının üzerindedir.

V. Aktif nüfus daha çok birincil ekonomik faaliyet kollarında çalışmaktadır.

Yukarıda Etiyopya'ya ait nüfus bilgilerinden hangileri ülkenin gelişememiş bir ekonomiye sahip olduğunu gösterir?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve III
D) I, IV ve V E) II, III ve IV

2. Aşağıdakilerden hangisi gelişememiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olan işçi göçlerinin nedenlerinden biri <u>olmaz</u>?

A) Gelişmiş ülkelerde işçi gelirlerinin yüksek olması

B) Gelişemediş ülkelerde hızlı nüfus artışı yaşanması

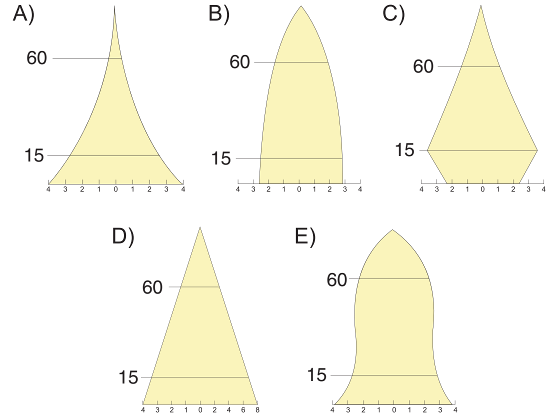
C) Gelişememiş ülkelerin doğal kaynak bakımından zengin olması

D) Gelişememiş ülkelerde gelir dağılımında bozuklukların olması

E) Gelişmiş ülkelerde sanayi faaliyetlerinin fazla olması

3.
- Düşük doğum oranların görülmektedir.
- Kişi başına gelirin yüksek olduğu gelişmiş bir ekonomik yapıya sahiptir.
- Çocuk bağımlı nüfus az ancak yaşlı bağımlı nüfus oranı fazladır.
- Ortalama yaşam düzeyi fazladır.

Yukarıda bazı özelikleri verilen ülkenin nüfus grafiği aşağıdakilerden hangisi olabilir?

4. Batı Avrupa ile Uzak Doğu arasında yapılacak ticarette aşağıdaki ulaşım sistemlerinden hangisi daha yaygın kullanılır?

A) Kara yolu B) Hava yolu
C) Demir yolu D) Deniz yolu
E) Boru hatları

5. Türkiye'de nüfus sayımlarında Kırşehir, Artvin, Gümüşhane, Ardahan, Şırnak gibi illerin kadın nüfus oranlarının erkek nüfus oranlarına göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Göç eden nüfus içinde erkek oranının fazla olması

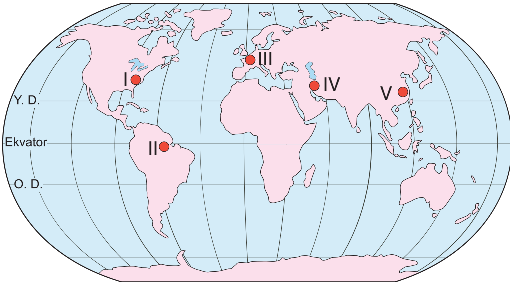
B) Kadınlarda okuma - yazma oranının daha az olması

C) Kadınların ortala ömür beklentisinin daha yüksek olması

D) Toplam doğumlarda kadın oranın fazla olması

E) Kadınların evlilik yaşının daha küçük olması

6. Beşincil ekonomik faaliyetler genel olarak dördüncül ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesinde karar verme birimi olarak tanımlanır. Bu grup içerisine daha çok uluslararası şirketlerin icra kurulu başkanlığı (CEO) girerken, kamu veya özel sektör yöneticiliği de bu gruba dâhil edilmektedir.

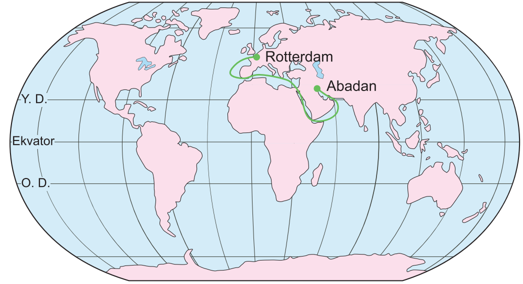

Buna göre haritada işaretli alanlardaki ülkelerin hangilerinde beşincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranları daha fazladır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) III ve V E) IV ve V

7. Aşağıda Basra'dan yüklediği ham petrolü Rotterdam Limanına taşıyacak olan bir tankerin rotası verilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi tankerin rota üzerinde bulunan suyollarından biri değildir?

A) Cebelitarık B) Süveyş C) Malakka

D) Dover E) Babül Mendep

8. **Bir yörede;**

- Yağışın fazla ve düzenli olması
- Yer şekillerinin engebeli olması
- Üstte geçirimli, altta kil tabakalarının olması
- Tabakalarının duruşunun eğim doğrultusunda olması

gibi özelliklerin birlikte olması öncelikle aşağıdakilerden hangisinin meydana gelmesini kolaylaştırır?

A) Deprem B) Sel

C) Kuraklık D) Erozyon

E) Heyelan

ÇAP

Profesyonel, içindeki amatör ruhu her zaman muhafaza eden ve ondan coşku ve heyecan duyan kişidir.

1 ŞAMPİYON TEST

1. Nüfusun cinsiyet oranları, ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği gibi ülke içinde bölge veya yörelerde de farklılık gösterebilir.

Buna göre;

I. İç veya dış göçlerin yaşanması
II. Yakın dönemde savaşların yaşanması
III. Doğum oranlarının giderek artması

gibi süreçlerden hangileri bir ülke, bölge veya yöredeki cinsiyet durumuna etki ettiği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

2. Nüfus artışının düşük olduğu ülkelerde iş gücü ve genç nüfus oldukça düşüktür. Ülkede çalışacak olan gençlerin sayısı düşük olduğundan üretim potansiyeli de düşüktür. Genç nüfusun az olan ülkelerde üretim sınırlı olup ekonomik olarak kalkınama hızları da istenilen seviyelerde değildir.

Bu durumda;

I. Brezilya
II. İngiltere
III. Türkiye
IV. Almanya
V. Mısır

ülkelerinin nüfus artış hızları dikkate alınacak olursa hangilerinde genç nüfus oranı istenilen seviyelerde <u>değildir</u>?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

3. 1940-1945 döneminde nüfus artış hızında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye nüfusu sadece 969 bin kişi artmıştır. Bu şekliyle 1940-1945 dönemi, yıllık nüfus artış hızının da en düşük olduğu dönem olmuştur. Artış miktarının az olmasında II. Dünya Savaşı en önemli etken olmuştur.

Buna göre, Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen girmemiş olmasına rağmen;

I. Savunma harcamalarının artması
II. Genel seferberliğin uygulanması
III. Salgın hastalıkların artması
IV. Ekonomik durumun bozulması
V. Bebek ölüm oranlarının artması

gibi gelişmelerden hangileriyle <u>doğrudan</u> ilişkilendirilebilir?

A) I ve II B) I ve V C) II ve III
D) II ve IV E) IV ve V

4. Ulaşım sistemlerinde genel olarak petrolle çalışan araçlardır. Bu yüzden bu araçlar havadaki karbon miktarını arttırmaktadır.

Buna göre dünya ulaşımında aşağıdaki sistemlerden hangisi havadaki karbon emisyonunu <u>daha fazla</u> arttırır?

A) Demir yolu B) Hava yolu
C) Kara yolu D) Boru hatları
E) Deniz yolu

5. I. 16. yüzyılın başlarından İtibaren “esir ticareti” vasıtasıyla 20 milyondan fazla insan, Orta Afrika’daki yurtlarından alınarak Amerika’ya çalıştırılmaya götürülmüştür.

II. Kalabalık nüfuslu Çin’den Endonezya, Malezya, Kamboçya, Tayland ve Myanmar’a 10 milyon kişi göç etmiştir.

III. Dünya Savaşı sırasında Avrupa’dan 250.000 kadar Yahudi Filistin topraklarına göç etmiştir.

Yukarıdaki nüfus hareketlerinden hangileri isteğe bağlı yapılan göçler arasında gösterilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

6. Coğrafya öğretmeni, öğrencilerden Türkiye’de kırdan kente göçün azaltılması için ne tür çalışmaların oluşturulması gerektiği konusunda proje üretmelerini istemiştir. Bu konuda öğrencilerinden bazılarının fikirleri aşağıda verilmiştir.

Ayşe: Hayvancılık faaliyetleri teşvik edilmelidir.

Murat: Sulama, gübre ve tohum kullanımı desteklemelidir.

Ali: Tarımda makine kullanımın artırılmalıdır.

Yaşar: Köylere ağır sanayi tesisleri kurulmalıdır.

Melisa: Eğitim ve sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

Buna göre öğrencilerden hangilerinin projelerinin hayata geçirilmesi ile kırdan kente göçün azalacağı söylenebilir?

A) Ayşe ve Murat
B) Ayşe ve Ali
C) Ayşe, Murat ve Melisa
D) Murat, Ali ve Yaşar
E) Ali, Yaşar ve Melisa

7. Ülkelerin sosyoekonomik yapıları aktif nüfuslarının ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımları etkilemektedir.

Bu durumda, aşağıdaki ülke ve aktif nüfusun ekonomik sektörlere dağılımıyla ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Almanya’da ikincil ekonomik sektörlerde çalışanların oranı birincil ekonomik sektörlerde çalışanların oranından daha fazladır.

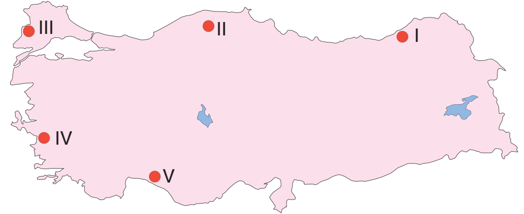
B) Kenya’da birincil ekonomik sektörlerde çalışanların oranı, ikincil ekonomik sektörlerde çalışanların oranından fazladır.

C) Irak ekonomisinde birincil sektörde elde edilen gelirlerin oranı diğer ekonomik sektörlerden daha fazladır.

D) Japonya’da birincil ekonomik faaliyetlerden elde edilen ihracat oranı diğer sektörlerden daha fazladır.

E) ABD ekonomisinde dördüncül ve besincil ekonomik faaliyetlerde elde edilen gelir fazladır.

8. Akarsuların eğimlerinin azaldığı yerlerde taşkın yatakları genişler. Buna bağlı olarak da sel sırasında zarar gören alanlarda artar.

Bu durumda haritada işaretli alanlardan hangilerinin sel sırasında zarar gören alanlar daha geniştir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve IV E) III ve V

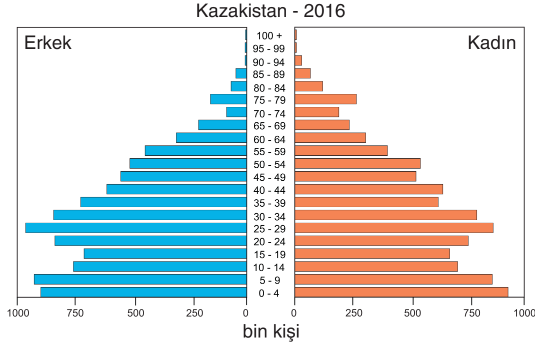
ÇAP

Zorlukları karşılamanın iki yolu vardır; ya zorlukları değiştirirsiniz ya da zorlukları çözmek için kendinizi.
Phyllis Bottome

2 ŞAMPİYON TEST

1. Aşağıda 2016 yılı Kazakistan'a ait nüfus piramidi verilmiştir.

Grafiğe bakılarak Kazakistan'ın nüfusu ile ilgili;

I. Kadınlarda ortalama yaşam süresi erkeklere göre daha yüksektir.

II. Belli bir dönemde doğurganlıkta azalma sonra yükselme görülmüştür.

III. Yaşlı nüfus oranı genç nüfus oranından daha fazladır.

IV. Doğurganlık oranı giderek azalmaktadır.

yargılarından hangilerine ulaşılamaz?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2. Aşağıda 1800-2016 yıllarında kıtalara göre nüfus dağılış miktarları (milyon kişi) verilmiştir.

Yıllar	Afrika	Asya	Avrupa	Kuzey Amerika	Güney Amerika	Okyanusya
1800	107	635	203	6	25	2
2016	1216	4436	738	360	641	39

Tabloya bakılarak 1800 ve 2016 yılları arasındaki kıtaların nüfusları için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Sayısal olarak en fazla artış Asya Kıtası'nda gerçekleşmiştir.

B) Afrika'daki artış oranı Güney Amerika'dan daha fazla gerçekleşmiştir.

C) Oransal olarak en fazla artış Kuzey Amerika Kıtası'nda gerçekleşmiştir.

D) Sayısal olarak en az artış Okyanusya Kıtası'nda gerçekleşmiştir.

E) Oransal olarak en az artış Avrupa Kıtası'nda gerçekleşmiştir.

3. Geçekleştirilen yatırımlar ve imzalanan antlaşmalar sonucu, Türkiye'de ulaşım yatırımları ve projeleri artmıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi uluslararası anlamda Türkiye'nin çok uluslu antlaşmışlarla en çok yatırım yaptığı ulaşım sistemidir?

A) Demir yolu B) Hava yolu C) Boru hatları D) Kara yolu E) Deniz yolu

4. Kırdan kente göçlerin ortaya çıkardığı bazı durumlar büyük sorunları beraberinde getirmiştir.

Bu durumda;

I. Göç alan kentlerde iş imkânları artmış ve çeşitlenmiştir.

II. Kontrolsüz büyümeyle fabrikalar kentlerin içerinde kalmıştır.

III. Kentlerde kültürel çeşitlilik meydana gelmiştir.

IV. Köylerde birçok tarım arazisi işlenememektedir.

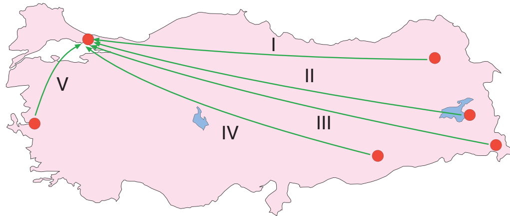
sonuçlarından hangilerinin olumsuz etkisinin diğerlerine göre daha fazla olacağı söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Türkiye'de iç göç yönleri genel olarak;

- Küçük kentten → büyük kente
- Doğudan → batıya
- İç kesimden → kıyı kesimine

doğru yapılmaktadır.

Buna göre aşağıdaki verilen ok yönlerinde İstanbul'a doğru yapılacak göç kavramı verilen üç yönün kapsamı içerisinde değerlendirilemez?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit, Sakarya, Bursa ve Antalya gibi gelişmiş kentlerde gerçek nüfus artış oranları doğal nüfus artış oranlarından çok fazla çıkmaktadır.

Bu durumun oluşmasında aşağıdakilerden hangisinin doğrudan etkisi olmuştur?

A) Sağlık ve eğitim imkânlarının fazla olması

B) Dışarıdan alınan göç oranlarının fazla olması

C) Ulaşım ve haberleşme imkânlarının fazla olması

D) Kadınların ekonomik hayata katılım paylarının fazla olması

E) İklim ve yer şekilleri koşullarının uygun olması

7. Gelişmişlik düzeyleri farklı olan Brezilya, Fransa ve Afganistan'ın sosyoekonomik özellikleri dikkate alınacak olursa;

I. Fransa'da birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı Brezilya'ya göre daha fazladır.

II. Brezilya'da ikincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı Afganistan'a göre daha fazladır.

III. Fransa'da çalışma çağındaki nüfus içindeki işsizlik oranı Brezilya'ya göre daha fazladır.

IV. Afganistan'da üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı Fransa'dan daha azdır.

gibi karşılaştırmalarından hangilerine yanlıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

ÇAP

ÇIKMIŞ SORULAR

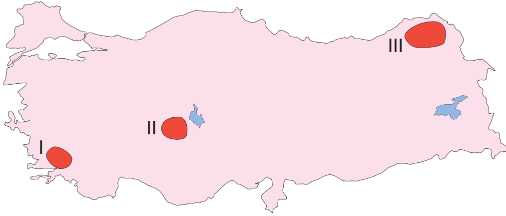
1. I. Doğum oranı az ve çocuk nüfus oranı çok düşüktür.
II. Çalışan nüfus oranı fazla ve bağımlı nüfus oranı düşüktür.
III. Ortalama yaşam süresi kısa ve yaşlı nüfus oranı düşüktür.

Yukarıdakilerden hangileri, gelişmiş bir ülkenin nüfus özellikleri arasında yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

2016 / LYS/Cog1

2. Aşağıdaki haritada nüfus yoğunluğunun az olduğu üç alan numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

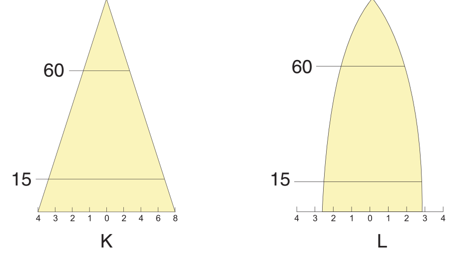

Bu alanlarda nüfus yoğunluğunun az olmasına neden olan faktörler aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

	I	II	III
A)	Yer şekilleri	Su yetersizliği	Sert iklim
B)	Sert iklim	Yükseklik etkisi	Yer şekilleri
C)	Bitki örtüsü	Yer şekilleri	Toprak verimi
D)	Su yetersizliği	Toprak verimi	Bitki örtüsü
E)	Toprak verimi	Sert iklim	Su yetersizliği

2015 / LYS/Coğ1

3. Aşağıda, K ve L ülkelerine ait nüfus piramitleri verilmiştir.

Bu piramitlere göre, K ve L ülkeleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) K'de ortalama insan ömrü, L'den azdır.
B) K'deki nüfusun eğitim düzeyi, L'den daha yüksektir.
C) L'de çalışabilir nüfus, K'den daha fazladır.
D) K'de çocuk, L'de yaşlı bağımlı nüfus fazladır.
E) L'de doğum ve ölüm oranları, K'den daha azdır.

2014 / LYS/Cog2

4. **İkincil ve üçüncül ekonomik sektörlerin, birincil sektöre göre daha gelişmiş olduğu bir ülkede aşağıdaki durumlardan hangisinin ortaya çıkması <u>beklenmez</u>?**

A) Eğitim düzeyinin yüksek olması
B) Kişi başına düşen gelirin yüksek olması
C) Çalışan nüfusun yaş ortalamasının düşük olması
D) Nüfus artış hızının düşük olması
E) Ortalama yaşam süresinin uzun olması

2012 / LYS/Coğ2

5. 1998 yılında Orta Amerika ülkelerinden Honduras'ı etkileyen şiddeti kasırga ve yağışların ardından, Devlet Başkanı Carlos Flores "Başımıza gelen en büyük felaket bu. Köprüler, yollar, elektrik hatları, su ve kanalizasyon şebekeleri yıkıldı. Elli yılda yavaş yavaş yapılanları, yetmiş iki saatte yitirdik." demiştir.

Carlos Flores bu sözleriyle kasırganın yol açtığı,

I. toprak,
II. ekonomi,
III. altyapı
IV. nüfus

kayıplarından hangilerini vurgulamıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2010 - YGS

6. **Aşağıdakilerden hangisinde verilen doğal afetlerle, Endonezya'da büyük yıkımlara yol açan tsunami aynı nedenle bağlı olarak oluşmaktadır?**

A) İsviçre'de kış aylarında çığ olaylarının görülmesi
B) Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydoğu kıyılarının sık sık kasırgalardan etkilenmesi
C) Afganistan'da yaz aylarında şiddetli kuraklıkların yaşanması
D) Hindistan'da sellerin büyük can ve mal kaybına neden olması
E) Japonya'da her yıl çeşitli büyüklükte depremler olması

2008- ÖSS/Sos-1

7. **Bir yörede nüfus artışları, iş olanaklarının artışıyla sıkı bir ilişki içinde ise bu yöredeki nüfus artışında aşağıdakilerden hangisinin payının <u>en büyük</u> olduğu söylenebilir?**

A) Konut yapımının hızlanmasının
B) Doğumların artmasının
C) Ölümlerin azalmasının
D) Çevreden olan göçlerin çoğalmasının
E) Düzenli ulaşım ağına sahip olmasının

1988/ ÖSS

8. **Bir boğazın işler bir denizyolu olmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi diğerlerine göre <u>daha azdır</u>?**

A) Çevresinde önemli ticaret merkezlerinin bulunması
B) Nüfus yoğunluğu fazla olan yerlere yakın olması
C) Büyük denizleri birbirine bağlaması
D) Endüstri bakımından gelişmiş bölgelere yakın olması
E) Çevresiyle karayolu ve demiryolu bağlantısının bulunması

1992 / ÖSS

ÇAP

1. D | 2. A | 3. B | 4. C | 5. C | 6. E | 7. C | 8. D

1. ünite

AKTİF ÖĞRENME

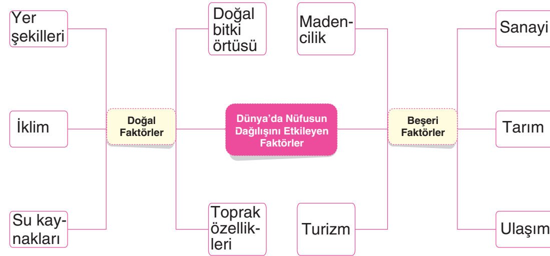
1. nüfus
2. nüfus sayımı
3. de facto
4. İskandinav
5. sosyal
6. savaş
7. Gelişmiş
8. yaşlı
9. doğum oranı
10. ölüm
11. doğal nüfus artışı
12. gerçek nüfus artışı
13. kentli, kır
14. Birinci Sıçrama Dönemi
15. Tarım
16. sıcak ve nemli
17. yüksek ve engebeli
18. tarım
19. Asya
20. Nüfus piramitleri

UYGULAMA ALANI

1.
1. Nüfusun özellikleri
2. Bağımlı nüfus
3. Nüfus yoğunluğu
4. Aktif nüfus
5. Nüfus sayımı
6. Doğum oranı
7. Demografi
8. Nüfus
9. Nüfus piramidi
10. Nüfus artışı

2. **Artıran:** 3, 5, 6, 7, 10 **Azaltan:** 1, 2, 4, 8, 9

3.

4. **A**-2, 4, 6 **B**-7 **C**-5, 8 **D**-1, 3

PISA

1. 2012 yılında Birleşik Arap Emirlikleri'nin nüfusu yaklaşık 7 milyondur.
2. Önce doğum oranlarını azaltmışlar ancak son 10 yıldır doğum oranlarını tekrar arttırmışlar.
3. Dışardan çalışmak için gelen göçmen nüfus erkek oranının belirgin bir şekilde fazla olmasına neden olmuştur.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1 B **2** E **3** D **4** C **5** A **6** B **7** E **8** B

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1 D **2** A **3** E **4** B **5** D **6** C **7** B **8** C

2. ünite

AKTİF ÖĞRENME

1. II. Mahmut
2. 1927
3. 30
4. cephede
5. 1940-1945
6. I. Beş Yıllık Kalkınma
7. kadının
8. Dağlık
9. Tuz Gölü
10. Diyarbakır, Kayseri
11. göçler
12. erkek
13. çalışan nüfus
14. hizmet
15. % 92.5
16. geliştiğini
17. yaşlı
18. karstik
19. madencilik
20. evlenme

UYGULAMA ALANI

1. **Olumsuz sonuçlar:** 1, 3, 5, 8
Olumlu sonuçlar: 2, 4, 6, 7, 9

2. **Artıran:** 3, 5, 6, 7, 10 **Azaltan:** 1, 2, 4, 8, 9

3. **1**. A, C **2**. B **3**. C **4**. B, C **5**. D, E **6**. D, E

4. **A**. 2, 3, 6 **B**. 1, 7 **C**. 4, 5, 8

5. **1. dönem:** 1, 4, 7 **2. dönem:** 3, 5
3. dönem: 2, 6, 8

6. **Azaltır:** A, B, E, G
Artırır: C, D, F, H

PISA

1. Türkiye'de nüfus artış hızının en düşük olduğu dönem 1940-1945 dönemidir. Bu dönemde yaşanan II. Dünya Savaşı'na bağlı olarak erkek nüfus silah altında tutulduğu için doğum oranları azalmıştır.
2. Türkiye'de nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem 1955-1960 dönemidir. Bu dönemde ekonomide ve sağlık alanında yaşanan gelişmeler ölüm oranlarını azaltırken,doğum oranlarını yükseltmiştir.
3. Türkiye'de 1985 yılından sonra nüfus artış hızı düzenli olarak azalmıştır. Bu durum üzerinde kentli nüfus oranının artması, eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadının çalışma hayatına daha çok girmesi etkili olmuştur.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1 B **2** A **3** C **4** D **5** A **6** E **7** C **8** E

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1 C **2** C **3** A **4** E **5** D **6** B **7** E **8** B

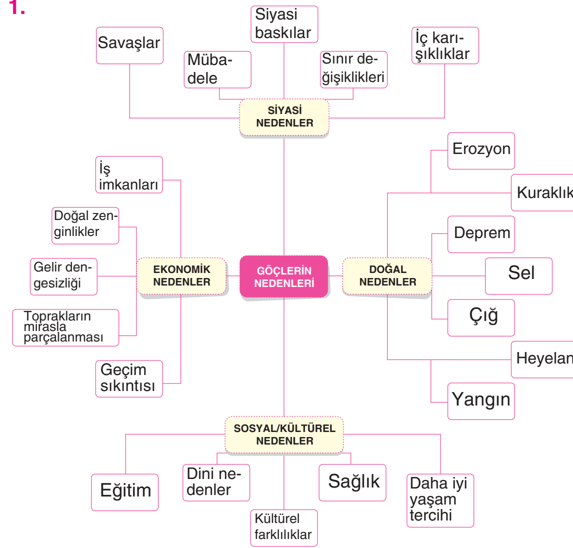
3. ünite

AKTİF ÖĞRENME

1. göç
2. itici
3. iç göç
4. mevsimlik
5. İsteğe
6. kuraklığa
7. kavimler
8. mübadele-göçleri
9. beyin göçü
10. mülteci
11. siyasi
12. tarım
13. net göç
14. işçi
15. Göç alan
16. ham madde
17. birincil
18. ikincil
19. üçüncül
20. kalkınmışlık
21. beşincil
22. çalışan nüfus

UYGULAMA ALANI

1.

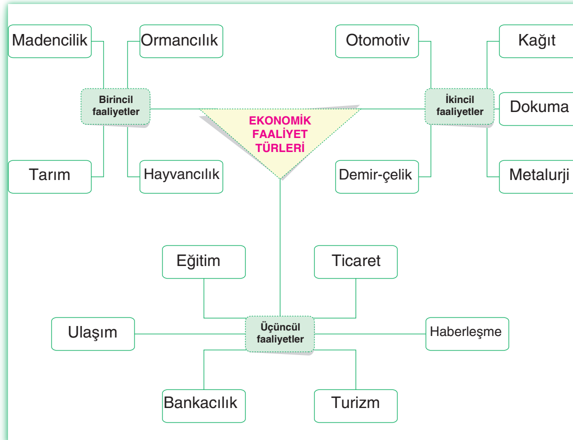

2.

1. işçi
2. mübadele
3. iltica
4. mevsimlik işçi
5. işçi
6. iltica
7. beyin
8. mevsimlik işçi
9. mevsimlik işçi
10. beyin

3. **Göç eden:** 1, 3, 4, 5, 7 **Göç veren:** 2, 6, 8

4.

PISA

1. Mültecilik zorunlu göç kapsamına girer.
2. Mülteciler yaşadıkları ülkede baskı altında kalmaları onları göçe zorlamaktadır.
3. Mültecilik faaliyetlerinin neredeyse tüm dünyada görülmesi devletlerin bu konuya eğilmesini zorunlu kılmıştır.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1 D **2** E **3** D **4** B **5** B **6** C **7** E **8** B

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1 A **2** B **3** E **4** D **5** D **6** C **7** B **8** E

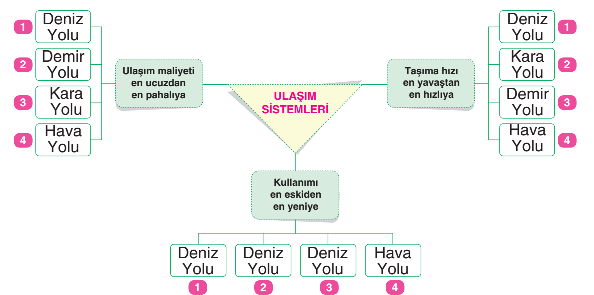
4. ünite

AKTİF ÖĞRENME

1. ulaşım
2. Ulaşımın
3. Sanayi Devrimi
4. çöl
5. kara
6. hayvanları
7. maliyet
8. İngiltere
9. Coğrafi Keşifler
10. yük taşımacılığı
11. Kuzey Atlantik
12. Süveyş Kanalı
13. Panama Kanalı
14. deniz
15. Japonya
16. Kuzey Amerika
17. Trans Sibirya
18. madencilik
19. hava
20. hız
21. işletme maliyeti
22. ABD

UYGULAMA ALANI

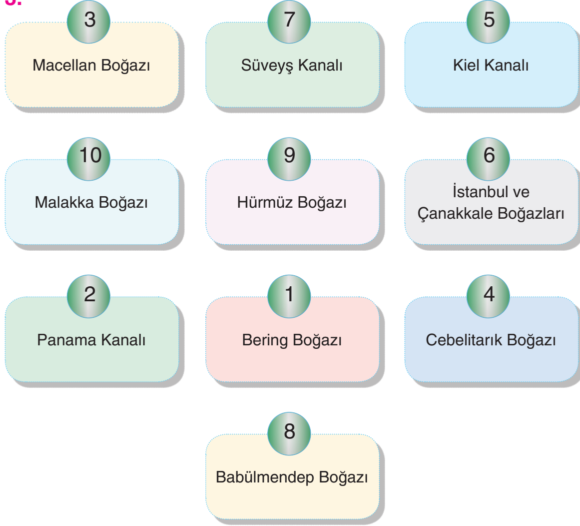
1.

2.

1. Panama Kanalı
2. Bering Boğazı
3. Cebelitarık Boğazı
4. Süveyş Kanalı
5. Babülmendep Boğazı
6. Kiel Kanalı

3.

4.
1. Hava yolu
2. Deniz yolu
3. Hava yolu
4. Demir yolu
5. Demir yolu
6. Demir yolu
7. Hava yolu
8. Deniz yolu

5. I-**A** II-**B** III-**D** IV-**E** V-**C**

PISA

1. Tokyo'dan çıkan bir gemi Doha'ya giderken, Büyük Okyanus'tan Hint Okyanusu'na geçerken Malakka Boğazı'nı, Hint Okyanusu'ndan Basra Körfezi'ne geçerken Hürmüz Boğazı'nı kullanır.
2. Tokyo'dan çıkan bir gemi Amsterdam'a giderken, Büyük Okyanus'tan Hint Okyanusu'na geçerken Malakka Boğazı'nı, Hint Okyanusu'ndan Kızıldeniz'e geçerken Babül Mendep Boğazı'nı, Kızıldeniz'den Akdeniz'e geçerken Süveyş Kanalı'nı, Akdeniz'den Atlas Okyanusu'na geçerken Cebelitarık Boğazı'nı kullanır.
3. Tokyo'dan çıkan bir gemi New York'a giderken, Büyük Okyanus'tan Atlas Okyanusu'na geçerken Panama Kanalı'nı kullanır.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1 A **2** E **3** B **4** C **5** B **6** D **7** B **8** C

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1 B **2** D **3** C **4** A **5** D **6** E **7** B **8** C

5. ünite

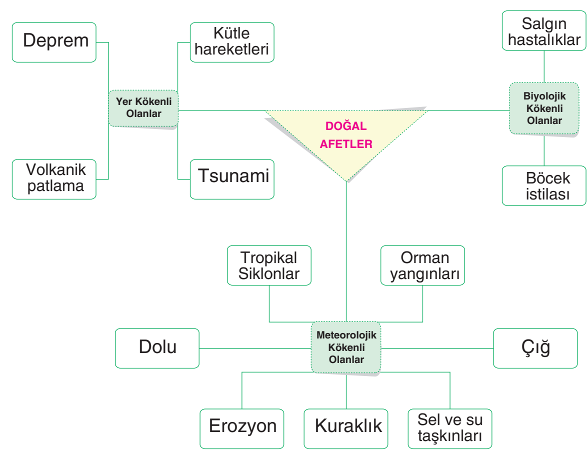
AKTİF ÖĞRENME

1. afet
2. salgın hastalıklar
3. Zarar azaltma
4. Erken uyarı
5. deprem
6. Gelişmiş
7. Depremin şiddeti
8. tsunami
9. fazla
10. Marmara
11. Pasifik Ateş Çemberi
12. Nemrut
13. heyelan
14. Kuzey Anadolu
15. Erozyon
16. sel
17. çığ

UYGULAMA ALANI

1. Depremden önce : 2, 5, 10
Deprem anında : 1, 4, 7, 9
Depremden sonra : 3, 6, 8

2.

3. Deprem: 1, 12 Heyelan: 2, 4, 8, 10
Orman yangını: 3, 11 Sel: 5, 7 Çığ: 2, 6, 9

4. Bangladeş: 3, 4 ABD: 1, 2, 3, 4, 5
Filipinler: 3, 4 Türkiye: 1, 2, 4
Japonya: 3, 4 Kanada: 2

PISA

1. A ile gösterilen alan Meriç Nehri havzasındadır. Burada akarsuyun yatak eğiminin çok az olmasına bağlı olarak zaman zaman sel ve taşkın görülür.
2. b ile gösterilen alan Kuzey Anaddolu Fayı üzerinde bulunur. Bu nedenle zaman zaman İzmit ve çevresinde şiddetli depremler görülür.
3. C ile gösterilen Doğu Karadeniz'de eğimli yamaçların varlığı, killi kayaçlar, fazla yağış ve ilkbahar aylarında kar erimelerine bağlı olarak heyelan olayı görülür.
4. D ile gösterilen alan olan Şanlıurfa'nın güneyinde yağış azlığı ve güneyden sokulan hava kütlelerinin etkisiyle kuraklık etkili olur.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1 B **2** B **3** E **4** D **5** C **6** B **7** A **8** C

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1 C **2** B **3** D **4** A **5** C **6** E **7** D **8** B

ACEMİ TESTİ 1

1 A **2** B **3** A **4** C **5** D **6** C **7** E **8** E

ACEMİ TESTİ 2

1 D **2** B **3** D **4** A **5** D **6** A **7** C **8** B **9** D

AMATÖR TESTİ 1

1 D **2** B **3** C **4** D **5** A **6** C **7** D **8** C

AMATÖR TESTİ 2

1 D **2** A **3** E **4** C **5** B **6** D **7** C **8** D **9** D

UZMAN TESTİ 1

1 C **2** B **3** C **4** D **5** A **6** E **7** C **8** B

UZMAN TESTİ 2

1 D **2** C **3** B **4** D **5** A **6** B **7** C **8** E

ŞAMİYON TESTİ 1

1 D **2** C **3** A **4** C **5** B **6** C **7** D **8** D

ŞAMİYON TESTİ 2

1 E **2** B **3** C **4** D **5** E **6** B **7** B

ÖSYM ÇIKMIŞ SORULAR

1 D **2** B **3** A **4** D **5** C **6** C **7** C **8** E